

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZERVEZET
SZAKMAI ÉS TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

Tanulmány
Műhely
Kitekintés
Röviden
Könyvespolc

2015. 2. szám

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

Kiadja a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

Megjelenik negyedévente * Harmincnegyedik évfolyam 2. szám

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök:

CSÓTI ANDRÁS

Tagok:

DR. CSORDÁS SÁNDOR

DR. HUSZÁR LÁSZLÓ

DR. KABÓDI CSABA

LEHOCZKI ÁGNES

DR. LÓRINCZ JÓZSEF

DR. MEZEY BARNA

DR. NAGY FERENC

DR. PALLO JÓZSEF

DR. VÓKÓ GYÖRGY

Főszerkesztő:

SZALAI TÍMEA

Felelős szerkesztő:

DEÁK FERENC ISTVÁN

Nyomdai előkészítés és nyomdai munkálatok:

Duna-Mix Kft., Vác

www.dunamix.hu

Felelős vezető:

SZAKOLCZAI LÓRÁNT

ISSN 1417-4758

A szerkesztőség címe:

1054 Budapest V.,

Steindl Imre utca 8.

E-mail: sajto@bv.gov.hu

SZÁMUNK SZERZŐI

Deák Ferenc István ny. bv. alezredes, a Börtönügyi Szemle felelős szerkesztője; **Hajdú Miklós** börtönlelkész, Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön; **Juhász Ferenc** bv. főhadnagy, osztályvezető, BVOP Fogvatartotti Ügyek Főosztály; **dr. Király Klára** jogi konzulens; **dr. Lőrincz József** ny. bv. dandártábornok, címzetes egyetemi tanár; **Molnár Attila Károly** andragógus, személyi segítő, ELTE Pedagógia és Pszichológiai Kar; **dr. Polgár András** büntetés-végrehajtási bíró, Veszprémi Törvényszék; **Somogyvári Mihály** bv. főhadnagy, a BVOP Stratégiai Elemzési és Tervezési Főosztálya mb. vezetője; **Szeidl Tamás** bv. alezredes, a Középdunántúli Országos Bv. Intézet parancsnokhelyettese; **dr. Végh Marianna**, a Fővárosi Ügyészség osztályvezető ügyésze.

A fotókat **Apró Andrea** készítette.

Szerkesztőségünk olyan dolgozókat vár, amelyek a társadalmi devianciákat, a büntetés- végrehajtásra vonatkozó joganyagot, a fogvatartás, a fogvatartotti népszerűség sajátosságait, problematikáját a tudományos közvélemény által elfogadott tudományterületek (kriminológia, szociológia, pszichológia, pedagógia stb.) szempontjaiból elemzik, értékelik. A dolgozatok eredetért és tartalmáért a szerző vállalja a felelősséget. A szakirodalmi hivatkozásokat lábjegyzet formájában kérjük. A kéziratokat írják

Közlési feltételek

alá, tüntessék fel munkakörüket, munkahelyüket, telefonszámukat, lakcímüket és - ha van - tudományos fokozatukat. A tanulmányokat számítógépes adathordozón is szíveskedjenek megküldeni. **Szerkesztőségünk mindenkor fenntartja magának a jogot - a szerzővel egyeztetve - a kéziratok stilizálására!** Olyan kéziratokat, melyeket nem rendeltünk meg, illetve a szaklektorok nem tartottak közlésre alkalmasnak, nem küldünk vissza és nem őrzük meg!

T A R T A L O M

TANULMÁNY

1	Lőrincz József:	Im memoriam Horváth Tibor
10	Végh Marianna:	A fogvatartottak alkotmányos helyzete az alkotmánybíróvási határozatok tükrében
23	Polgár András:	Volt egyszer egy büntetés?
A kötelező kegyelmi eljárás szabályai a strasbourgi döntés alapján

MŰHELY

35	Szeidl Tamás:	Egy börtön újjászületése. A Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet martonvásári objektumának története
53	Juhász Ferenc:	A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői tevékenység
65	Hajdú Miklós:	Az első börtöncursillo története
69	Molnár Attila Károly:	Mentális gyakorlatok a börtönben

KITEKINTÉS

78	Király Klára:	Hírek a börtönvilágból

RÖVIDEN

89		Eseménynaptár
99		Huszonöt éves a Magyar Börtönügyi Társaság

KÖNYVESPOLC

100	Somogyvári Mihály:	Idősek a rácsok mögött - időskorú fogvatartottak és szakpolitikai kihívások
103	Deák Ferenc István:	Ajánló

In memoriam Horváth Tibor

A büntetés-végrehajtási szervezet munkatársai nevében fájó szívvel búcsú-zunk dr. Horváth Tibor emeritus professzortól, a büntetés-végrehajtási jog kiemelkedő szakmai képviselőjétől, akadémiai doktortól. A hazai bűnügyi tudományok territóriumán európai viszonylatban jelentős késedelemmel megjelenő büntetés-végrehajtási tudomány művelésében és oktatásában, a késedelem csökkentésére irányuló erőfeszítésekben Horváth Tibornak meghatározó szerepe volt. Az ő 70-es, 80-as években induló inspiratív munkássága nyomán fellendülő kutatások örvendetes dinamikája, a témakörben tudományos fokozattal rendelkező kutatók és oktatók növekvő száma és a rendszerváltozás óta megjelenő szintetizáló munkák jelzik Horváth professzor egykori iskolateremtő tevékenységének jelentőségét. Tanítványai, követői, őszinte szívvel köszönjük mindazt, amit tőle tudásban, emberségben kaptunk.

Lőrincz József

Horváth Tibor szerepe a büntetés-végrehajtási jog tudományának fejlesztésében és oktatásában¹

1. Horváth Tibornak a börtönügyi tudományos fejlesztésében, ezen belül a büntetés-végrehajtási jog tudományos megalapozásában betöltött szerepe az idő előrehaladtával és az átfogó visszatekintés lehetőségének megnyílásával egyre karakteresebbé válik. Jelen tanulmány szerzője csupán az elmúlt negyven év tapasztalataiból indulhat ki, hogy a Rendőrtiszti Főiskolán személyesen is megismerhette Horváth Tibornak a büntetés-végrehajtás felé forduló tudományos érdeklődését. Az 1972-ben kezdődő főiskolai szintű büntetés-végrehajtási tisztképzés számára szerencsés véletlen, hogy az MTA Állam- és Jogtudományi Intézete Büntetőjogi és Kriminológiai Főosztályának akkori vezetője új kutatási territóriumaként a bűncselekmények jogkövetkezményeit és ezek végrehajtását vállalta fel. Ez az akkoriban a bűnügyi tudományosság periferiáján elhelyezkedő kutatási terület csaknem érintetlen volt, Horváth Tibornak tehát – mint *Györgyi Kálmán* írja – „nem az irodalomban kimunkált ismereteket kellett tananyagokban összefoglalni, hanem magukat az ismereteket kellett kimunkálni.”² Ma már tudjuk, hogy a büntetés-végrehajtási jogi ismeretek rendszerezése nem csupán egy főiskolai tantárgy kiérlelése volt, hanem egy új jogágért, egy új tudományágért való küzdelem nyitánya is hazánkban.

1 A Börtönügyi Szemle Lőrincz József ezen tanulmányával kíván megemlékezni Horváth professzor munkásságáról. A tanulmány megjelent a Bűnügyi Tudományi Közlemények 9. kötetében (Tanulmányok Dr. Dr. h. c. Horváth Tibor professor emeritus 85. születésnapja tiszteletére). Miskolc, Bíbor Kiadó, 2012. 123–135. o. [A szerk.]

2 Györgyi Kálmán: Horváth Tibor hetven éves. In: Ünnepi tanulmányok Horváth Tibor 70. születésnapja tiszteletére. Miskolc, Bíbor Kiadó, 1997. 14. o.

A börtönügy tudományos ismeretanyagát Európában másfélszáz éves, hazánkban közel százéves, néha fellendüléssel, de inkább visszaesésekkel, hosszas szünetekkel tarkított kifejlődése jellemezte. A XIX. század közepén Európában megjelenő börtönügyi tudomány a XIX. század végéig uralkodóan a börtönintézmény gyakorlati működésének tökéletesítésére, így főleg a börtönépítészet, a rabmunkáltatás, a börtönegészségügy és -igazgatás kérdéseire fordította a figyelmet. A XX. század elején a pozitivisták iskola hatására előtérbe kerülő célbüntetés és a társadalomtudományokban tért nyert determinizmus hatására felpeszdlülő pszichológia, pedagógia, szociológia, kriminológia a büntetés-végrehajtás tudományos művelésének új dimenzióit kínálta. A börtönügyi tudomány század eleji felpeszdlése e tudomány jellegéről vallott felfogás két irányát körvonalazta ki. Az egyik felfogás az új tudományt a kriminológiához és a szociológiához hasonló, a büntetés-végrehajtásra vonatkozó filozófiai, kriminálpolitikai, ugyanakkor büntetőjogi és közigazgatási ismereteket egyaránt magába foglaló *társadalomtudománynak* tekintette. A másik felfogás *Finkey* Ferenc munkássága közvetítésével azt hirdette, hogy a börtönügyi tudomány *jogtudomány*, éspedig a büntetőjog-tudomány harmadik ága. *Finkey* a német *Freudenthal* és *Krohne* nyomán annak elismertetésére törekedett, hogy a fogva tartott személy közjogi viszonyban áll az állammal. *Finkey* lankadatlan szakirodalmi erőfeszítései nyomán a korabeli magyar büntetőjog-tudomány elfogadta a börtönügyi tudomány jogi természetét, annak művelése azonban a börtönügy tartós mellözöttsége folytán szűkös keretek között valósult meg. A két világháború közötti börtönügy elszürkülésének, stagnálásának okát maradékelven finanszírozottságában, tömegkapcsolatainak és szellemi-elméleti művelésének csaknem teljes megszakadásában véljük felfedezni, azonban az európai börtönügy elméleti modelljétől való legdrasztikusabb eltávolodás a II. világháború befejezését követő évtizedben történt, amikor a sztálini büntetőpolitika a hazai büntetés-végrehajtást titkos, a monolitikussá merevedő állami politika minden elméleti művelést nélkülöző direkt irányítású eszközévé tette. E korszak a 60-as évekig szinte teljesen lehetetlenné tette a börtönügy mélyére hatoló elemzéseket, csupán az apologetizáló, a sikereket egyoldalúan érintő munkák nyilvánosságát támogatta. A 60-as évektől konszolidálódó büntetőpolitika, valamint a felélenkülő kriminológiai, szociológiai kutatások, ha szűkös korlátok között is, de lehetővé tették a *büntetés-végrehajtási jog* művelését. Az 1966. évi büntetés-végrehajtási jogszabály (törvényerejű rendelet) előkészítésében a hazai bűnügyi tudományok jeles képviselőinek kodifikációs tárgyú írásai a büntetés-végrehajtási jog tudományos művelésének felélenkülését jelezték.³

Horváth Tibor tudományos érdeklődése a büntetés-végrehajtás iránt akkor támadt fel, amikor az elítéltek és az állam viszonyát már egy törvényi szintű jogszabály rendezte, ám a jogtudomány még sem önálló jogágról, sem az ezt művelő büntetés-végrehajtási jogtudományról nem beszélt. A *Finkey* munkássága

3 Lásd Fonyó Antal: A munka tartalma, célja és módszerei a büntetés-végrehajtás intézményeiben. *Jogtudományi Közlöny*, 1966. 3. sz. 105–113. o.; Szabó András: Nevelés a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása során. *Jogtudományi Közlöny*, 1966. 5. sz. 231–239. o.; Vermes Miklós: A társadalom szerepe a büntetés-végrehajtásban. *Jogtudományi Közlöny*, 1966. 4. sz. 185–190. o.

óta csipkerózsika-álomba hibernált idea a büntetőjog harmadik pillérééről Horváth Tibor munkásságában éledt újra. Finkey pályafutása különös erővel hatott rá. Mint írja: „Finkey Ferenc alakja és életpályája, elsősorban tudományos munkái már fiatal jogász koromban megragadták képzeletemet. Sokat tűnődtem azon, mi volt ennek a kivételes, nagy ívű életpályának a mozgatórugója?”⁴ Mint ugyanitt kifejti: Finkey munkásságának protestáns szellemisége, a műveiből kisugárzó humanizmusa, demokratikus liberalizmusa, rendszeralkotó európai kitekintése ragadta meg.⁵ Finkey nyomdokain halad, amikor a börtönügy alaposabb tanulmányozását vállalja. Fentebb idézett tanulmányában így ír neves elődje tudományos szemléletének alakulásáról: „Finkey Ferenc a büntetőjog-tudomány elméleti és dogmatikai kérdéseiről törvényszerűen fordul már a század elején a büntetőjogi szankciórendszer és a börtönügy reformkérdései felé... Ezzel veszi kezdetét hazánkban a büntetéstani és a büntetés-végrehajtási jog tudományának kialakulása. Büntetéstani nézeteinek középpontjában a társadalom védelme és az etikai megalapozású nevelés eszméje áll. Felismeri: a megtorlásra alapozott büntetőjogi rendszerek felett az idő eljárt, a humánus és racionális büntetési rendszer kialakítását össze kell kötni a társadalom segítségével, az elítéltek reszocializálását elősegítő szociálpolitikai intézkedésekkel. Elméleti útmutatása, gyakorlati javaslatai a börtönügy korszerűsítésére és humanizálására máig érvényesek.”⁶

A 70-es évek közepétől a szabadságvesztésről és végrehajtásáról megjelent kriminológiai megközelítésű, kritikai hangvételű írások a hazai börtönügy lehetőségeinek és feltételeinek reális számbavételére irányultak. Ez az elméleti munkálkodás hozzájárult a korábbi „börtöncentrikus” szemlélet, a börtön mitikus hatékonysága, az átnevelési ideológia tarthatatlanságának igazolásához, tehát egyfajta racionális nyitáshoz, és jelentős szerepe volt az 1979. évi büntetés-végrehajtási kódex elméleti előkészítésében.⁷ Horváth Tibor már az 1978-as Btk. tervezet kodifikációs előmunkálatai során hangsúlyozta, hogy hatékony büntetési rendszer nem képzelhető el korszerű büntetés-végrehajtás nélkül. A Rendőrtisztai Főiskolán 1972 óta végzett oktatómunkája mentén lépésről-lépésre ismerkedett meg a büntetés-végrehajtás hazai történeti és nemzetközi tendenciáival, így a 70-es évek közepétől induló kodifikációs munkálatok idején már átfogó ismeretekkel rendelkezett a büntetés-végrehajtás elodázhatatlan fejlesztésének fontosabb kérdéseiről. Az elsők között ismerte fel, hogy a büntetés-végrehajtás jogi rendezésének társadalmi-politikai jelentősége van, hiszen a büntetés az egyik legérzékenyebb, ha nem a legérzékenyebb beavatkozást jelenti az állampolgárok magánéletébe. Azt is világosan látta, hogy a büntetés-végrehajtási kodifikáció számos okból nehéz

4 Horváth Tibor: Finkey Ferenc emlékére. In: Dr. Finkey Ferenc Emlékkönyv (1870-1949). Sárospatak, 1995. 20. o.

5 Uo. 13. és 19. o.

6 Uo. 20–21. o.

7 Fontosabb szakirodalmi források: Vigh József – Tauber István: A szabadságvesztés-büntetés hatékonyságának főbb jellemzői. Jogtudományi Közlöny, 1976. 641. o.; Gönczöl Katalin: A „rehabilitációs ideológia” csődje – börtönreformok az amerikai kontinensen. Jogtudományi Közlöny, 1977. 566. o.; Tavassy Tibor: A szabadságvesztés és problémái. Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok. 1978. 281. o.

helyzetben van, különösen azért, mert a büntetés-végrehajtási jog a jogrendszer legkevésbé kiművelt jogterülete, amely elmarad mind az anyagi büntetőjog, mind az eljárási büntetőjog színvonalától. Ekkor megjelent tanulmányában így írt: „Elméletileg máig sem tisztázott a büntetés-végrehajtási jog jellegének kérdése. Nevezetesen az, hogy mennyiben tartozik a büntetőjogok családjába, mi a viszonya az államigazgatási joghoz, munkajoghoz stb., illetve, hogy önálló jogágazatnak tekinthető-e.”⁸

Horváth Tibor szerkesztésében 1980-ban jelent meg a „Büntetés-végrehajtási rendszerek – büntetés-végrehajtási jog” című szakirodalom-gyűjtemény⁹, amelynek értékét nem csupán az fémjelzi, hogy az első ilyen jellegű gyűjtemény hazánkban, hanem arra is rávilágított, hogy vannak számba vehető és tanulmányozásra érdemes előzményei e tudományterületnek. Az összeállítás előszavában kifejtett álláspontja egyben saját, a börtönügy fejlesztésében kitűzött céljaként is megfogalmazódik, amikor azt írta: „Napjainkban világszerte... a büntetés-végrehajtási rendszerek, összhangban a modern büntetőpolitikai szemlélettel és a bűnügyi tudományok eredményeivel rohamos és mélyreható fejlődésen mennek keresztül. Ezek megértéséhez ma már nem elég a hatályos büntetés-végrehajtási joganyag ismerete, hanem azzal együtt múlhatatlanul szükséges a büntetés-végrehajtás területén megmutatkozó fejlődési tendenciák felismerése. Mindez végső soron a büntetés-végrehajtás múltjának, jelenlegi és fejlődési tendenciáinak elemzését, a nemzetközi tapasztalatok kritikai vizsgálatát és általánosítását igényli.”¹⁰

Horváth Tibor alkotó kedvét és lendületét jellemzi, hogy nem állt meg az új jogterület igényének megfogalmazásánál, hanem 1983-ban szellemi irányításával és meghatározó szerzői közreműködésével megjelent a büntetés-végrehajtási jogi ismereteknek felsőoktatási célú, terjedelmes jogelméleti – történeti és – összehasonlító feldolgozást is tartalmazó szintézise, a *büntetés-végrehajtási jog hazai első tankönyve*.¹¹ A tankönyv megjelenése, azon kívül, hogy jelentős segítséget nyújtott a börtönügy személyi állományának képzésében, a büntető igazságszolgáltatásban dolgozók tájékoztatásában, hozzájárult a büntetés-végrehajtási jogi jogági elismeréséhez, a büntetés-végrehajtási tudomány jogtudományi jellegű műveléséhez. Horváth Tibor a büntetés-végrehajtási jog jogági jellegének elismerését hangsúlyozta, amikor azzal érvelt, hogy az 1979. évi bv. kódex megjelenésével a joganyag terjedelme mennyiségileg megfelel az egyéb, önálló jogágazatok terjedelmének, de döntő szempontnak mégis a büntetés-végrehajtási jog által rendezett életviszonyok társadalmi-politikai jelentőségét tekintette.¹²

Horváth Tibor e tankönyvben megkísérelte a büntetés-végrehajtásra vonatkozó tudományos ismeretanyag jellegét, rendszertani helyét is meghatározni. Álláspontja szerint „a büntetés-végrehajtásra vonatkozó tudományos ismeretanyag

8 Horváth Tibor: Gondolatok a büntetés-végrehajtási jog kodifikációjához. Jogtudományi Közlöny, 1978. évi 6. szám. 304. o.

9 Büntetés-végrehajtási rendszerek – büntetés-végrehajtási jog. Szakirodalomgyűjtemény. Rendőrtisztai Főiskola, 1980.

10 Uo. 7. o.

11 Büntetés-végrehajtási jog I-II. kötet. BM Könyvkiadó, 1983.

12 Lásd uo. I. kötet, 22. o.

több tudományág területén helyezkedik el. Így a büntetés az anyagi büntetőjog egyik központi fogalma, a büntetések hatékonyságával a kriminológia (ezen belül a pönológia) foglalkozik, a pedagógia és a pszichológia pedig az elítéltekkel való bánásmód pszichikai folyamatai vonatkozásában tartalmaz tudományos ismereteket. Éppen ezért a büntetés-végrehajtás tudománya kifejezést gyűjtőfogalomként használhatjuk; ami azt jelzi, hogy a büntetés-végrehajtásnak olyan komplex feladatokat kell megoldania, amelyeknek tudományos ismeretanyaga több tudományág területén helyezkedik el. A büntetés-végrehajtás tudománya tehát komplex jellegű, egyrészt jogtudomány (a büntetés-végrehajtási jog tudománya), másrészt pedig egyes társadalomtudományok (pönológia, kriminológia, szociológia), illetve az emberrel foglalkozó tudományok (kriminálpszichológia, kriminálpedagógia) területére tartozik. A büntetés-végrehajtási jogtudomány tárgya egyrészt a büntetési rendszer, másrészt pedig azok a társadalmi viszonyok, amelyek a büntetés-végrehajtás során az elítélt és a büntetés-végrehajtási szervek között keletkeznek. A büntetés-végrehajtási jog tudománya tanulmányozza a büntetés-végrehajtási normák keletkezését, alkalmazásának gyakorlatát, illetve e normák hatékonyságát a bűnözés elleni küzdelemben. Tanulmányozza továbbá a büntetés-végrehajtási jogszabályokat létrehozó büntetés-végrehajtási politika elveit, a büntetés-végrehajtási intézmények helyét és szerepét a bűnözés elleni küzdelemben, és általánosítja a büntetés-végrehajtási gyakorlatot. Vizsgálódása kiterjed a büntetés-végrehajtás területére, illetve a különböző társadalmi rendszerű államok büntetés-végrehajtási jogának összehasonlítására is. A büntetés-végrehajtási jogtudomány tárgyát meghatározott módszerrel vizsgálja. Ennek során sajátos szerepük van a jogtudományban alkalmazott joglogikai, történeti, jog-összehasonlító és szociológiai módszereknek.”¹³

Visszatekintve e munkára úgy vélem, hogy jelentősége messze meghaladta fogadtatását. Az a csendes közöny, ami a bűnügyi tudományok részéről a büntetés-végrehajtást körülvette, csak lassan oldódott, ám a 80-as években – Horváth Tibor példaadó tevékenysége folytán – mégis élénkülni látszott. A tankönyv felpezsdítette a szakterület körüli érdeklődést, aktivitásra sarkallva a büntetés-végrehajtás iránt vonzalmat érző kutatókat, akik közül ma már többen e tudományterület elismert művelői.¹⁴

A 80-as évek elején Horváth Tibornak a Miskolci Egyetemen ajánlottak katedrát, amit ő örömmel elfogadott.¹⁵ Kutatói érdeklődése a büntetés-végrehajtás felől a büntetések természetének általánosabb érvényű feltárása, így a büntetéstá-

13 Lásd uo. 31–36. o.

14 Közülük Nagy Ferenc a büntetőjogi intézkedések elméleti, esztörténeti, jog-összehasonlító és alkalmazási kérdéseiben, valamint a büntetés-végrehajtási szakirodalom egyik hiányterületén, a nemzetközi jogösszehasonlításban jelentetett meg terjedelmes monográfiákat. A hazai börtönügy történetének részletes feltárására vállalkozott Mezey Barna. A börtönügy keretein túlmutató, úttörő jellegű szankciótörténeti kutatások eredményeit tette közzé a Kabódi Csaba, Mezey Barna szerzőpáros a Börtönügyi Szemle hasábjain.

15 1981-től 1992-ig a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Tanszékének vezetője, 1984 és 1990 között a Kar dékánja, emellett a Kar Doktori Tanácsának elnöke és az egyetemi Habilitációs Bizottság tagja volt.

ni elméletek történetének áttekintése és a büntetés alapvető elméleti kérdéseinek kutatása felé fordult,¹⁶ de továbbra is figyelemmel kísérte a büntetés-végrehajtási jog és tudománya fejlődését, illetve a végrehajtás reáliáinak alakulását.

A 80-as évek végének, a 90-es évek elejének hazai társadalmi-politikai változásai a „gondoskodó” államszocializmus modelljének csődjével és egyidejűleg az európai jogállamiság eszméjéhez dominánsan kapcsolódó klasszikus büntetőjog pozícióinak erősödésével jártak. Az Európához való közeledés, a jogállamiság megvalósítása iránti törekvés, a civilizált, a humánus büntetőpolitika kialakításának igényét állította az elméleti vizsgálódások homlokterébe, ezen belül a büntetési rendszer célszerű átalakítását, börtöncentrikus szemléletének megszüntetését kívánta elősegíteni. A rendszerváltozás felerősítette a büntetés-végrehajtási szakirodalom kritikai hangvételét, amelynek célja a hazai börtönviszonyoknak az európai normák szerinti megmértetésére, a börtönügy megoldatlan kérdéseinek rövidtávú reformok formájában történő megoldására irányult. E börtönügyi reformhangulatban fogant elemzések különös figyelemmel fordultak az elítéltek jogi helyzetének, az emberi, állampolgári jogok kontextusában történő vizsgálatára.¹⁷

Horváth Tibor jól érzékelt a rendszerváltozás utáni büntetés-végrehajtás reform-igényét és az ennek a bűnügyi tudományban tükröződő reformhangulatát. E törekvésnek maga is hangot adott az 1990. augusztus 21–25. között Miskolcon megrendezett Nemzetközi Kriminológiai Konferencián „Az emberi jogok védelme a büntetőjogi szankciók végrehajtása során, különös tekintettel a szabadságvesztésre” című előadásában.¹⁸ A börtönügyi reformot szükségesnek tartja, mert mint írja: „... a magyar büntetés-végrehajtás korszerűtlen, évtizedekkel elmaradt az európai fejlődéstől. Ezért kritikailag felül kell vizsgálni szervezeti struktúráját, működési elveit, a különböző büntetés-végrehajtási rezsimek rendező elveit és nem utolsósorban az elítéltek jogi helyzetét.”¹⁹ Horváth Tibor a büntetés-végrehajtást a büntető igazságszolgáltatás szerves és fontos részének tekintette, ezért külön felhívta a figyelmet arra, hogy a büntetés-végrehajtás reformja csakis a büntető igazságszolgáltatás és a büntetőpolitika átfogó reformjának részeként kezelhető.²⁰ Az illúziók és meghaladott elméleti felfogások helyett a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának európai irányultságú elveit az alábbiakban foglalta össze:

„- a szabadságvesztés-büntetés nem mehet túl a szabadság megvonásának tényén,

16 E témában doktori értekezése „A büntetési elméletek fejlődésének vázolata” címmel (MTA Állam- és Jogtudományi Intézete, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1981) jelent meg.

17 Lásd: Vókó György: A büntetés-végrehajtás törvényességének és hatékonyságának tényezői (kandidátusi értekezés) 1989.; Kabódi Csaba: Az emberi jogok érvényesülésének lehetőségei a börtönben. Börtönügyi Szemle, 1991. 1. szám.; Lőrincz József: Intézetvezetők a szabadságvesztés végrehajtásának reformjáról. Börtönügyi Szemle, 1990. 3. szám.; Bárd Károly: A büntetés-végrehajtási reform sikerének feltételei. Börtönügyi Szemle, 1991. 1. szám.

18 Lásd: Az emberi jogok érvényesülése a büntető igazságszolgáltatásban. Miskolc, 1991. 137–160. o. 19 Uo. 144. o.

20 Uo. 145. o.

- a szabadságvesztés nem szolgálhat az emberi méltóság megalázására,
- a nevelési, képzési, kulturális stb. programok végrehajtásában a szabadságvesztésre ítélt személy együttműködésére kell építeni,
- az elítéltet a lehetőségek szerint meg kell védeni a prizonizáció káros hatásaitól, elsősorban önmaga és elítélt társai agresszivitásától.”²¹

Ám számára már jól láthatók voltak azok a szervezeti akadályok és szervei problémák is, amelyek egy dinamikus reform útjába állhattak. Ilyennek látta a büntetés-végrehajtási szervezetnek a szovjet modell átvétele folytán megerősödött militarista jellegét. Mint e tanulmányában írta: „... a büntetés-végrehajtás ugyanolyan közszolgálat, mint például a közoktatás vagy az egészségügy. Ahhoz azonban, hogy ez a szervezet be tudja fogadni a börtönügyi reformeszméket és nem utolsó sorban az elítéltek emberi jogainak gondolatát, feltétlenül szakítani kell azzal a felfogással, amely a büntetés-végrehajtásban mindenekelőtt az állami hatalom és politika megnyilvánulását vagy kiszolgálását látja.”²² Szervei problémának tekintette, hogy a büntetés-végrehajtás nem hagyott fel a szocialista börtönvállalatok produktivitásra és gazdaságosságra törekvésével. Mint hangsúlyozta: „Az elítéltek munkáltatását oly módon kell megszervezni, hogy az elsősorban munkakészségük, munkakultúrájuk, ha úgy tetszik: kreativitásuk kifejlődését segítse elő.”²³ Aggasztónak tekintette a hatékony büntetés-végrehajtáshoz elengedhetetlen utógondozás helyzetét, javasolta szervezetrendszerének teljes körű átalakítását, a társadalmi, egyházi, karitatív erők, magánalapítványok bekapcsolását, az utógondozásban résztvevők szakmai képzését.²⁴

Horváth Tibor a büntetés-végrehajtási jog továbbfejlesztését szoros összefüggésben látta a demokratikus jogállamiság kiépítésére irányuló szándékkal. Meggyőződése szerint a reform központi törekvésének az elítéltek emberi és állampolgári jogainak szabályozására és védelmére kell koncentrálnia egy következetesen kiépített garanciarendszer útján. Ebben helye lehet az ügyész törvényességi felügyeletének, a büntetés-végrehajtási bíróságnak, a belső szakmai kontrollnak és a külső, társadalmi erőkből felállítandó felügyelő bizottságnak.²⁵ Nézete szerint egy új börtönügyi koncepcióban szükségszerűen meg kell növelni a büntetés-végrehajtási bíróság szerepét, amelynek ki kell terjednie az elítéltek jogainak védelmére is. Megfontolásra javasolta, hogy az intézetek külső, demokratikus kontrollja érdekében létre kell hozni a több európai országban már jól bevált felügyelő bizottságok intézményét, amelyeknek ellenőrzési jogköre kiterjedhetne a végrehajtás valamennyi aspektusára.²⁶

A rendszerváltozás első éveiben meginduló reform-előkészületek azt a reményt keltették, hogy a szükségszerű jogi korszerűsítésen túl a magyar állam a börtönrendszer működésének objektív és szubjektív feltételein is gyökeres ja-

21 Uo. 147. o.

22 Uo. 146. o.

23 Uo. 148. o.

24 Uo. 148–149. o.

25 Uo. 158. o.

26 Uo. 159–160. o.

vítást tud elvégezni. Egy átfogó reformhoz azonban a feltételek nem voltak kedvezőek, ezt látta Horváth Tibor is. Erről így írt: „Nem hallgathatom el, hogy a magyar büntetés-végrehajtási rendszer átalakítását több tényező is jelentősen korlátozza. Ilyen elsősorban az ország közismerten nehéz gazdasági helyzete mellett a bűnözés növekedésének az a tendenciája, amely az utóbbi tíz évben alakult ki és minden valószínűség szerint a következő évtizedet is jellemezni fogja. Ezen belül különösen számolni kell egyrészt a visszaeső bűnözés, másrészt az agresszív jellegű bűnözés jelentős súlyával, amely természetszerűleg kihat a szabadságvesztés büntetésüket töltő elítéltek összetételére.”²⁷ Viszonylag rövid idő alatt valóban nyilvánvalóvá vált, hogy az ország gazdasági állapota a börtönreformot nem teszi lehetővé, sőt még a korábnál is szűkösebb erőforrások álltak rendelkezésre. A büntetés-végrehajtás átfogó reformja tehát elmaradt, de figyelemre méltók a büntetés-végrehajtási, pönológiai tudományterületen azoknak az elveknek a kidolgozása, amelyekben Horváth Tibornak kiemelkedő szerepe volt. A 90-es évek elején megindultak az előkészületek a büntetés-végrehajtási jogszabályok törvényi módosítására, amely 1993-ban a XXXII. törvény hatályba lépésével történt meg. A rendszerváltás óta különösebb polémia nélkül elfogadott új jogágnak, a büntetés-végrehajtási jognak elismertsége jelentős mértékben hozzájárult a nemzetközi kötelezettségekből fakadó jogharmonizációs munka elvégzéséhez, valamint a joganyagának a börtönügy belső fejlődési igénye szerinti kiigazításához.

2. Horváth Tibor oktatói közreműködése egyik arculatformálójává lett a büntetés-végrehajtási szervezet 70-es években megjelenő új tiszti generációjának. A Rendőrtiszti Főiskolán a „Büntetés-végrehajtási jog” című tantárgy nem csupán a jogszabályok ismeretére korlátozódott, de új szemléletet is közvetített a fogvatartás humánus, célszerű bánásmód-kultúrájának továbbfejlesztéséhez.

A büntetés-végrehajtási ismeretek felsőfokú oktatásának gondolata hazánkban a XX. század elején jelent meg. Finkey Ferenc különösen kívánatosnak tartotta a börtönügy részletkérdéseinek ismeretét a bírakra, ügyészekre, ügyvédekre nézve, ezért fontosnak tekintette „ha a jogi főiskolákon – mint ezt az 1890-es szentpétervári nemzetközi börtönügyi kongresszus ajánlotta – a börtönügy rendszeres tantárgy gyanánt adatnék elő, s annak kötelező hallgatása a joghallgatóknak előíratnék, valamint gondoskodás történnék arról, hogy a joghallgatók évente egy-egy mintabörtönt, javítóintézetet, megfigyelő intézetet megtekintenek. A börtönhivatalnokoknak pedig a »börtönügyi tudomány« természetesen kenyérszűdiumukat képezi.”²⁸

Finkey koncepciójának gyakorlati megvalósítására csaknem 70 évet kellett várni. Az alacsonyabb szintű tanfolyami kurzusokat és ismeretterjesztő előadásokat nem számolva a felsőoktatásban 1972-től kezdődött meg a Rendőrtiszti Főiskola büntetés-végrehajtási szakán a büntetés-végrehajtási jognak „kenyérszűdiumként” való oktatása. E jogterületnek a jogászképzésbe való beillesztése a 80-as

²⁷ Uo. 149. o.

²⁸ Finkey Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1909. 379. o.

évek közepétől kezdődött, amikor több-kevesebb rendszerességgel (speciális kollégiumként, alternatív, választható tantárgyként) csaknem valamennyi jogi karon bevezették a büntetés-végrehajtási jogi ismereteket, főképp kollégiumként azonban csak a rendszerváltozás után jelent meg a büntetés-végrehajtási jog. Az 1992/93. tanévtől – Horváth Tibor kezdeményezésére – a miskolci, ugyanebben az évben a szegedi, majd az ezt követő években a pécsi és a budapesti jogi karok illesztették be tanrendjükbe a büntetés-végrehajtási jogot.

A tantárgyat főképp kollégiumkénti bevezetésétől kezdve kétféle felfogásban oktatják: az egyik felfogás szerint az oktatás feladata a jogelméleti alapozás után a hatályos joganyag megismertetése. A másik felfogás a büntetőjogi szankciókat és azok hatályosulását szélesebb társadalomtudományi kontextusba helyezve vizsgálja. Horváth professzornak a büntetés-végrehajtás tudományos feldolgozására és oktatására irányuló pönológiai szemléletének lényege az, hogy szükségszerűen alkalmazni kell a történeti, nemzetközi összehasonlító módszereket, feltárni az egyes szankció és végrehajtása alakulásának a jogi szabályozáson túli kifejlődését az adott társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális környezetben, valamint vizsgálni kell hatékonyságukat, a megvalósítás reáliáit is. Lényegében ezt a szemléletet tükrözik azok a tananyagok és az ezek alapján elkészített tantárgyi programok, amelyek először a Rendőrtiszti Főiskolán, majd az egyetem jogi karain alkalmazásra kerültek. A Horváth Tibor szerkesztésében és részben továbbá megjelent tananyagok²⁹ az elméleti-történeti alapvetés után bemutatják az egyes európai államok büntetés-végrehajtási rendszereit a második világháború utáni időszakban, majd a szabadságelvonással, illetve -korlátozással, valamint az ezekkel nem járó büntetőjogi, büntetőeljárás, rendészeti stb. jogkövetkezmények végrehajtásának jogi szabályozását, végül a büntetés-végrehajtási tevékenység fokozatosan szélesedő jogállami kontrollját.

²⁹ Az 1999-ben a Rejtjel Kiadó és a Rendőrtiszti Főiskola közös kiadásában megjelent jegyzet feladata elsősorban a büntetés-végrehajtási szervezet hatáskörébe tartozó szabadságvesztés-büntetés, illetve a szabadságkorlátozó intézkedések végrehajtására vonatkozó joganyag feldolgozása volt. A 2001-ben, 2003-ban és 2007-ben a Rejtjel Kiadó gondozásában megjelent tankönyvek már a büntetés-végrehajtási jog teljes joganyagának bemutatására vállalkoztak.

Végh Marianna

A fogvatartottak alkotmányos helyzete az alkotmánybírósági határozatok tükrében

A demokratikus jogállamban a bűncselekményt elkövetők felelősségre vonása mindenkor az állam feladata, mivel a bűncselekmény a társadalom jogi rendjét sérti. Ez a közhatalmi jogosítvány azonban nem korlátlan, hanem alkotmányosan korlátozott. Amint azt Vókó György a Magyar büntetés-végrehajtási jog című tankönyvében is megfogalmazta, az elkövetővel szemben a büntetőeljárásban hozott jogerős ítélet megteremti az alapvető jogokba való beavatkozás jogalapját, de a tényleges jogkorlátozás már a végrehajtás keretein belül történik meg akkor, amikor valaki ténylegesen elveszíti a személyes szabadságát, amikor kijelölt helyen kell laknia és/vagy dolgoznia, amikor korlátozzák a mozgásszabadságát. Tehát a büntető felelősségre vonás rendszerében a büntetés-végrehajtási fázis az, amelyben az állam által gyakorolt büntető hatalom az egyént érintően a legmarkánsabban érvényesül.

Fontos mérce a jogállamiság, hiszen a büntetőjog jog ezen részterületén, azaz a büntetés-végrehajtás szakaszában is elvárható, hogy a megalkotandó jogszabályok világosak, egyértelműek, hatásukat tekintve kiszámíthatóak és a norma címzettjei számára is előre láthatóak legyenek.¹ Nem erősíti a jogbiztonságot a jogalkotásnak az formája, ami a 2015. január 1. napjával hatályba lépett, a büntetés-végrehajtás teljes vertikumát lefedő jogszabályi környezetet érintette. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (továbbiakban: Bv. tv.) még hatályba sem lépett, már módosításon esett át. (A 2014. évi LXXII. törvény több ponton módosította a Bv. törvényt, olyan rendelkezéseket is „visszatelepített”, amelyek az eredeti koncepcióban benne voltak, de az egyeztetések alkalmával kikerültek.). Az előreláthatóság részkövetelményének sem felel meg, így a jogbiztonságot nem erősíti, hogy a Bv. tv. végrehajtási rendeletét, valamint az egyes részterületek részletszabályait csak 2014 decemberében alkották meg, ami az alkalmazhatóságra való felkészülést megnehezítette. Pusztán koncepciók ismeretében ugyanis nem lehet a végrehajtó intézetek és a büntetés-végrehajtás állománya számára belső intézkedéseket, normákat megalkotni, amelyeknek az feladata, hogy a törvény és a rendeletek által biztosított kereteken belül konkrét, pontos, világos és végrehajtható szabályokat teremtsen.

„Az állampolgári jogokat csak annyiban szabad korlátozni büntetés-végrehajtás céljából is, amilyen mértékben ezt törvény rendelkezése megengedi, és amilyen mértékben ez elkerülhetetlen. Az emberi és állampolgári jogok közül – a nemzetközi elvárásokra (egyezmények és ajánlások) is figyelemmel – az ország biztonságát fenyegető rendkívüli helyzet esetén sem lehet eltérni a következő jo-

1 9/1992. (III. 12.) AB határozat

goktól: az élethez való jog; az emberi méltósághoz való jog; a kínzás, a megalázó, embertelen bánásmód és az érintett beleegyezése nélkül végzett orvosi kísérletek tilalma; „mindenki csak azért a cselekményért felel, amelyet a törvény büntetni rendel”, és a „mindenki csak olyan büntetéssel sújtható, amelyet a törvény meghatároz” szabálya; az ártatlanság védelme; a védelemhez való jog; az azonos cselekményért való többszöri elítélés tilalma; az igazságtalan elítélés (fogvatartás) miatti kártérítéshez való jog; a jogképeség; a gondolat, lelkiismeret és a vallás szabadsága; az állampolgárságtól megfosztás tilalma.”²

A büntetés-végrehajtás alkotmányos szélső értékeit, a korlátokat az Alkotmánybíróság egyrészt az emberi méltóság és a személyi biztonsághoz való jog, másrészt a kínzás, kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmód és büntetés tilalmában határozta meg. Ez a keret jelöli ki az állam számára, hogy milyen mértékben avatkozhat be az egyén életébe, korlátozhatja a szabadságát és az alapjogait.

A minden állampolgárt megillető jogok egy részét nem érinti a büntetés végrehajtása, de vannak olyan jogok, amelyek módosulva élnek tovább, illetve szünetelnek. A büntetés végrehajtása nem érintheti az alábbi jogokat: az élethez és az emberi méltósághoz való jogot, a személyi biztonság jogát, az egészséges szociális biztonsághoz való jogot, a jogképeséget, a jó hírnévhez való jogot, a gondolat, a lelkiismeret és vallásszabadságot, a magántitok védelmét, a művelődéshez való jogot, a tudományos és művészeti tevékenység szabadságát, a diszkrimináció tilalmát.

A korlátozható és a szünetelő jogok körét a Bv. tv. 119–121. §-ai tartalmazzák. A szabadságvesztés végrehajtása alatt a Bv. törvényben meghatározott korlátozásoknak megfelelően gyakorolható – a teljesség igénye nélkül – például a személy önrendelkezéshez való joga, véleménynyilvánítási szabadsága, lelkiismereti és vallási szabadsága, általános cselekvési szabadsága a szünetelő jogokra való tekintettel, tulajdonhoz való joga és magántitokhoz való joga.

A szabadságvesztés végrehajtása alatt szünetel az elítélt joga a szabad mozgáshoz, a tartózkodási hely szabad megváltoztatásához, a békés gyülekezéshez, a sztrájkhoz, a szabad orvosválasztáshoz, ahhoz, hogy az országgyűlési képviselők, a helyi és kisebbségi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint az európai parlamenti képviselők választásán választható legyen. De továbbra is szünetelnek az elítélt azon jogai, amelyekre a közügyektől eltiltás, illetve a bíróság ítéletében meghatározott foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás és kitiltás kiterjed.

Ugyanakkor természetesen a büntetés végrehajtási jogviszony is keletkeztet speciális, csak a végrehajtás ideje alatt érvényesülő jogokat és kötelezettségeket, amelyeket a Bv. tv. 122. §. a)–o) pontja foglalnak össze.

2 Vókó György: A magyar büntetés-végrehajtási jog. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1999. 167–168. o. Vö. Vókó György: Európai büntetés-végrehajtási jog. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2006. 82. o.

A jogoknak ez a kategorizálása igazzá teszi az Alkotmánybíróság azon megállapítását, hogy „az elítélt nem tárgya a büntetés-végrehajtásnak, hanem alanya, akinek jogai és kötelezettségei vannak”.³

„Az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jogot az ún. általános személyiségi jog egyik megfogalmazásának tekinti. A modern alkotmányok, illetve alkotmánybírói gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog anyajog, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható”⁴ – fogalmaz az Alkotmánybíróság határozata.

Az Alkotmánybíróság több határozatában hangsúlyozta, hogy az alkotmányos alapjogok nem korlátozhatatlanok. Ebből pedig az is következik, hogy ez az emberi méltósághoz való jogra is vonatkozik. A teljes körű védelem, az abszolút korlátozhatatlanság csak az élethez való joggal fennálló egységében illeti meg, egyes részjogosítványai korlátozhatók.

Az Alaptörvény II. cikke szerint „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” A III. cikk (1) bekezdése szerint „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani.”

De hogyan korlátozhatják, vagy korlátozhatják-e egyáltalán a büntetés végrehajtása, illetve a büntetés végrehajtására vonatkozó törvények és egyéb jogszabályok az emberi méltóságot?

Az emberi méltóság tiszteletben tartása

A büntetés végrehajtása nem korlátozhatná, csorbíthatná az emberi méltóságot, azonban ez a gyakorlatban nem valósul meg. A személyes szabadságuktól megfosztott és bv. intézetekben elhelyezett fogvatartottak a büntetésüket, illetve büntetőeljárású kényszerintézkedésüket zárkákban, lakóhelyiségekben töltik. A zárkák, lakóhelyiségek méretét 2015. január 1. napjáig a szabadságvesztés és előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 137. § (1) bekezdése tartalmazta. Eszerint „A zárkában (lakóhelyiségben) elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítéltre lehetőleg hat köbméter légtér, és lehetőség szerint a férfi elítéltek esetén három négyzetméter, a fiataloké, illetve a női elítéltek esetén három és fél négyzetméter mozgástér jusson”.

Ez a szabály – ezzel a szöveggel – 2010. november 24-én lépett hatályba. A módosító rendelkezések ugyanis a korábbi „legalább” kitéltelt a „lehetőleg” és

³ 13/2001. (V. 14.) AB határozat

⁴ 8/1999. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990, 42., 44–45. o.

a „lehetőség szerint” szövegrésszel cserélték fel. Ez a módosítás teljesen szembe ment a Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére Létrejött Európai Bizottság (a továbbiakban: CPT) által lefektetett követelménnyel, ami szerint a többszemélyes zárkák esetében a 4 m² minimális mozgástér a kívánatos a fogvatartottak számára.

A 2015. január 1. napján hatályba lépett a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet (továbbiakban: végrehajtási rendelet), ami a zárkákban minimálisan biztosítandó mozgásteret határozza meg. A végrehajtási rendelet 121. § (1) bekezdése szerint „A zárkában vagy a lakóhelyiségben elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy minden elítéltre lehetőleg hat köbméter légtér, és férfi elítélt esetén legalább három négyzetméter, női elítélt és fiatalkorú esetén három és fél négyzetméter mozgástér jusson.”

Továbbra is érvényes azonban, hogy a mozgástér meghatározása szempontjából a zárka, vagy a lakóhelyiség alapterületéből az azt csökkentő berendezési és felszerelési tárgyak által elfoglalt területet figyelmen kívül kell hagyni.

Visszatértünk tehát egy korábbi szabályozási megoldáshoz, ami köszönhető annak is, hogy az Alkotmánybíróság 2014. október 27. napján meghozta a 32/2014. (XI.3.) AB határozatot, melyben az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a szabadságvesztés és előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII.12.) IM rendelet 137. § (1) bekezdése nemzetközi szerződésbe és az Alaptörvénybe ütközik, ezért azt 2015. március 31-ei hatállyal megsemmisítette. De miért pont 2015. március 31-ei hatállyal, amikor 2015. január 1. napjával teljesen új jogi környezetet alkotó jogszabály együttes lépett hatályba és váltotta fel a korábbi szabályokat? Ebből a szempontból számomra nem igazán elfogadhatók a 61. bekezdésben foglaltak, ami szerint a jövőbeni hatállyal történő megsemmisítéssel kívánt a taláros testület időt biztosítani a jogalkotónak arra, hogy az Alaptörvénynek és az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvénnyel (továbbiakban: Egyezmény) összhangban álló jogszabályi rendelkezést alkosson meg.

Az Egyezmény 3. Cikke szerint „Senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.”

Az Európai Unió Miniszteri Bizottsága Rec (2006) 2 ajánlása a tagállamok számára Az európai büntetés-végrehajtási szabályokról 18. szabálya a fogvatartási helyiségekkel kapcsolatos követelményeket rögzíti.

„18.1. A fogvatartási helyiségeknek, különösen azoknak, amelyek a fogvatartottak éjszakai helyül szolgálnak, meg kell felelniük az emberi méltóság és amennyire lehetséges, a magánszféra támasztotta követelményeknek, figyelemmel az éghajlati feltételekre, eleget kell tenniük az egészség, a higiénia területén – különösen az alapterületre, a légköbméterre, a megvilágításra, a fűtésre és a szellőzésre – előírt minimális feltételeknek. [...]

18.3. A belső jognak meg kell határoznia a szükséges minimális feltételeket az 1. és a 2. bekezdésekben felsorolt pontok vonatkozásában.

18.4. A belső jognak rendelkeznie kell az annak biztosítását szolgáló mechanizmusokról, hogy ezeket a minimális feltételeket ne sértse a büntetés-végrehajtási helyek zsúfoltsága.”

Az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (továbbiakban Egyezségokmány) 7. Cikke szerint „Senkit sem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni. Különösen tilos bárkit szabad hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletnek alávetni.” A 10. Cikk 1. pontja szerint „A szabadságtól megfosztott személyekkel emberségesen és az emberi személyiség veleszületett méltóságának tiszteletben tartásával kell bánni.”

Az azonban kétségtelen, hogy a végrehajtási rendelet szövegezésekor a határozatban foglaltak megjelölték az irányt. Van tehát egy kötelező minimum, amit biztosítani kell, a szabályozás a pozitív irányba történő eltérést biztosítja. Az más kérdés, hogy ennek biztosítására a jelenlegi börtönnépesség létszámát és a hazai elhelyezési körülményeket tekintve több bv. intézet nem lesz képes.

Nem feltétlenül akkor érünk el pozitív eredményt, illetve előrelépést a fogvatartotti férőhelyek bővülésében, ha további börtönöket építünk vagy a meglévő férőhelyeket bővítjük. Az alternatív megoldások alkalmazására is nagyobb hangsúlyt kellene fektetni. Gondolok itt elsősorban az előzetes letartóztatásnak az elektronikus távfelügyeleti eszközzel biztosított házi őrizettel történő helyettesítésére. Ebbe az irányba hathat a reintegrációs őrizet majdani alkalmazása is.

Rendkívül fontosnak tartom, hogy az Alkotmánybíróság a 32/2014. (XI. 3.) AB határozatában összegyűjtötte és a lényegüket tekintve ismertette azokat a jogeseteket, amelyekben az EJEB (többségében) a börtöncella mérete s így az egyezmény 3. cikkében foglalt tilalom megsértése miatt Magyarországot szankcionálta, és ismertetett olyan eseteket is, amelyekből a bírósági gyakorlatra lehet következtetni.

Az ítéletekben közös elem, hogy az egy főre jutó mozgásteret minden esetben a CPT ajánlásának megfelelően tartja kívánatosnak ugyan, de amennyiben az egy főre jutó mozgástér 3 és 4 m² között volt, az eset egyéb körülményeit is figyelembe vette a testület a kártérítési jogosságának megítélésében, de emellett az egyezményesértést minden esetben megállapította. Ezek az egyéb körülmények főleg a zárkán kívüli elfoglaltság időtartama, a zárka megvilágítása, szellőzése, az élelmezés minősége. Ha a mozgástér a lehető legnagyobb mértékben megközelíti vagy eléri a kívánt mértéket, és a zsúfoltság enyhítését célzó intézkedések is vannak, ezek hatását értékelve az EJEB mellőzi a jogsértés megállapítását.

Figyelemmel a hazai büntetés-végrehajtási intézetek többségének életkorára, a börtönök telítettségére, nem ritka az 1 m²/fő szabad mozgástér, ami nemcsak a Bv. tv. 122. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott higiéniai feltételeknek megfelelő egészséges elhelyezéshez való jogot, hanem az emberi méltósághoz és a jogszerű bánásmódhoz való jogot is sérti.

Alkotmánybíróság határozata szerint „Az EJEB következetes ítélkezési gyakorlata értelmében kizárólag a jogszerű bánásmód vagy büntetés bizonyos for-

máihoz szükségszerűen kapcsolódó szenvedésen túlmenő, további szenvedés és megalázás sérti az Egyezmény 3. cikkében foglalt tilalmat.”⁵

A törvényes bánásmód szükséges és nélkülözhetetlen eleme a hatékony büntetés-végrehajtásnak, hiszen a hatóságok, a végrehajtásban közreműködő szervek és személyek példamutató és jogkövető magatartása az, ami a társadalom megtévedt tagjai számára a törvényi előírások jövőbeni tiszteletben tartását és betartását egyáltalán előmozdíthatja. Ebből pedig az következik, hogy fokozott figyelmet kell fordítani a személyi szabadságukban korlátozott személyekkel való bánásmód törvényességére.

Egyetértek a megfogalmazott követelménnyel, miszerint „az államnak [...] azt kell biztosítania, hogy a személy fogvatartására az emberi méltóság tiszteletben tartásával összeegyeztethető feltételek között kerüljön sor, és hogy az intézkedés végrehajtásának módja és módszere ne okozzon az egyénnek a fogvatartással szükségszerűen együtt járó szenvedés elkerülhetetlen szintjét meghaladó erősségű gyötrelmet és nehézséget.”⁶

Nem érték egyet a különvéleményekkel, amelyek szerint az Alkotmánybíróság nem rendelkezik elegendő érvrendszerrel az alaptörvény-ellenesnek minősítés indoklására. Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése szerint „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.” A T cikk (3) bekezdése szerint „Jogszabály nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel.”

Úgy gondolom helytálló volt az EJEB – jelen esetben magyar vonatkozású – ítéleteinek rövid ismertetése. És ez nem is tekinthető előzmény nélkülinek. Az Alkotmánybíróság a 2/2013. Büntető jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói indítvány tárgyában hozott határozatában szintén elemezte az EJEB döntéseit.

Ne felejtsük el arról sem, hogy döntésével az Alkotmánybíróság kötelezettséget teremtett a jogalkotó számára, hogy a nemzetközi elváráson alapuló követelményrendszerhez igazítsa az előírásokat. Ez – bár a Bv. törvény a minimális élet- és mozgásteret kötelező jelleggel előírja – nem valósult meg maradéktalanul.

Természetesen nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy 2014. december 31. napjáig az emberi méltóság alapjogának bizonyos mértékű korlátozhatóságát biztosító rendelkezés nem törvényben, hanem IM rendeletben volt megszövegezve. 2015. január 1. napjától az élet- és mozgásterre vonatkozó rendelkezések már a Bv. törvényben jelennek meg.

Az egészségügyi önrendelkezés joga

Az Alkotmánybíróság az élethez és az emberi méltósághoz való alapvető jogból vezette le a beteg önrendelkezési jogát, ami összetettsége révén magába foglalja az egészségügyi beavatkozásokba való beleegyezés és az ellátás visszautasításának a jogát.

⁵ 32/2014. (XI. 3.) AB határozat. 38

⁶ 32/2014. (XI. 3.) AB határozat. 38.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdése szerint „AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége. (2) Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait.” A II. cikk rendelkezik az emberi méltóság sérthetlenségéről: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (Eü. tv.) 15. § (1) bekezdése alapján a beteget megilleti az önrendelkezéshez való jog, amely kizárólag törvényben meghatározott esetekben és módon korlátozható.

A 15. § (2) bekezdése szerint „az önrendelkezési jog gyakorlása keretében a beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve annak során mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, illetve melyeket utasít vissza”.

Az egészségügyi önrendelkezési jog kapcsán az Alkotmánybíróság a 30/2013. (X. 28.) AB határozatban nyilvánította Alaptörvény-ellenesnek a fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló, 2015. január 1. napjáig hatályban volt 5/1998. (III. 6.) IM rendelet 4. §. (3) bekezdését és az 5. §-ában foglaltakat.

A megjelölt rendelkezésekkel szemben az volt a legfőbb alkotmányossági aggály, hogy a jogalkotó az emberi méltósághoz való jog eme részjogosítványát nem törvénnyel, hanem rendelettel korlátozta. Azzal ugyanis, hogy a büntetőbíróság a jogerős ítéletével megteremtette a jogalapját az emberi jogokba történő beavatkozásnak, nem teremtett lehetőséget az alapjog egyes részjogosítványai indokolatlan, aránytalan és törvényi alap nélküli korlátozására. A korlátozás csak a mindenkori alkotmányban rögzítettek szerint lehetséges. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése szerint „Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”

A fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló, 2015. január 1. napjáig hatályban volt 5/1998. (III. 6.) IM rendelet az alapjog korlátozásáról úgy rendelkezett, hogy „a fogvatartott egészségügyi ellátása visszautasításával kapcsolatos önrendelkezési joga a saját és a közösség egészségének védelme érdekében korlátozható veszélyeztető, illetve közvetlen veszélyeztető állapot fennállása esetén, életveszélyes állapot-, valamint várhatóan maradandó egészségkárosítás elhárítása miatt, közegészségügyi-járványügyi érdekből, valamint törvényben meghatározott esetekben.”

A jogalkotó elfogadta az Alkotmánybíróság érvelését, az új Bv. tv. megalkotásakor az egészségügyi önrendelkezés korlátozhatóságának lehetőségét a törvény szövegében helyezte el. A Bv. tv. 158. § a)–c) pontjaiban rögzítették azokat az érdekköröket, amelyek fennállása esetén a korlátozás megengedett. Ide tartozik a saját és a közösség egészségének védelme érdekében a veszélyeztető, illetve közvetlen veszélyeztető állapot fennállása esetén, sürgős szükség esetén, továbbá közegészségügyi-járványügyi érdekből történő korlátozhatóság. A jelenlegi

szabályozás a korábbihoz képest tágabb teret enged a korlátozásnak. A sürgős szükség ugyanis egy gyújtófogalom, ami magában foglalja az életveszélyes állapot, valamint a várhatóan maradandó egészségkárosítás elhárításának szükségességét, illetve a társadalmilag tűrhetetlennek minősített, tartós fájdalom okozásának elkerülését.

Megjegyzendő, hogy az egészségügyi önrendelkezési joggal, az ellátás visszautasításával a fogvatartottak „előszeretettel élnek”, főleg a szabadulási időpont közeledtével.

A véleménynyilvánítás szabadsága

A véleménynyilvánítás szabadsága összetett alapjog. Beletartozik a szólás- és sajtószabadság, az egyesülési és gyülekezési jog, valamint a lelkiismereti és vallás-szabadság.

Az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdése szerint „(1) Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához.” A (4) bekezdés szerint „A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.”

A szabad véleménynyilvánítás szempontjából érdemes idézni az Egyezségokmány és az Egyezmény vonatkozó rendelkezéseit. Az Egyezségokmány 19. Cikk 3. bekezdése megfogalmazásában a szabad véleménynyilvánítás tartalmaként megjelölt „mindenfajta adat és gondolat határookra való tekintet nélküli – szóban, írásban, nyomtatásban, művészi formában vagy bármilyen más tetszése szerinti módon történő – keresésének, megismerésének és terjesztésének a szabadsága” különleges kötelességekkel és felelősséggel jár. „Ennélfogva az bizonyos korlátozásoknak vethető alá, ezek azonban csak olyanok lehetnek, amelyeket a törvény kifejezetten megállapít, és amelyek a) mások jogainak vagy jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg b) az állambiztonság vagy a közrend, a közegészség vagy a közérkölcsek védelme érdekében szükségesek.”

Az Egyezmény 10. Cikke 2. pontja előírja: „E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott olyan alakszerűségeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi integritás, a közbiztonság, a zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas információ közlésének megakadályozása, a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.”

Az Alkotmánybíróság a 13/2001. (V. 14.) AB határozatában rögzítette, hogy a „véleménynyilvánítási szabadság és a sajtószabadság esetén ez a kérdés kiemelt jelentőséget kap, mivel ezen szabadságok a demokratikus társadalom alapvető értékei közé tartoznak. A szabad véleménynyilvánítás jogának kitüntetett szerepe ugyan nem vezet arra, hogy ez a jog korlátozhatatlan lenne, de mindenképpen azzal jár, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak valójában igen kevés joggal szemben kell csak engednie. A véleménynyilvánítási szabadság – mint

alkotmányos alapjog – magas értéktartalmából következik, hogy a korlátozás alapjául szolgáló érdeksérelemnek különösen súlyosnak kell lennie.” [III.1.1.]

Az Alkotmánybíróság hivatkozott határozatában rögzítette, hogy a „szabad véleménynyilvánításhoz való jog a véleményt annak érték és igazságtartalmára tekintet nélkül védi. A véleménynyilvánítás szabadságának külső korlátai vannak csak; addig, amíg egy ilyen alkotmányosan meghúzott külső korlátba nem ütközik, maga a véleménynyilvánítás lehetősége és ténye védett, annak tartalmára tekintet nélkül. Az Alkotmány a szabad kommunikációt – az egyéni magatartást és a társadalmi folyamatot – biztosítja.”

Ebből pedig az következik, hogy a fogvatartás önmagában nem lehet oka és alapja a véleménynyilvánítási szabadság és a sajtószabadság korlátozásának. Azaz nem alapozza meg a véleménynyilvánítás szabadságának szűkítését, vagy szélesebb korlátozásának lehetőségét az, hogy bűncselekmény elkövetése miatt szabadságvesztést vagy szabálysértés miatt elzárást hajtanak végre, vagy az, hogy szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény alapos gyanúja miatt a folyamatban lévő büntetőeljárásban előzetes letartóztatást rendeltek el.

A jelenleg hatályos Bv. törvény 120. § (1) bekezdése szerint „Az elítélt véleményt – ellenőrzés mellett az e törvényben meghatározott korlátozás kivételével – olyan formában nyilváníthatja ki, amely nem zavarja a bv. intézet rendjét és biztonságát.” A törvény csupán a vélemény nyilvánosságra hozatala korlátozhatóságának eseteit határozza meg tételesen. Korlátozásnak csak a nemzetbiztonság védelme, a minősített adat közlésének megakadályozása, a bűncselekmény közvetlen veszélyének fennállása és annak megakadályozása esetén, a bv. intézet rendje és biztonsága, a bűnöző életmód népszerűsítésének megakadályozása, valamint az elítélt vagy hozzátartozója számára a bűncselekménnyel kapcsolatos vélemény nyilvánosságra hozatalából eredő vagyoni előny elérésének megakadályozása érdekében van helye.

A véleménynyilvánítás speciális formája, amikor a fogvatartott mindezt a sajtó útján, a sajtó közreműködésével gyakorolja. A sajtó útján történő véleménynyilvánítás azonban engedélyhez kötött. Az engedély megadása a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának hatáskörébe tartozik. A nyilatkozattétel korlátja, ha az országos parancsok a bv. intézet rendje és biztonsága érdekében megtagadja a hozzájárulást.

Garanciális szabályként azonban biztosítja a fogvatartott és védője számára a bírósági felülvizsgálatot a korlátozó döntés ellen.

A korlátozás lehetőségét maga az Egyezmény sem tiltja meg, de a korlátozás tényleges gyakorlása gondos vizsgálatot és mérlegelést igényel. Egyetértek a taláros testület azon megállapításával, miszerint „a véleménynyilvánítás szabadsága a demokratikus társadalom egyik lényeges vonása, és nemcsak olyan információkra vagy eszmékre alkalmazandó, amelyek kedvezően fogadtatnak, avagy amelyeket ártatlannak vagy közömbösnek tekintenek, de azokra is, amelyek támadnak, sokkolnak, nyugtalanítanak. A véleménynyilvánítás szabadsága alóli kivételeket szűken kell értelmezni és a korlátozásoknak meggyőző módon kell megalapozottnak lenniük.”

Az Alkotmánybíróság a véleménynyilvánítás szabadságának alábbiakban meghatározott korlátozását nem tartja alkotmányosértőnek: „Az Alkotmánybíróság [...] a véleménynyilvánítási és sajtószabadság alkotmányosan elfogadható korlátjaként ismeri el a nemzetbiztonság védelmét és az államtitok közlésének megakadályozását. [...] A jogalkotás és az alkotmánybírósági vizsgálat szükségképpen elvont szintjén is elképzelhető, hogy a fogvatartott és a média közötti kommunikáció eredményeként nemzetbiztonsági érdekek kerülnek veszélybe, és megvédésük érdekében az alkotmányos alapjogok korlátozására van szükség.”⁷

A 13/2001. (V. 14.) AB határozat egy másik kitétele szerint „A fogvatartottak esetében is [...] a bűncselekmény elkövetésének vagy az erre való felhívás nyilvánosságra kerülésének megakadályozására adható felhatalmazás.”

A hivatkozott határozatban foglalt iránymutatást a jogalkotó maradéktalanul figyelembe vette a jelenleg hatályos rendelkezések megszövegezésekor. Az más kérdés, hogy fog mindez a gyakorlatban érvényesülni, az időtényezőre is figyelemmel. „A hír múltó érték (»romlandó áru«), és nyilvánosságra hozatalának – még ha rövid időre is történő – késleltetése, akadályozása, az értéke és az iránta megnyilvánuló érdeklődés teljes elvesztésének kockázatával jár.”⁸

A tisztességes eljáráshoz való jog

A tisztességes eljáráshoz való jog gyűjtőfogalom, melybe beletartozik, hogy a bíróság előtt mindenki egyenlő, a független és pártatlan bírósághoz, illetve a nyilvános tárgyaláshoz való jog, az ártatlanság véelme, a nullum crimen et nulla poena sine lege elve, a jogorvoslathoz való jog és a védelem joga.

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerint „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el. A (7) bekezdés rendelkezik arról, hogy „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy joga érdekét sérti.”

„A végrehajtás közvetlen hatására figyelemmel a jogi helyzetben bekövetkező bármilyen változás direkt módon érvényesül az elítélt életében Leginkább ezzel indokolható az elítéltek jogait és kötelezettségeit érintő, végrehajtás alatt meghozható legfontosabb döntéseknek a végrehajtó hatalomtól független, az igazságszolgáltatás szférájába tartozó személyhez, jelesül egy speciális feladatokat ellátó bíróhoz telepítése”⁹ – írja Szűcs András.

A bv. bíró „bírói funkciójában mindenkire kötelező döntést hoz a lényeges jogkorlátozások mértékéről, időtartamáról, a büntetés céljának – elsődlegesen a

7 13/2001 (V. 14.) AB határozat

8 Uo.

9 Szűcs András: Aktuális jogértelmezési problémák és megoldásaik a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban. *Iustum Aequum Salutare*, II. évf. 2006/3–4. 145–150. o.

speciális prevenció igényeinek – megfelelően a törvény keretei között alakít az ítéldbíróóság által kiszabott büntetés (intézkedés) végrehajtásának menetén. Enyhítéssel vagy szigorítással változtathat az ítéldbíróóság határozatain (végrehajtási fokozat), sőt olyan büntetés-végrehajtási intézkedés is van (magánelzárás fegyelmi fenytés), ahol elsőfokú bírósági eljárás keretében jogorvoslati fórumként szerepel.”¹⁰ Ezen kívül a bv. bíró számos igazgatási, adminisztratív, végrehajtó-rendelkező tevékenységet is ellát, amelyek nem bírói feladatot jelentenek.

A bv. bíró tehát rendkívül összetett feladatot teljesít, és emiatt csak az igazságszolgáltatás rendszerében lehet elhelyezni, amint azt Vókó György is hangsúlyozta.

A Bv. tv. 50. § (1) bekezdés f) pontja szerint a büntetés-végrehajtási bíró eljárása során hozott végzés ellen – e törvény eltérő rendelkezése hiányában – fellebbezésnek van helye.

Az Európai Unió Miniszteri Bizottsága Rec (2006) 2 ajánlása a tagállamok számára Az európai büntetés-végrehajtási szabályokról 2. szabálya rögzíti, hogy a „szabadságuktól megfosztott személyek mindazon jogokat megtartják, amelyeket a törvény szerint a szabadságvesztés büntetésüket vagy az előzetes letartóztatásba helyezésüket kimondó határozattal nem vontak meg.”

Ma már evidensnek tűnik, hogy a fogvatartottak számára is biztosítani kell a jogorvoslathoz való jogot a bv. bírói eljárásban hozott határozatokkal szemben. De nem volt ez mindig így. A büntetés-végrehajtási bíró döntései ugyanis az elítélt életét befolyásolják, éppen úgy, mint az ítéelő bíróság döntései, ezért megalapozott elvárásként jelentkezik a bv. bírói működéssel szemben az egységes gyakorlat igénye – úgy, mint a büntetőbíróságok eljárásával kapcsolatban. Ez az igény nem csupán az eljárás lefolytatása során, hanem a jogorvoslati jog területén is megjelent.

Ma már jogtörténet, hogy a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. tvr. 6. § (3) bekezdésének c) pontja akként rendelkezett, hogy a bv. bíró „eljárása során hozott végzés ellen – eltérő rendelkezés hiányában – fellebbezésnek nincs helye; ha a végzés törvényt sértő, azt hivatalból vagy az ügyész indítványára megváltoztatja”.

Ez a rendelkezés 1992. december 31. napjáig volt hatályban. Az akkori szabályozás a bv. bíró 20 döntése közül 4 döntésfajta ellen biztosított fellebbezési lehetőséget, amelyet a megyei (fővárosi) bíróság másodfokú tanácsa tanácsulésen, bizonyítás felvétele esetén tárgyaláson bírált el.

A 16. panasszal megtámadható döntés közül csupán 5 esetben rendezte miniszteri utasítás a panasz (felülvizsgálati kérelem) folytán a bv. bíró által kötelezően lefolytatandó eljárást. A további 11 esetben a panaszjog csupán általánosságban volt biztosított, ugyanakkor a bv. bíró kötelezettségét a panasz esetén sem törvényi, sem alacsonyabb szintű jogszabály, illetve utasítás nem határozza meg.

Ezt az alkotmányos sértő állapotot szüntette meg az Alkotmánybíróság az 5/1992. (I. 30.) AB határozatában, amely rögzítette, „hogy a bv. bíró döntése ellen az elítélt részéről benyújtható panasz jogorvoslat, az elítélt panaszjoga jogorvosla-

¹⁰ Vókó György: Büntetés-végrehajtási jog. Jogi Szakvizsga Segédkönyvek. Budapest-Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2002. 31. o.

ti jog. A büntetés-végrehajtás során a bíróságokra háruló feladatokat ellátó bv bíró eljárásában is a jogorvoslati jogosultság büntetőeljárás alapelve, azaz konkrétan az elítélt azon joga, hogy a bv bíró határozatának törvényességét és megalapozottságát vitassa.”

A bv. bírói döntések többsége komoly beavatkozást jelent az elítéltek jogi helyzetébe, a büntetés célján túlmenő hátrányokhoz vezethetnek az elítélt helyzetében, kihatással vannak a büntetés/intézkedés végrehajtására, akadályozhatják az állami büntetőigény érvényesülését, ezért nélkülözhetetlen a vitathatóságuk.

Az Alkotmánybíróság hivatkozott határozatában foglaltakat a kodifikáció során figyelembe vették. Ennek eredményeként az 1979. évi 11. tvr. olyan rendelkezéssel bővült, ami 3 bv. bírói határozat kivételével megteremtette a lehetőségét a bv. bírói végzések elleni fellebbezésnek.

Természetesen nem szakított ezzel a lehetőséggel az új Bv. törvény sem. A bv. bírói eljárásokra vonatkozó általános rendelkezések között szerepel a jogorvoslati jog biztosítása. A bv. bírói határozatok elleni jogorvoslat lehetősége a végrehajtásért felelős szerv határozata elleni bírósági felülvizsgálati eljárásban hozott végzéssel szemben kizárt. Ennek oka, hogy a bv. bíró csak az elítélt javára változtathatja meg a végrehajtásért felelős szerv döntését. Ide tartozik a biztonsági zárkába vagy részlegre helyezés felülvizsgálata, az elítélt sajtó útján történő nyilatkozattételével, nyilatkozata közzétételével kapcsolatos eljárás és a fenyítés felülvizsgálata. A külön nevesített eljárások mellett természetesen megilleti az elítéltet vagy védőjét a bírósághoz fordulás joga a büntetés, az intézkedés és a szabálysértési elzárás végrehajtása, valamint a kényszerintézkedés foganatosítása során keletkezett iratokról másolat kiadása iránti kérelmet elutasító határozattal szemben is.

Szűcs András megfogalmazása szerint „A bv. bíró a büntetés-végrehajtást övező jogállami garancia rendszer fontos eleme, amelynek léte az emberi jogok védelme és a büntetés-végrehajtás törvényességének biztosítása terén elért eredmények megtartása érdekében feltétlenül szükséges.”¹¹

A büntetés végrehajtás egészét, a fogvatartottak jogi helyzetét rendező szabályok megalkotásakor figyelembe vették az Alkotmánybíróság határozataiban foglaltakat. Az más kérdés, hogy a jogszabályi rendelkezések – különösen az alapvető jogokra – milyen körben és terjedelemben lesznek betartva.

Felhasznált irodalom

- Pajcsicsné Csóré Erika: Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának szerepe a büntetés-végrehajtás hatékonyságának biztosításában. *Börtönügyi Szemle*, 2010/4. 1–22. o.
- Szemesi Sándor: Sok (jó) ember kis helyen? A magyar fegyintézetek zsúfoltságával kapcsolatos kérdések az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában. *Büntetőjogi Szemle*, 2014/2. 85–88. o.

¹¹ Szűcs András: Bírói jogvédelem a büntetés-végrehajtásban. *Börtönügyi Szemle*, 2012/1. 28. o.

- Szili-Kis Ádám: Alkotmányos büntetőjog vagy büntetési nemek kapcsolata az alapvető emberi jogokkal. – www.blszk.sze.hu/images/Dokumentumok/diskurzus/2011/1/szili-kis.pdf
- Szűcs András: Aktuális jogértelmezési problémák és megoldásaik a büntetés-végrehajtási bírói eljárásban. *Iustum Aequum Salutare*, II. évf. 2006/3–4. 145–150. o.
- Szűcs András Bírói jogvédelem a büntetés-végrehajtásban. *Börtönügyi Szemle*, 2012/1. 15–28. o.
- Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 1999. (Institutiones Juris sorozat)
- Vókó György: Büntetés-végrehajtási jog. Jogi Szakvizsga Segédkönyvek. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2002.
- Vókó György: Európai büntetés-végrehajtási jog. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2006. (Institutiones Juris sorozat)

Felhasznált jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye
2013. évi CCXL. tv. a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
- A szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet
- Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény
- Az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
- Az Európai Unió Miniszteri Bizottsága Rec (2006) 2 ajánlása a tagállamok számára Az európai büntetés-végrehajtási szabályokról
- 5/1992. (I. 30.) AB határozat
9/1992. (III.12.) AB határozat
8/1999. (IV. 23.) AB határozat
13/2001. (V.14.) AB határozat
32/2014. (XI. 3.) AB határozat

Polgár András

Volt egyszer egy büntetés?

A kötelező kegyelmi eljárás szabályai a strasbourgi döntés alapján

Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés a büntetőjogi szankciórendszer csúcán helyezkedik el, a halálbüntetés 1990-es, Alkotmánybíróság általi megsemmisítése óta ez a legsúlyosabb szankció.

Életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját az ítéletben meghatározza, vagy azt kizárja (az utóbbi elnevezése tényleges életfogytiglan, a továbbiakban TÉSZ). Ha a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárja ki, úgy annak legkorábbi időpontját legalább huszonöt évben határozza meg.¹ Az életfogytig tartó szabadságvesztés elvileg határozatlan ideig tart, jellegéből adódóan csak azt a tartamot lehet előre pontosan megjelölni, amennyit a terheltnek feltétlenül büntetésben kell töltenie. Ha a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja, úgy viszont valóban határozatlan tartamú szabadságvesztésről beszélhetünk, ebben az esetben még a büntetés tartamának minimumát sem jelölhetjük meg. A büntetés tartama ilyenkor nem az ítélező fórumtól, hanem az attól független jogi ténytől, az elítélt halálának időpontjától függ.²

A büntetésnek két fajtája létezik. Az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén ugyanis a bíróság vagy meghatározza a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, vagy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja. Az előbbit nevezhetjük „klasszikus” életfogytiglannak, mert a korábban hatályban volt 1978. évi IV. törvényben ez a fajta határozatlan ideig tartó szabadságvesztés volt ismert elsőként.

1993-ban módosították az életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó szabályokat, megtették az első lépést az úgynevezett tényleges életfogytiglan irányába. A Btk.-ba 1993. május 15-től bekerült az a rendelkezés, amely szerint,

1 Ez a kötelezően letöltendő tartam többször változott: a korábbi Btk. 47. § (4) bek., illetve a 47/A § (2) bek. szerint egy ideig ez legalább 20 év volt (1979–1993 között), majd 1993. május 15-étől 15–25 év közötti tartamot jelölhetett meg a bíróság. 1997. szeptember 15-étől szigorodott a rendelkezés azzal, hogy amennyiben a bíróság el nem évülő bűncselekmény miatt szabta ki az életfogytig tartó szabadságvesztést, úgy a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját 20–30 év között határozhatta meg, elévülő bűncselekmény esetén maradt a 15–25 éves tartam. 1999. március 1-től a bíróság meghatározta a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, vagy annak lehetőségét kizárta. Ha nem zárta ki, úgy annak legkorábbi idejét legalább 20 évben, ha el nem évülő bűncselekmény miatt szabta ki, legalább 30 évben határozta meg. A hatályos 2012. évi C. törvény alapján a bíróság meghatározza a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, vagy annak lehetőségét kizárja. Ha nem zárta ki, úgy annak legkorábbi idejét legalább 25 évben határozza meg, legfeljebb pedig 40 évben.

2 „A valódi határozatlan büntetés egyébként nincs összhangban a pontos törvényi meghatározottság, azaz a nulla poena sine lege certa alkotmányos jogállami követelménnyel.” Lásd Nagy Ferenc: *A szabadságelvonnással járó szankciókról az új Btk.-ban*. Börtönügyi Szemle 2014/4. sz. 6. o.

ha az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélet ismételten életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélik, úgy az elítélt nem bocsátható feltételes szabadságra (TÉSZ I.). Ennek azonban egyáltalán nem volt gyakorlata. Ezt követően az 1978. évi IV. törvény életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó szabályai 1999. március 1-jén kezdődő hatállyal tették lehetővé azt, hogy a bíróság életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét mérlegeléssel kizárja (TÉSZ II.). Mérlegelhető TÉSZ kiszabására eddig negyvenöt esetben került sor.³

Életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a büntetés-kiszabás részét képezi a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi lehetséges idejéről való döntés. A bíróság a bűncselekmény tárgyi súlyát, az elkövető társadalomra veszélyességét, az egyéb súlyosító és enyhítő körülményeket figyelembe véve határoz arról, hogy legkorábban mikor lehet a terhelt feltételes szabadságáról dönteni. Ennek tartamát huszonöt és negyven év között mérlegeléssel határozhatja meg.⁴ Az ítéletben megjelölt idő kitöltése után büntetés-végrehajtási bírói hatáskör annak eldöntése, hogy a büntetés célja további végrehajtás nélkül elérhető-e, ennek alapján a feltételes szabadságra bocsátásnak van-e helye.

Röviden összefoglalva: az életfogytiglan a büntetőjogi szankciórendszer primátusán elhelyezkedő, határozatlan tartamú szabadságvesztés-büntetés, amelynek jogszabályban megjelölt felső határa nincs,⁵ alsó határa egyes esetekben megadható, speciális minimumát az ügy összes körülményét mérlegelve a bíróság határozza meg az ítéletben, ha nem TÉSZ-t szab ki. Kizárólag felnőttek büntetése, miután az elkövetéskor a huszadik életévüket betöltött személyek ítélték – fegyház fokozaton végrehajtandó – életfogytig tartó szabadságvesztésre. A feltételes szabadságra bocsátás tartama egységesen legalább tizenöt év. A terhelt élete végéig büntetett előéletű marad. A szankcióban rejlő bizonytalansági faktorok miatt egyes vélemények szerint a büntetés eleve nem felel meg a határozott büntetés elvének és ezért nem alkotmányos.⁶

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) 2014. május 20-án *Magyar László – Magyarország No. 73593/10* számú ügyében meghozott, tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés (TÉSZ) jogellenességét megállapító ítélete miatt ezen büntetés újragondolására és a szankció újraszabályozására volt köteles Magyarország. A bíróság a döntését Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt egyezmény alapján hozta meg, amelyet Magyarország az 1993. évi XXXI. törvénnyel hirdetett ki, és ezzel az egyezmény a magyar jogrendszer részévé tett.

Ami a nemzeti szabályozást illeti: *Magyarország Alaptörvényének I. cikk (1) bekezdésében* rögzítette, hogy az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége. A (3)

3 Ebben az adatban a nem jogerősen TÉSZ-re ítélték is szerepelnek.

4 Ha a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárja ki, úgy a feltételes szabadságra bocsátás időpontját legfeljebb negyven évben határozhatja meg.

5 Hiszen negyven év letöltése után sem kötelező az elítéltet szabadítani.

6 Nagy Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. Korona Kiadó, Budapest, 2001. 349–350. o.

bekezdésben úgy rendelkezett, hogy alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. A *II. cikk* szerint minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A *III. cikk (1) bekezdése* szerint senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani. Kardinális kérdéseket szabályozott a *IV. cikkben*, amely szerint: (1) mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz, (2) senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.⁷

Ezzel egyértelművé tette a jogalkotó, hogy a TÉSZ-t a magyar jogrend büntető rendszere ultima ratiójának, végső, és a legindokoltabb esetekben alkalmazható intézményének, egyben az emberi jogok megóvása szempontjából értékes vívmányának tekinti, a társadalom legmagasabb szintű, hatékony védelme érdekében hosszú távon kívánja megtartani.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése alapján azonban Magyarország mint a fenti egyezményt tiszteletben tartó, annak rendelkezéseit és az egyezmény alapján ítélező bíróság döntéseit magára nézve kötelezőnek elismerő állam, jogalkotási lépéskényszerbe került: jogrendszerét az egyezménnyel e körben is összhangba kellett hoznia.

Az EJEB-ügyben a kérelmező Magyar László elítélt volt, akit mint többszörös visszaesőt nyereségvágyból, különös kegyetlenséggel több emberen elkövetett emberölés büntette, 19 rendbeli rablás büntette, 19 rendbeli személyi szabadság megsértése, 4 rendbeli testi sértés, 7 rendbeli magánlaksértés büntette és 3 rendbeli lopás büntette, illetve annak kísérlete miatt ítélték életfogytig tartó szabadságvesztésre azzal, hogy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét a bíróság kizárta.

Az emberi jogi bíróság megállapította, hogy az egyezmény releváns rendelkezése a *3. cikkben* írt szabály, mely szerint senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni. Ebből levonta azt a következtetést, hogy amennyiben a nemzeti jog nem biztosít lehetőséget a döntés későbbi felülbírálatára, úgy az életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó előírása figyelmen kívül hagyja az egyezmény *3. cikkét*. Ezért az államnak meg kell ha-

7 "...válságos, létbizonytalansággal járó időszakban általában lecsökken az emberi jogok tisztelete." Lásd Nagy Ferenc: *A szabadságelvonnással járó szankciókról az új Btk.-ban*. Börtönügyi Szemle, 2014/4. sz. 7. o. - Az emberi jogok magyarországi helyzetét a szerzőnél sokkal optimistábban látom, és más irányból közelítem meg: az emberi jogok tisztelete és védelme álláspontom szerint nem degradálódott, nem csökkent és nem is értékelődött le, mindössze annyi változott, hogy erősebbé vált a közösségi szemlélet, az alanyi jog társadalmi rendeltetésének felfogása az egyéni célok szolgálatával szemben. Hangsúlyosabbá vált az a felfogás, hogy a közösség tagjainak az emberi jogait kell elsősorban védeni és nem az egyén (különösen nem az elkövető) jogait, olyan esetben, amikor az egyén, illetve a közösség jogai és törvényes érdekei körében kollízió lép fel. Így véleményem szerint mindössze hangsúlyeltolódás észlelhető.

tároznia, hogy mit kell tennie az elítéltnak annak érdekében, hogy a rehabilitáció-jához maga is hozzájáruljon, erre irányuló mechanizmust kell életbe léptetni, mely a rehabilitáció elvein alapul, és előkészíti a szabadulást. Az elítéltet tájékoztatni kell arról, hogy mit kell tennie annak érdekében, hogy szabadulhasson, milyen feltételek mellett és mikor bírálják felül az ügyét. Következésképpen, amelyik nemzeti jog nem biztosítja annak lehetőségét, illetve nem ismer olyan mechanizmust, mely a büntetés felülbírálatát lehetővé tenné, inkompatibilis az egyezményvel.

Ezért a bíróság megállapította az egyezmény e cikkének megsértését azzal a megjegyzéssel, hogy ez a döntés nem jelenti azt és nem értelmezhető úgy, hogy a panaszost szabadulásra jogosítaná fel. A bíróság döntésének vezérfonala egyrészt az volt, hogy megítélése szerint a büntetés egyedüli célja a prevenció, ezért ha ezt már sikerült elérni, úgy az elítélt szabadítható, nincs a továbbiakban törvényes ok a fogva tartására. Másik szempontja az volt, hogy az esetjoga alapján kell, hogy legyen esély arra: a büntetés csökkenthető legyen, kell, hogy legyen elvi lehetőség a szabadulásra. Enélkül a büntetés nem felel meg az emberséges büntetéssel szemben támasztott elvárásoknak.

Nem érintette azt a szempontot az EJEB, hogy Magyarország a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés bevezetésével a halálbüntetés eltörlésével keletkezett űrt kívánta betölteni a társadalom védelme érdekében. Így lényegében az élet védelme tekintetében fennálló elsőrendű kötelezettségének kívánt ezzel eleget tenni oly módon, hogy az elkövető életét megkímélő, egyúttal tettarányos büntetés kiszabását tette lehetővé. A TÉSЗ tehát a halálbüntetés kiváltására bevezetett büntetés.⁸

Nézzük meg, mit vár el az emberi jogi bíróság a nemzeti szabályozástól: elismeri a nemzeti állam büntető hatalmát. Rögzítette, hogy az állam alapvető kötelessége a társadalom védelme, különösen a súlyos, erőszakos bűncselekményektől köteles a területén tartózkodókat megóvni. Megállapította, hogy nemzetállami hatáskör a büntető hatalom intézményeinek, szabályainak kialakítása, beleértve a büntetési nemeket és a szabadságvesztés-büntetés tartamát, illetve a tételkereteket is. Deklarálta, hogy nem ellentétes az egyezményvel az életfogytig tartó szabadságvesztés. Azt sem kifogásolta, ha konkrét esetben az állam az elítélt veszélyessége miatt az elítéltet élete végéig büntetés-végrehajtási intézetben tartja.

Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a nemzeti jog bizonyos tartam elteltével, és bizonyos feltételek teljesítése esetén biztosítani köteles a szabadulás esélyét (de iure). Másrészről fontos, hogy ténylegesen is legyen esély a szabadulásra (de facto). Elképzelhető ugyanis, hogy olyan jogi szabályozás van hatályban, mely a szabadulás elvi esélyét megadja, de ennek egyáltalán nincs gyakorlata, vagyis az elítélt a szabályozás ellenére nem szabadulhat. De lehetséges az is, hogy a

8 „A nemzetközi jog általában, de az egyes nemzetközi szerződések közvetlenül se nem tilalmazzák az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés kiszabását, se nem bátorítanak ilyen büntetés alkalmazására. (...) Az életfogytiglani büntetést olyan árnak tekintik, melyet a halálbüntetés eltörlése érdekében kell megfizetni, ez pedig hogyan is lehetne a nemzetközi jog ellenére?” Lásd Bán Tamás: *A tényleges életfogytiglani büntetés és a nemzetközi emberi jogi egyezmények*. Fundamentum, 1998. évi 4. sz. 120–121. o.

rendelkezések a szabadulás esélyét biztosító előírásokat nem tartalmazzák, de a következetes gyakorlat mégis az, hogy idővel, bizonyos feltételek teljesítésével az elítéltnak valós esélye, reménye lesz a szabadulásra.

A bíróság megállapította, hogy a valóban halálig tartó fogvatartásnak az lehet csak az elfogadható oka, ha az elítélt haláláig veszélyt jelent a társadalomra, a büntetése nem érte el a prevenciók célját, ezt azonban rendszeresen vizsgálni kell.

Az EJEB döntése alapján fennálló nemzetközi kötelezettség teljesítése végett az Országgyűlés elfogadta a *Bv. Kódexet*⁹ és más jogszabályokat módosító 2014. évi LXXII. törvényt, mely a *Bv. Kódexbe* beiktatta a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt kötelező kegyelmi eljárását. A jogszabály-módosítást több szempontból is fontos eredménynek tarthatjuk. Mindenekelőtt Magyarország ezzel a jogszabállyal is egyértelműen jelét adta annak, hogy elismeri és tiszteletben tartja a nemzetközi jog szabályait, az abból eredő kötelezettségeit, a nemzetközi jogi alapú emberi jogi jogfejlődés eredményeit. Tiszteletben tartja a Római Egyezményt és az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntéseit, az ebből eredő kötelezettségeinek pedig eleget tesz. Míg más, az egyezményben részes tagállamok esetében nem ritka, hogy az EJEB döntéséből eredő kötelezettségeiket csak vonakodva, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának mint az EJEB döntések végrehajtását ellenőrző szervnek a többszöri felszólítására, illetve nyomásgyakorlása következtében hajtják végre, addig Magyarország a fenti döntésből eredő jogszabály-módosítási kötelezettségét megfelelő színvonalon és rövid határidővel, mindössze fél év alatt teljesítette, oly módon, hogy új jogintézmény bevezetésével átalakította az elnöki kegyelem intézményét.

A TÉSZ-es elítéltek kötelező kegyelmi eljárásának a lényege, hogy negyven év kitöltése után a büntetés folytatásának szükségességét kegyelmi eljárás keretében teszi kötelezővé felülvizsgálni, kivéve, ha ez ellen az elítélt tiltakozik.¹⁰ Az eljárás lényege, hogy fogva tartó büntetés-végrehajtási intézet előterjesztése alapján büntetőbírákból álló ötfős kegyelmi bizottság az iratok és az elítélt meghallgatása alapján, továbbá az elítélt mentális állapotára vonatkozó szakvélemény beszerzését követően javaslatot is tartalmazó indokolt állásfoglalást készít, melyet az igazságügyért felelős miniszter köteles a köztársasági elnökhöz felterjeszteni. Ezzel a szakmai bizottság előkészíti az elnök döntést, azt megalapozottabbá teszi. Az elnök diszkrecionális joga alapján pedig dönt a kegyelem gyakorlásáról, vagy annak megtagadásáról. Az elnöki döntés ellen jogorvoslatnak helye nincs, az elnöknek indokolási kötelezettsége sincs. Ha az elnök kegyelmet gyakorol, úgy dönthet úgy, hogy a büntetés hátralévő részét teljesen elengedi, de dönthet úgy is, hogy a büntetést csökkenti, vagy lehetővé teszi azt, hogy az elítélt feltételes szabadságra irányuló eljárás alá kerülhessen. Utóbbi esetben pedig büntetés-végrehajtási bírói eljárásában kell majd megvizsgálni

9 A jogszabály pontos neve: A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény.

10 Figyelemre méltó rendelkezése a jogszabálynak, hogy az elítélt örendelkezési jogára is tekintettel van. Így, ha a tényleges életfogytiglanra ítélt személy nem akar szabadulni, nem kér a kegyelemből, úgy arra nem is kötelezhető. Ebben az esetben az elítélt nem járul hozzá a kötelező kegyelmi eljárás lefolytatásához, ebből következően a büntetésének végrehajtását a kötelező kegyelmi eljárás nélkül folytatni kell.

a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, hasonlóan a klasszikus életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltk esetéhez. Ha az elnök nem gyakorol kegyelmet, úgy kétévente kötelező a kegyelmi eljárást megismételni.

A jogszabályi megoldás alapvetően megfelelő irányú, számos figyelemreméltó és továbbgondolásra is érdemes rendelkezést tartalmaz. A törvény a kegyelmezési rendszer megújításával a kegyelem új, sajátos, sui generis intézményét teremtette meg; a rendelkezései megvalósíthatóak, a strasbourgi döntésnek nagyrészt eleget tesznek. Néhány ponton azonban a jogszabály rendelkezéseinek újragondolása szükségesnek tűnik.

Először is: legalább ötven év szabadságvesztés kitöltését követően lenne célszerű lefolytatni a kegyelmi eljárást. Ennek oka, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés mellett szóló legfontosabb érv a tettarányosság elvének következetes érvényesítése.¹¹ A büntetés nem lesz ténylegesen halálíg tartó, ha az elítélt az elnök esetleg kedvező döntése miatt kegyelemben részesül. Ilyenkor a tettarányosság elve valamelyest feltétlenül sérül, azonban ezt a sérelmet a büntetés kirívóan hosszú tartama nagyrészt már ellensúlyozná. Az ötven évnél rövidebb tartam, így a jogszabályban szereplő negyven év kitöltése utáni kötelező kegyelmi eljárás viszont – megítélésem szerint – nem kellően átgondolt, mert a TÉSZ-nek így nincs elég nagy súlya a klasszikus életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetéshez képest.¹² Annak ellenére sincs, hogy a negyven év utáni kegyelmi eljárás nem vonja maga után szükségszerűen a kegyelem engedélyezését, hanem csak egy lehetőség.

Nézzünk egy konkrét példát: F. László elítéltet a bíróság előre kitervelten, különös kegyetlenséggel, több emberen elkövetett emberölés büntette miatt első fokon életfogytig tartó, fegyház fokozaton végrehajtandó szabadságvesztésre ítélte azzal, hogy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárta (TÉSZ). A másodfokon eljáró bíróság a büntetést enyhítette, eszerint a vádlott az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésből negyvenöt év kitöltése után bocsátható feltételes szabadságra. Mellőzte a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizáró első bírói rendelkezést. A másodfokú bíróság elvileg enyhítette az elsőfokú bíróság TÉSZ-t kiszabó ítéletét klasszikus életfogytiglanra azzal, hogy az illető

11 A Vinter c. United Kingdom ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága oly módon foglalt állást, hogy minimum huszonöt év letöltése után merülhet fel az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés felülvizsgálata. Ebből következik, hogy nem ellentétes az egyezményel és a strasbourgi esetjoggal, ha a felülvizsgálat ennél jóval hosszabb tartam letöltése után válna esedékessé, miután a döntés csak arról rendelkezik, hogy legkorábban mikor lehet erre sort keríteni, felső határt azonban nem jelölt meg. Megjegyzem, a Magyar László c. Hungary ügyben az EJEB kifejtette, hogy nincs hatásköre arra, hogy büntetési tartamokról nyilatkozzon, ezzel pedig lényegében szembement a Vinter c. United Kingdom ügyben hozott korábbi határozatával. Így az EJEB sem tekinthető teljesen következetesnek, illetve értelmezhető mindez úgy is, hogy feladta korábbi, minimum huszonöt éves tartammal kapcsolatos álláspontját.

12 Az ötven éves tartam azért is ideálisnak tűnhet, mert tapasztalatok szerint a legsúlyosabb bűncselekményeket általában huszonöt-harmincöt év közötti fiatalok követik el, a várható élettartam pedig folyamatosan növekszik. Ugyanakkor az életkor előrehaladtával csökken az aktivitás, romlik az egészségi állapot, ezért csökken a bűnismétlés veszélye. A jelenleg is magas és folyamatosan növekvő várható élettartam miatt pedig reális esély van arra, hogy az elítélt megéri ezt a tartamot.

negyvenöt év után szabadulhat. Az új kegyelmi rendelkezések és az ennek alapján megváltozott körülmények ismeretében azonban azt mondhatjuk, hogy enyhítésről szó nincs: valójában jelentősen súlyosította azt. Ha helybenhagyta volna az elsőfokú bírósági döntést, akkor F. László elítélt negyven év kitöltése után kötelező kegyelmi eljárás alá kerülne, melynek eredményeként akár már negyven év kitöltése után szabadulhatna. Ha erre mégsem kerülne sor, úgy negyvenkét, majd negyvennégy év kitöltése után újabb kegyelmi eljárások következnének, melyek ismét felvetnék a szabadulás reményét. Ha az elítélt a köztársasági elnöktől kegyelmet kapna, úgy az nagy valószínűséggel azt jelentené, hogy az elnök teljesen és feltétel nélkül elengedné a büntetése fennmaradó részét. Vagyis az elítélt nem feltételesen szabadulna, hanem végleg és feltételek nélkül. Később a büntetése folytatására már nem lenne lehetőség. Ezzel szemben a másodfokú bíróság döntése alapján a kötelező kegyelmi eljárásra F. László esetében nem kerülhet sor, az fogalmilag kizárt, mert nem esik az erről szóló rendelkezések hatálya alá. Így az elítéltnak a negyvenöt évet ki kell töltenie. Ezt követően a büntetés-végrehajtási bíró a feltételes szabadságra bocsátásra irányuló eljárásban fogja eldönteni, hogy a terhelt a feltételes szabadság kedvezményében részesíthető-e vagy sem. Elutasító döntés esetén ezt újra két év múlva, majd évente fogja megvizsgálni, vagyis negyvenhét, majd negyvennyolc év (és így tovább) letöltése után. Ha a büntetés-végrehajtási bíró az elítéltet feltételes szabadságra bocsátja, az elítélt tizenöt évig feltételes szabadságon lesz azzal, hogy annak tartamára a törvény kötelező előírása alapján pártfogó felügyelet alá kerül. Amennyiben a feltételes szabadság tartama alatt újabb bűncselekményt követne el, vagy a pártfogó felügyelet magatartási szabályait súlyosan megszegné, úgy a feltételes szabadságot meg kellene szüntetni vele szemben, és folytatni kellene az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtását. Nem nehéz belátni, hogy F. László elítélt mennyivel jobban járt volna a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel.

E fenti példa valahol azt is mutatja, hogy az új szabályok, konkrétan a TÉSZ-re ítélték kötelező kegyelmi eljárásra vonatkozó rendelkezései az elítéltekre kedvezőbbek a szakmailag indokoltnál. Ilyen jogi helyzet ugyanis nem jöhetett volna létre, ha a szabályozás következetes, ilyen enyhítést Strasbourg sem írt elő. A hiba gyökere pedig egyértelműen az, hogy anyagi jogi szempontból nincs érdemi különbség a TÉSZ és a negyven éves tartam kitöltése után szabadulásra lehetőséget adó életfogytiglan között, büntetés-végrehajtási jogi szempontból azonban már van különbség: a TÉSZ szabályai kedvezőbbek az utóbbinál. Vagyis a TÉSZ-esek elvileg jobban járnak, vagy jobban járhatnak a nem TÉSZ-re ítéltékhez képest, pedig sem elvileg, sem gyakorlatilag nem járhatnának jobban. Ráadásul a példában szereplő F. László még csak nem is negyven év, hanem negyvenöt év kitöltése utáni szabadulás esélyét megteremtő életfogytiglant tölt. Tehát megállapíthatjuk, hogy akit a bíróság oly módon ítélt életfogytig tartó szabadságvesztésre, hogy legkorábban negyven év, vagy az 1978. évi IV. törvény alapján ennél is hosszabb idő, pl. negyvenöt, negyvenhét, ötven stb. év után bocsátható legkorábban feltételes szabadságra, az lényegesen rosszabbul járt, mint aki tényleges életfogytiglant kapott. Ez pedig nem lehetne így, ami egyértelmű bizonyítéka az inkohérens sza-

bályozásnak. Legrosszabbul azoknak kellene járniuk, aki dogmatikailag a leg-súlyosabb büntetést kapták, ők pedig a TÉSZ-esek. A strasbourgi döntés után is nekik kellene a legkedvezőtlenebb helyzetben lenniük.

A jelenlegi szabályok szerint, ha életfogytig tartó szabadságvesztést szab ki a bíróság, és a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárja ki, a kötelezően kitöltendő tartamot huszonöt és negyven év között határozza meg. Éppen ezért a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésnek, ha adott esetben nem tartana tényleg az élet végéig, úgy legalább a negyvenéves felső határt jelentősen meg kellene haladnia. Különben értelmetlen lenne a feltételes szabadság lehetőségét ki nem záró életfogytig tartó szabadságvesztéstől való különválasztása. A két büntetés (a TÉSZ és a feltételes legkorábbi idejét negyven évben megállapító életfogytiglan) között ugyanis a jelenlegi formájában nincs érdemi különbség, legfeljebb az eljárás jellegében: abban tudniillik, hogy a büntetés-végrehajtási bíró által lefolytatott feltételes szabadság engedélyezésére irányuló eljárásra, vagy a kötelező kegyelmi eljárásra tartozik az ügy negyven év kitöltése után. Ez azonban csak eljárásjogi, de nem érdemi anyagi jogi különbség. Az ugyanakkor már érdemi különbség, hogy míg a kegyelmi eljárásban az elnök akár feltételek nélkül is elengedheti a büntetés fennmaradó részét, addig a büntetés-végrehajtási bíró csak feltételesen dönthet a szabadlábra helyezésről. Ezzel lényegében az Alaptörvény által is védett tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés jogintézménye kiüresedik, ami megkérdőjelezi a TÉSZ létjogosultságát, további fenntartásának az indokoltságát. A továbbiakban a TÉSZ kiszabása helyett elegendő életfogytig tartó szabadságvesztést kiszabni azzal, hogy a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját negyven évben határozzák meg. Az Alaptörvény által is ismert és védett jogintézményt alacsonyabb szintű jogi norma pedig nem üresítheti ki, hiszen az alaptörvény-ellenes szabályozást eredményez.

A szabályozás jelenlegi formájában meglátásom szerint tehát inkoherens, következetlen, és nem felel meg az Alaptörvénynek. Hangsúlyozni kell, a jogalkotó a társadalom magas szintű védelmét minden körülmények között, így a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetőivel szemben is biztosítani köteles. Erre adott esetben csak a TÉSZ alkalmas, feltéve, ha annak szabályai elég szigorúak, beleértve a kötelező kegyelmi eljárás legkorábbi időpontját is. Az ellentmondásos szabályozás felvet több olyan kérdést, amit nem tudunk kielégítően megválaszolni. Ezek a következők: Mi alapján mondhatjuk, hogy a TÉSZ a legsúlyosabb büntetés Magyarországon, amely a büntetőjogi szankciórendszer primátusán áll?, Mi különbség van a TÉSZ és a negyven év után szabadulást lehetővé tevő életfogytiglan között?, Mennyivel és miben súlyosabb büntetés az előbbi, mint az utóbbi?. Felvethető az a kérdés is, hogy nem üresedett-e ki a TÉSZ-re vonatkozó szabályozás. Felvethető továbbá, hogy már magának a büntetésnek az elnevezése is értelmetlenné válik: az életfogytiglan elvileg arra utal, hogy a büntetés halálíg tart. Ehhez képest még hangsúlyosabb, ha azt mondjuk: tényleges életfogytiglan, ami arra utal, hogy ez a büntetés már valóban a halálíg tart. Miközben tudjuk, hogy ez sincs mindig így, a tényleges életfogytiglan sem feltétlenül tart halálíg, csak tarthat, ugyanúgy, ahogy a klasszikus életfogytig tartó büntetés is tarthat

addig.¹³ Ezek után a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés miben más, és főleg: miben több mint a klasszikus életfogytiglan? Mi az a lényegi elem, mely a primátusát biztosítja a szankciórendszerben? Érdemben megkülönböztethető-e a kétféle életfogytiglan? Mert ha nem, akkor valamelyiknek nincsen létjogosultsága. Mi a teendő akkor, ha beigazolódik, hogy a dogmatikailag enyhébb klasszikus életfogytiglan valójában súlyosabb jogállást eredményez, mint a TЭСZ? Ha 1999-től számítjuk a TЭСZ élettartamát, akkor élt tizenöt évet? Reméljük, hogy a válasz nemleges. A társadalom védelme érdekében erre a szankcióra ugyanis a magyar büntetőjognak szüksége van.

Ami a kötelező kegyelmi eljárással kapcsolatos egyéb rendelkezéseket illeti: a törvény szerint a kegyelmi eljárásban kegyelmi bizottság működik közre, állásfoglalást készít, ezzel elősegítve az elnöki döntést. A kegyelmi bizottság a véleményét a többségi elv alapján alakítja ki. Célszerűbb lenne a bizottság eljárását oly módon szabályozni, hogy a többségi elv helyett bármelyik tag vétója zárja ki az elítéltre nézve kedvező álláspont kialakítását. Ez azért szükséges, mert kivételes intézményről van szó, és az a cél, hogy a TЭСZ-re ítélt meg határozott idő elteltével csak kivételesen, speciális feltételek egyértelmű teljesítése esetén szabadulhassanak, ha az elnök diszkrecionális jogkörével élve úgy dönt. Ellenkező álláspont elfogadása esetén ugyanis a jogintézmény célja és értelme válik kérdésessé. Milyen tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés ugyanis az, amely az esetek nagy részében nem tart tényleg életfogytig. Éppen ezért szigorú rendelkezésekre van szükség e körben is.

A kegyelmi bizottság állásfoglalásának kialakításánál a jogszabályban megjelölt szempontok¹⁴ mellett egy további előírás beiktatása álláspontom szerint indokolt lenne: a bizottság csak abban az esetben adhasson kedvező véleményt, ha megállapította, hogy a bűnismétlés veszélye egyértelműen, objektív okból kizárt. Az elítélt pozitív irányú változása, életvezetésében bekövetkezett alapvető és kedvező fordulat, kifogástalan intézetbeli magatartása és a készség kinyilvánítása a törvénytisztelő életmódra ehhez nem elégséges, ezen túl az is szükséges, hogy valamilyen ténylegesen objektív körülmény fennállta egyértelműen kizárja a bűnismétlés veszélyét. Ilyen lehet az elítélt agg kora, súlyos testi fogyatékosága, tartós, a fizikai állapotát jelentősen romboló betegsége stb. Ennek az elvnek az érvényesítése egyébként megfelelne a nemzetközi gyakorlatnak is, több állam ezt az elvet követi, ami nem ellentétes az EJEB álláspontjával sem.

13 Más megközelítésben: "Hosszú időn át az az értelmezés vált széles körben elfogadottá, amely szerint a szó szerinti elnevezéstől eltérően ez a büntetési forma főszabályként nem jelent az elítélt élete végéig tartó fogvatartást, hanem a törvényben meghatározott büntetési időtartam letöltését követően lehetőség adódhat az elítélt feltételes szabadon bocsátására. Az utóbbi időszakban azonban változóban van az előbbi interpretáció: az életfogytig tartó szabadságvesztés – ezen újabb értelmezés szerint – az elítélt élete végéig tart(hat), és ennek megfelelően kizárható az elítélt korábbi szabadulásának a lehetősége." Lásd Nagy Ferenc: *A szabadságelvonással járó szankciókról az új Btk.-ban*. Börtönügyi Szemle, 2014/4. sz. 6. o.

14 A jogszabály szerint a bizottságnak meg kell vizsgálnia, hogy az elítélt intézetbeli magatartása kifogástalan volt-e, fennáll-e a törvénytisztelő életmódra vonatkozó készsége, személyi és családi körülményei és egészségi állapota alapján alaposan feltehető-e, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül elérhető. A büntetés célja pedig a prevenció.

Megjegyzem, a normaszöveg és a hozzá kapcsolt indokolás alapján a jogszabályban megjelölt véleményezési szempontokat csak a bizottság köteles figyelembe venni az állásfoglalása kialakításakor, az elnök a kegyelemről való döntéskor, illetve a miniszter az ellenjegyzéskor, vagy annak megtagadásakor viszont nem. Éppen emiatt kérdéses, hogy – ha ezeket a szempontokat csak a bizottság köteles érvényesíteni, de az elnök és a miniszter nem, úgy – Magyarország teljes mértékben eleget tett-e az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntéséből eredő kötelezettségének, vagy sem. Álláspontom szerint az EJEB döntéséből egyértelműen az következik, hogy a szempontokat annak kell érvényesítenie, aki az érdemi döntést hozza. Ez pedig nem a bizottság, hiszen ez a testület csak állásfoglalást ad. Az érdemi döntéshozó az elnök. Ha viszont az elnök e szempontokat nem köteles figyelembe venni, úgy ez az elvárás nem teljesül. Illetve akkor sem, ha nem köteles a döntését indokolni, mert ebben az esetben nem lesz világos, hogy milyen szempontokat vett figyelembe, amikor döntött.¹⁵ Pedig az EJEB-döntés értelmében erről az elítéltet informálni kell. Ezért érdemes lenne megfontolni azt, hogy az elnök ezeket vegye figyelembe, és indokolja is meg a döntését. Nem értek egyet azzal, hogy emiatt alaptörvény-ellenes szabályozás születne meg. Ettől még nem sérülne ugyanis a diszkrecionális jogkör, hiszen a szempontok figyelembe vétele mellett is szabad belátása szerint dönthetne az elnök, lelkiismeretének, meggyőzésének megfelelően, csak e szempontokra is figyelemmel kellene lennie, és a döntésének az okait meg kellene adnia. Ez pedig nem tekinthető alaptörvény-ellenesnek, hiszen az elnök kegyelmezési jogkörét a törvény nem kötné meg és nem is korlátozná, csak különféle szempontok megadásával elősegítené annak gyakorlását. Ezért, meglátásom szerint, a kegyelmi döntésnek a korábbi gyakorlattól eltérően indokolt és egyéniesített határozatnak kellene lennie, melyben az elnök megadná azokat a szempontokat, melyek a döntéshozatalban vezették.

A miniszter a bizottság állásfoglalásán nem változtathat, azt köteles felterjeszteni az elnökhöz. Kérdés, hogy amennyiben az elnök kegyelmet gyakorol, de egyébként a bizottság állásfoglalása negatív volt, úgy a miniszter köteles-e az ellenjegyzést megtagadni, arra hivatkozással, hogy a bizottság álláspontja elutasító volt, és ebben is kötve van-e a bizottság álláspontjához, vagy a negatív bizottsági vélemény ellenére ellenjegyezheti a kedvező elnöki döntést. Mert ha ellenjegyezheti, úgy a bizottság eljárása csak arra szolgál, hogy megalapozottabb döntés születessen, de egyébként a döntést érdemben nem befolyásolhatja. Miután kardinalis kérdésről, a bizottság hatáskörére vonatkozó rendelkezésről van szó, ezért ezt pontosítani kellene. A normaszöveg alapján egyébként nagy valószínűség szerint a miniszter akkor is ellenjegyezheti az elnöki kegyelmet, ha a bizottság véleménye elutasító volt. Ez a kérdés azért is fontos, mert az ellenjegyző miniszter az ellenjegyzés aktusával jogi felelősséget is vállal az ellenjegyzésért.

¹⁵ Igaz, más okból, de más helyütt is felmerült a kérdés: „Igen kétséges és kérdéses, hogy ez az új »megoldási javaslat« kiállná-e az Európai Egyezmény és annak bírósági gyakorlata próbáját.” Lásd Nagy Ferenc: *A szabadságelvonással járó szankciókról az új Btk.-ban*. Börtönügyi Szemle, 2014/4. sz. 8. o.

A kegyelmi kérelmeket eddig a miniszter véleményezhette. Kérdéses, hogy a kötelező kegyelmi eljárásban ez a joga fennmarad-e, ha mindössze annyi szerepe van, hogy a kegyelmi ügyet a bizottság állásfoglalásával együtt felterjeszti az elnökhöz. Kérdés, hogy az állásfoglalás felterjesztése mellett jogosult-e arra, hogy véleményt is írjon, amelyben rögzítheti, hogy a kegyelmet támogatja vagy sem, és ebben eltérhet-e a bizottság véleményétől.

A jogszabály szerint a kötelező kegyelmi eljárásban hozott elutasító döntés esetén két év elteltével a kegyelem kérdését újra meg kell vizsgálni. Ez az előírás álláspontom szerint a jogintézmény jellegéhez, céljához képest indokolatlanul rövid idő. Elutasító döntés esetére inkább indokolt lenne azt rögzíteni, hogy a kegyelmi eljárást legalább háromévente kötelező megismételni. Ez kellően hosszú idő lenne ahhoz, hogy körülményváltozásokra reálisan számítani lehessen. A kétéves szabály ugyanis leköveti a nem TÉSZ-es, életfogytig tartó szabadságvesztést töltőkre irányadó, jelenleg hatályos szabályt, miszerint: ha a büntetés-végrehajtási bíró az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltet nem bocsátja feltételes szabadságra, úgy azt két év elteltével, majd évente újra megvizsgálja. E szabálynak a kegyelmi eljárásban való átvétele nem indokolt, sőt, e körben való szigorúbb rendelkezés előírásával is hangsúlyozni kell a TÉSZ szigorúbb szankció-jellegét, ezzel is elkülönítve azt a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét ki nem záró, életfogytig tartó szabadságvesztéstől.

Jelenleg nincs olyan garanciális, egyfajta biztonsági szelep szerepét betöltő rendelkezés a szabályozásban, amely lehetővé tenné, hogy a kegyelem utóbb megvonható legyen, ha később beigazolódná, hogy megadásának a feltételei nem álltak fenn, vagy arra az elítélt utóbb érdemtelenné vált. Meg kell vizsgálni, hogy nem lenne-e célszerű ilyen szabályozással kiegészíteni a kötelező kegyelmi eljárás szabályait.

Összefoglalva: a tényleges életfogytiglani szabadságvesztés a szükséges módosításokkal alkotmányos, emberiességi és a nemzetközi elvárásoknak megfelelő, a jogállami keretek közé illeszkedő büntetés. Fenntartása a továbbiakban is feltétlenül indokolt az elkövetett bűncselekménnyel arányos büntetés elvének az érvényesítése és a társadalom védelme érdekében. Fenntartása indokolt a társadalom igazságérzete, jogtudatának erősítése, jogintézményekbe vetett bizalmának megőrzése végett is. Tényleges életfogytiglani szabadságvesztés-büntetés nélkül a magyar büntetőjog a legveszélyesebb elkövetőkkel szemben megfelelő szintű védelem nélkül hagyná a társadalmat. A büntetés önállóságát, különutasságát azonban jobban hangsúlyozni kell, éppen ezért a rá vonatkozó rendelkezéseket markánsan el kell választani a klasszikus életfogytig tartó szabadságvesztés szabályaitól. Ezért nem tartható, hogy a kötelező kegyelmi eljárást már negyven év után le kelljen folytatni, és az sem, hogy elutasító döntés esetén kétévente meg kelljen ismétetni. A kegyelmi eljárásban valamennyi bizottsági tagnak vétőjogot lenne célszerű biztosítani, ezzel is hangsúlyozva a kegyelem kivételességét. A kegyelmezés rendszerébe a bűnisméltlés veszélyének objektív alapú akadályát elvárásaként le kellene fektetni. Az EJEB-döntésnek való teljes megfelelés elérése végett pedig a kegyelemről szóló elnöki döntést egyéniesített indokolással lenne célsze-

rú ellátni, melyben az elnök számot adna arról, hogy a kegyelem jogszabályban rögzített szempontjait mennyiben vette figyelembe.

Álláspontom szerint ez a büntetés így a strasbourgi döntés ismeretében is fenntartható, lényegi elemei továbbvihetők. A kötelező kegyelmi eljárásra vonatkozó rendelkezések erre tesznek helyeselhető és megfelelő irányú kísérletet, a rendelkezések finomhangolása azonban feltétlenül szükséges. Szerencsére erre az első kötelező kegyelmi eljárás megindításáig van még idő: legalább huszonöt év.

Felhasznált irodalom

- Antal Szilvia – Nagy László Tibor – Solt Ágnes: *Az életfogytig tartó szabadságvesztés empirikus vizsgálata*. In: Kriminológiai Tanulmányok 46. Szerk. Virág György. OKRI, Budapest, 2009. 54–94. o.
- Bán Tamás: *A tényleges életfogytiglani büntetés és a nemzetközi emberi jogi egyezmények*. Fundamentum, 1998. évi 4. sz. 119–127. o.
- Case of Laszlo Magyar v. Hungary Judgement. European Court of Human Rights Application No. 73593/10. Strasbourg, 20 May 2014. – <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-144109>
- Nagy Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*. Korona Kiadó, Budapest, 2001.
- Nagy Ferenc: *A szabadságelvonással járó szankciókról az új Btk.-ban*. Börtönügyi Szemle, 2014/4. sz. 1–18. o.
- Polgár András: *Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés jogintézménye, jellege, sajátosságai, végrehajtása*. In: Büntetőjogi Tanulmányok XI. MTA VEAB, Veszprém, 2010. 217–265. o.
- Polgár András: *Egy szankció védelmében*. Bűnügyi Szemle, 2009/4. sz. 39–44. o.

Egy börtön újjászületése¹

A Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet martonvásári objektumának története

Bevezetés

2015. március 23-án átadták a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet felújított martonvásári objektumát. A korábban strukturális átalakítás, valamint gazdaságossági szempontok miatt bezárt objektum újbóli használatbavételére a büntetés-végrehajtási szervezet férőhely-bővítési programja keretében készült javaslat. A 126 fő elhelyezésére szolgáló objektum a felújítása után nyugat-európai színvonalú elhelyezési körülményeket teremt az ott elhelyezett fogvatartottak számára.

Jómagam 1994 óta dolgozom az intézetnél, abban az időben került a Martonvásári Bv. Intézet is az akkori Baracska Országos Bv. Intézethez². Martonvásári lakosként régóta foglalkoztatott az objektum története, a mostani felújítás adta az apropót, hogy részletesebb kutatást végezzek a témában.³

A martonvásári objektum eddigi története sok érdekes kontrasztot tartalmaz, hiszen alapvetően mindig egy nyitottabb, többször „félszabad” intézetként tartották számon, mégis itt történt a magyar büntetés-végrehajtás egyik legsúlyosabb – szerencsére máig is egyedülálló – rendkívüli eseménye, melynek során egy fogvatartottat megszöktettek. További érdekesség egy már lassan elfelejtett büntetés,

1 A Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet felújított martonvásári objektuma átadásának alkalmából készült kiadvány alapjául szolgáló tanulmány rövidített változata.

2 2007-ben a Baracska Országos Bv. Intézet, illetve a Fejér Megyei Bv. Intézet összevonásával jött létre a mai Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet, melynek három objektuma a baracska, a székesfehérvári, illetve a martonvásári.

3 Az átadásra készült kiadványban Martonvásár város rövid története is olvasható.

a szigorított javító-nevelő munka végrehajtása is, amely alapvetően szintén Martonvásáron történt.

I. Önálló bv. intézet Martonvásáron

Az objektum történetéről igen nehéz volt forrásokat találni. Próbáltam felkutatni olyan régi kollégákat, akik még dolgoztak a martonvásári intézetben vagy Baracsán, és emlékeztek az intézet kialakulására. Azok, akiket meg tudtam kérdezni, csak abban voltak egyező véleményen, hogy az intézet a szigorított javító-nevelő munka végrehajtására jött létre. Többek szerint a földterület a Magyar Honvédség tulajdonában volt, onnan bérelte vagy vásárolta meg a büntetés-végrehajtás. Egyesek szerint a katonák az M7-es autópálya építkezésén dolgoztak, mások szerint ellátó század volt itt, de olyan vélemények is voltak, hogy vasútépítésen dolgoztak a katonák. Arra még magam is emlékszem, hogy az objektum területén az 1980-as évek elején honvédség működött, mivel általános iskolás éveim alatt egy- két esetben látogatást tettünk a katonáknál a fegyveres erők napja alkalmából.

Az intézet kialakulásának hiteles történetét végül a BVOP Szakkönyvtárában sikerült megtalálnom, egy 1992-ben készült dolgozatban⁴, amelyet Kiss Gábor bv. hadnagy, akkor III. éves főiskolai hallgató írt, aki dolgozott az objektumban, majd a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán is, illetve később – egy cikluson keresztül – Martonvásár polgármestere volt. Ezen dolgozatban foglaltak szerint a szigorított javító-nevelő munka végrehajtásához szükséges feltételek kimunkálását a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága 1984-ben kezdte meg. Az eredeti elképzelés az volt, hogy egy befogadó-elosztó intézetet terveztek kialakítani a baracscai fogház területén lévő robozi körleten. 1984-ben megkezdték az építkezést, egy használaton kívüli munkatermet ki is alakítottak szálláskörletnek. Ez alkalmas volt 40 fő férfi és ugyanennyi nő elhelyezésére. Ennek elkészülte után azonban kiderült, hogy a szigorított javító-nevelő munkára ítéltet munkásszállási körülmények között a fogház területén lévő befogadóban elhelyezni nem lehet, mivel a kimenőre és eltávozásra induló elítéltek zavarták a fogház működését. Ekkor vetődött fel egy másik elképzelés, amelynek megvalósítása szerencsésen találkozott azzal a körülménnyel, hogy a célra feltehetően alkalmas terület akkori használója az elköltözést tervezte onnan. Martonvásáron, a Magyar Államvasutak tulajdonában, de a Magyar Honvédség használatában lévő területről az építő zászlóalj szándékozott elköltözni. A katonai alakulat, amely akkor a MÁV Magasépítési Főnökségének megbízásából végzett vasútépítést, a munkálatokat befejezte a Budapest-Székesfehérvár összekötő vasútvonalon, és a Budapest-Sárbogárd szárnyvonal építésére a százhalombattai telephelyre vonult át. Martonvásáron a laktanyaként használt barakképületek bizonyos módosításokkal alkalmasnak bizonyultak az elítéltek elhelyezésére, ezért a büntetés-vég-

4 Kiss Gábor: Javaslat a nyitott intézet létrehozására. Szakdolgozat. Budapest, Rendőrtisztví Főiskola, 1992.

rehabilitáció megvásárolta a MÁV-tól a területet a rajta lévő épületekkel együtt. Így jött létre Martonvásáron a büntetés-végrehajtási intézet.⁵

Martonvásár területén a lakott területtől elkülönülten található az objektum, az M7-es autópályától kb. 200 méterre. Budapest közelsége és a már kiépült M0-s körgyűrű olyan összeköttetést jelentett, amely lehetővé tette az intézet megközelítését Budapestet kikerülve is. A közmű- és energiaellátás az alábbiak szerint alakult: az elektromos energia biztosítására 1987-ben építettek ki egy 400 kW-os transzformátort, és kiépítették a hozzá tartozó 0,4 MW-os elosztó- és kábelhálózatot. Az aggregátor, a köz- és térvilágítás megfelelő volt. 1990-ben elkészült a gázkazánház, amely még a csúcsidekban is csak kb. 50%-os teljesítménnyel működött. Az ivóvíz biztosítása a községi vízhálózatra történő csatlakozással megoldott volt, ugyanakkor elkészült egy kút, amely a községi vízhálózat számára is dolgozott. A szennyvíztisztítás viszont nem volt kellően megoldva. A községnek nem volt tisztítórendszere, amelyre csatlakozni lehetett volna, így önálló szennyvíztárolót építettek ki.⁶

1985-ben elkészült az a korszerű szállásépület, 20 db lakóhelyiséggel és szintenkénti vizesblokkal, amely összesen 150 fő elhelyezésére adott lehetőséget. A konyhai blokkot 1988-ban újították fel, az intézet konyhája 500 adag elkészítésére volt alkalmas. Az irodák, illetve a személyzet étkezdéje a területen lévő faházakban voltak. A többi épület Hunor típusú panelekből állt, amelyeknek tervezett élettartama 10 év volt, azonban már ekkor is több mint 20 évesek voltak az épületek. A szálláskörlet mellett volt még a befogadó, az étkező, a női körlet, illetve az egészségügyi blokk. Létezett még az őri blokk, illetve a konténer őrszoba. Ezen kívül raktárépületek voltak az objektum felső részében. Az intézet területe 35 555 m²-t tett ki, vele szemben, az út másik oldalán 41 948 m² mezőgazdasági terület, valamint a településen belül építési telkek voltak az intézet tulajdonában.

Egy új bv. intézet létrehozásakor mindig sarkalatos kérdés, hogy a helyi lakosság hogyan fogadja annak megalapítását. Láthatjuk ezt napjainkban is, mikor a büntetés- végrehajtási szervezet területet keres a férőhely-bővítési program keretében új intézet létrehozására. A lakosság egy része fenntartásokkal kezeli egy új börtön településükre költözését, mert tartanak a bűnözés növekedésétől, másik része viszont támogatja azt, hiszen sok új munkahely létrehozásával hozzájárulhat a település fejlődéséhez is. Martonvásáron az építés és szervezés időszakában a lakosság közömbösen fogadta az intézet létesítését, mivel még a jog iránt érdeklődők előtt sem volt teljesen világos, hogy hol, milyen körülmények között fogják elhelyezni az új büntetési nemből az elítélteket. A lakosság nagy része pedig nem jutott információkhoz. Amint egyre több informális csatornán érkező hír, információ terjedt el, úgy nőtt a lakosság nemtetszése az intézmény létrehozásá-

5 Kiss Gábor: i. m. 20. o.

6 A szennyvíz elvezetése az objektum újjáépítése idején is gondot okozott, mivel a város szennyvízhálózatára – annak korlátozott kapacitása miatt – nem lehetett rácsatlakozni, így jelenleg is egy szennyvíztárolóban történik annak kezelése, és innen kerül elszállításra. Végső megoldást a település hálózatának bővítése és az arra való csatlakozás jelenthet, melyre a város vezetése folyamatosan törekszik.

val kapcsolatban. Az intézet kialakításán dolgozó elítéltek szabadabb mozgása, a környezettel való kapcsolata teljesen új és meglepő volt a településen élőknek. Az intézet közelében lévő zártkerti területen, a présházakkal szegélyezett és diófák-tól árnyas út két oldalán szőlő- és gyümölcsstermesztés is folyik. Ha ott bármilyen a megszokottól eltérő esemény történt, annak okát az újonnan létrejött bv. intézetben vélték megtalálni a gazdák.

A kialakuló intézet és a település együttműködését az alapozta meg, hogy az új bv. intézet a meglévő erőforrásai ellenére sem tudta önállóan megoldani működésének feltételeit. Egy új intézet létrehozása során elkerülhetetlen olyan infrastrukturális feladatok megoldása, mint az ivóvízellátás, a szennyvízelvezetés, a szemét elszállítása és az energiaellátás. Az infrastruktúra kialakítása pedig óhatatlanul több kapcsolódási pontot jelent a településsel való együttműködéshez. Az intézet vezetése felismerte az együttműködés kölcsönös előnyeit, a település pedig egyrészt új munkalehetőségekhez jutott, másrészt olyan munkaerőhöz, amelynek foglalkoztatása a korábbi jogi keretek között (például szabadidőben végzett önként vállalt tevékenység formájában) elősegítette a kommunális feladatok elvégzését.⁷

Egy sajátos jogintézmény: a szigorított javító-nevelő munka

1984-ig a hatóságok évente 15–20 ezer személlyel szemben intézkedtek közveszélyes munkakerülés és az ehhez gyakorta kapcsolódó csavargás, üzletszerű kéjelgés, valamint tartási kötelezettség elmulasztása miatt. A közveszélyes munkakerülők aránya azonban lényegesen magasabb volt, mint amit a statisztikai adatok közöltek, s köztük nagyobb arányt képviseltek a fiatalok és a fiatal felnőttek. Mivel a közveszélyes munkakerülés közvetlenül is irritáló megnyilvánulásai mellett a bűnözés veszélyét hordozta magában, ami nyugtalanította a közvéleményt, ezért egyre szélesebb körben sürgették a munkakerülőkkel szembeni erőteljesebb fellépést, azt azonban a hatályos büntető törvénykönyv és az ezen alapuló jogalkalmazói gyakorlat nem tette lehetővé. A szabályozás hiányossága elsősorban abban rejtett, hogy a több éve nem dolgozó munkakerülőt is első esetben csupán szabálysértés miatt lehetett megbüntetni. Bűncselekmény megállapítására csak akkor kerülhetett sor, ha az elkövetőt ezt megelőzően már felelősségre vonták közveszélyes munkakerülés miatt. Bűncselekmény esetén az elkövető maximum egy évig terjedő szabadságvesztéssel, javító- nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel volt büntethető.

Tekintettel arra, hogy a munkakerülőknek általában nem volt rendszeres keresetük, velük szemben többnyire elzárást, a bíróságok 3–6 hónapnyi szabadságvesztést szabtak ki. Ezek a büntetések nem voltak alkalmasak arra, hogy állandó munkára neveljenek. A bíróságok csak ritkán alkalmazták a javító-nevelő munka büntetést, mivel a munkakerülők többsége nem állt munkaviszonyban, a

⁷ Mészáros Lajos – Kuchta Attila – Szeidl Tamás: A Baracscai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet és az Annamajori Kft. története. Baracska, 2003.

bíróságok viszont nem voltak képesek számukra munkahelyet biztosítani. Gyakorlatilag tehát nem volt olyan hatásos büntetőjogi eszköz, amely alkalmas lett volna a munkakerülőkkel szembeni eljárásra, mely segítette volna a helytelenített életmód felszámolását, ezzel a bűnözés elleni eredményesebb fellépést. Olyan intézkedésekre volt tehát szükség, amelyek a munkakerülőket hasznos, rendszeres munkavégzésre szorítják. Ehhez „a széleskörű társadalmi támogatás mellett” indokoltá vált a büntetőjogi szabályozás továbbfejlesztése. A fentieknek megfelelően került sor 1985. január elseji hatállyal a büntető törvénykönyv vonatkozó szabályainak módosítására.⁸

Az Elnöki Tanács 1984. évi 19. számú törvényerejű rendelete vezette be a hazai jogrendbe a szigorított javító-nevelő munkát. Az általános indoklás szerint hazánkban akkoriban a lakosság döntő többsége a szocialista normák szerint élt és dolgozott. A több mint hatmillió munkaképes állampolgárból ötmillió volt az aktív kereső, de a keresőfoglalkozással nem rendelkezők többsége is hasznos tevékenységet végzett: tanuló, háztartásbeli volt, illetve alkalmi munkából élt. Jelentős volt és egyre emelkedett azonban azoknak a száma, akik kivonták magukat a rendszeres munka alól. Közös ismervük volt a munkátlan életvitel, a társadalmi normákkal való szembehelyezkedés. Életmódjuk szükségszerűen a társadalomra veszélyes magatartáshoz, gyakran bűncselekmények elkövetésére vezetett. A közveszélyes munkakerülők számának emelkedése a bűnözés növekedésének veszélyét hordozta magában. Az akkori jogszabályok azonban nem tették lehetővé a munkakerülőkkel szembeni erőteljesebb fellépést – mint említettük –, ezért indokolt volt a büntetőjogi szabályozás továbbfejlesztése. A büntető törvénykönyvet módosító törvényerejű rendelet ennek érdekében a következő legfontosabb rendelkezéseket tartalmazta:

1. A munkakerülők rendszeres munkára szoktatása szükségessé teszi a helyhez kötésüket és az életvitelük szorosabb felügyeletét. Ezért indokolt új büntetési nem, a szigorított javító-nevelő munka bevezetése. Ez a büntetés az elítélt személyi szabadságának korlátozásával együtt járó munkára kötelezést jelent; a végrehajtást kikényszerítő jogi eszköz a szabadságvesztésre átváltoztatás lehetősége. (...)

2. A próbára bocsátás – pártfogó felügyelet elrendelése mellett – közveszélyes munkakerülés esetén is célszerű intézkedés lehet. (...) A próbára bocsátás csak a többszörös visszaesőknél kizárt. (...)

3. A rendelet kiterjeszti a közveszélyes munkakerülés törvényi tényállását: a tartósan elkövetett munkakerülés akkor is bűncselekményt valósít meg, ha az elkövető még nem volt munkakerülésért büntetve. (...)

A részletes indoklás jól rávilágít a törvényerejű rendelet sajátosságaira: „A szigorított javító-nevelő munka nem vonja el az elítélt személyi szabadságát, de azt lényegesen korlátozta. A büntetőjog tudománya az ilyen jellegű büntetést »félszabad« intézménynek nevezi. (...) Az elítélt alapvető kötelessége, hogy a kijelölt munkahelyen dolgozzék, a kijelölt helységben tartózkodjék, a kijelölt szálláson

⁸ Módos Tamás: Tanulmány a büntetés-végrehajtás középtávú tudományos terve VI/2. témájához: a szigorított javító-nevelő munka végrehajtásának szervezeti rendszere. Kézirat. Budapest, IM BVOP, 1988. 7. o.

lajkék, és annak rendjét megtartsa. A kijelölt munkahely nem jelenti azt, hogy (...) a végrehajtás helyét a bíróság határozza meg az ítéletben. A szigorított javító-nevelő munkát ugyanis annál a munkáltatónál hajtják végre, amellyel a büntetés-végrehajtási szervek megállapodtak, az elítéltet tehát nem a bíróság, hanem a büntetés-végrehajtás irányítja a konkrét munkahelyre. A kijelölt helység az a város vagy község, amelyben a szigorított javító-nevelő munkát végrehajtják. Az elítélt tehát a büntetés végrehajtásának tartamára elveszti tartózkodási helye szabad megválasztásának a jogát; az e helységből való eltávozás lehetőségét büntetés-végrehajtási jogszabályban kell rendezni. A kijelölt szállás az az intézmény, amelyen az elítélt a szigorított javító-nevelő munka végrehajtása alatt lakni köteles. A büntetés jellegéből következik, hogy ennek a szállásnak sajátos rendje van, bár kevésbé kötött, mint a szabadságvesztést végrehajtó büntetés- végrehajtási intézetek rendje.”

A jogszabály alapján a szigorított javító-nevelő munkát – félszabad jellegű intézmény lévén – a bv. testület felügyelete alatt álló intézetben és az erre a célra kijelölt munkahelyen kellett végrehajtani. Ez a helyzet a szervezet szempontjából is több újdonságot és ellentmondást vetett fel. A büntetés-végrehajtás a szigorított javító-nevelő munka végrehajtásával új, eredeti feladataitól jelentős mértékben eltérő, jellegében más feladatot kapott, melynek végrehajtásáért felelőssé vált. Ugyanakkor a végrehajtás megoszlott a büntetés-végrehajtás és a polgári jogi szerződés alapján a munkáltatást végző vállalatok között.⁹

A hagyományos bv. intézetekhez képest egy sajátos belső rend alakult ki a jogintézmény keretei között. Az alkalmazható megoldásokat a törvényalkotó megszabta, amikor a szigorított javító-nevelő munka büntetést nem szabadságelvonásként, hanem szabadságkorlátozásként definiálta. A szabadságkorlátozás három területen érvényesült: az elítélt köteles volt a kijelölt munkahelyen dolgozni, a kijelölt helységben tartózkodni, végül pedig kénytelen volt a kijelölt szálláshelyen lakni és annak rendjét betartani. A jogintézmény alapvető jellemzője a munkakényszer volt, melyhez lényegében járulékos korlátozásként kapcsolódott a tartózkodási hely kijelölése. Az elítéltek elhelyezésére szolgáló szállás belső rendje a kötöttségeket illetően a polgári munkásszállások rendjéhez volt hasonlítható, tehát széleskörű szabad mozgási lehetőséget biztosított.¹⁰

Szigorítások csupán a kötelezettségeiket vétkesen megsértő elítéltekkel szemben kerültek alkalmazásra, végső soron a „szabadságkorlátozás” szabadságelvonássá volt átváltoztatható újabb bírói döntés révén. A külső munkahelyeken minden esetben a munkáltató biztosította a felügyeletet, mely tartalmilag az adott munkahelyre vonatkozó általánosan megkövetelt rend fenntartását, a munkavégzés műszaki irányítását jelentette. Az intézetben belüli munkáltatás, illetve a szálláskörlet tekintetében természetesen a bv. személyzete látta el a felügyeletet, mely egyrészt egyes elemeiben hasonló volt a hagyományos bv. intézetek gyakorlatá-

9 Módos Tamás: Tanulmány a büntetés-végrehajtás középtávú tudományos terve VI/2. témájához: a szigorított javító-nevelő munka végrehajtásának szervezeti rendszere. Kézirat. Budapest, IM BVOP, 1988. 9. o.

10 Rissai Nándor: A szigorított javító-nevelő munka jogintézményének elhalása. Börtönügyi Szemle, 1991/4. sz. 13. o.

hoz, másrészt viszont jellemzője volt a nagyobb mozgási szabadság biztosítása, az alá-fölrendeltségi viszonyok oldottabbá válása. A katonás jellegű magatartási szabályokat a szabad életben elfogadott normák váltották fel. Az elítéltek mozgása a szálláskörlet és a munkahelyek között felügyelet nélkül, önállóan történt. A lakószobák ajtajai állandóan nyitva voltak, napközben a szállásépülethez tartozó területen is biztosított volt a szabad mozgás. A félszabad jellegből következően szükségtelenek voltak a hagyományos őrzésbiztonsági megoldások. Az objektum területe ugyan körbe volt kerítve, de nem objektumvédelmi, illetve izolációs céllal, hanem elsősorban a vagyonvédelem, illetve a személyforgalom szabályozása szempontjából volt erre szükség.

Az 1984. évi 19. törvényerejű rendelet után érdemi változásra az 1987. évi III. törvénnyel került sor, amely kiszélesítette az alkalmazási kört olyan cselekményekre is, amelyeknél az elkövető munkakerülő életmódja volt a motívum (például tartás elmulasztása, üzletszerű kéjelgés és annak elősegítése, lopás, csalás, üzérkedés, tiltott szerencsejáték szervezése, orgazdaság, kitarottság, kerítés).

Mivel a szigorított javító-nevelő munka félszabad büntetés-végrehajtás helyett inkább fogház fokozatú szabadságvesztésnek felelt meg, és a végrehajtásban is komoly problémák merültek fel, ezért a jogintézményt 1993-ban kiiktatták a büntetőjogból, s a törvény a javító- nevelő munka mellett bevezette a közérdekű munka fogalmát is.

II. A martonvásári objektum a szigorított javító-nevelő munka megszűnése után

1994. január elsején az addig önállóan működő Martonvásári Bv. Intézet Baracskához került, mivel a Btk. módosításával megszűnt az intézet profilját jelentő szigorított javító-nevelő munka büntetés. Martonvásár a továbbiakban a Baracskai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet alegységeként működött.

A bv. országos parancsnokának engedélyével fogház és börtön fokozatú elítéltek fogvatartása történt itt nyitott rezsimben. Az objektumban elhelyezett és foglalkoztatott elítéltek azok közül kerültek ki, akiket előéletük, bűncselekményük súlya, a büntetésük alatt tanúsított magatartásuk alapján az enyhébb rezsim körülményei között is biztonságosan el lehetett helyezni. Az objektum földrajzi elhelyezkedéséből, környezetéből, közlekedési viszonyaiból, a múltjából megmaradt kapcsolatok folytán széleskörű lehetőség mutatkozott az elítéltek külső munkahelyen történő foglalkoztatására. Az objektumban 180 fő elhelyezésére volt lehetőség, a fogvatartottak valamennyien dolgoztak.

Az alegység nyitott jellegéből adódóan szükségtelenek voltak a hagyományos őrzésbiztonsági megoldások. Kimondott külső őrhellyel, őrtoronnyal az objektum nem rendelkezett, a kapunál szolgálatot teljesítő felügyelet őrtasításában szerepelt a területre történő be- és kiléptetés végrehajtása, valamint a külső őrzéssel kapcsolatos feladat is: a felügyelet feladata volt, hogy a rábizott kerítésszakaszon megakadályozza, hogy az elítélt elhagyja az intézetet, ezenkívül esetenkénti járőrözési feladata is volt.

Az elítéltek elhelyezésénél az alapvető differenciálási szempontokat vették figyelembe, az elhelyezés sajátossága az volt, hogy az objektumban nem zárkák, hanem hálótermek voltak. A helyiségek felszereltsége igen jó színvonalú volt, tv-vel, rádióval, műholdas csatornákkal rendelkeztek. Az elítéltek mozgása szabadabb, egymással való érintkezésük kötetlenebb volt, mint a fogház fokozatú fogvatartottak esetében. A szolgálatot felügyelők látták el, akiknek a munkáját nagymértékben segítették az ügyeletes elítéltek. Járőrözésre, az elítéltek kísérésére, egészségügyi szállításra, a munkaterületek ellenőrzésére nyugdíjas testületi tagokat vontak be. Női felügyelő látta el napközben az őrség-ügyeletesi feladatokat, és ő végezte a be- és kiléptetést is.¹¹

Egy súlyos rendkívüli esemény az objektumban

1997. február 25-én súlyos rendkívüli esemény történt a martonvásári objektumban: éjszaka, fél egy körül három ismeretlen személy az alegység II. számú kapuján erőszakosan behatolva, valószínűsíthetően kézi maroklöfegyverrel megtámadta a körletépületben szolgálatot teljesítő felügyelőket. Ellenállásukat megtörve, őket megbilincselve arra kényszerítették őket, hogy a fogda kulcsait átadva mutassák meg a 7. számú zárka helyét, majd az ott elkülönített K. V. börtön fokozatú fogvatartottat kiszabadították és megszöktették. Ezen rendkívüli esemény azóta is egyedülálló a büntetés-végrehajtás magyarországi történetében.

Az alegységet ebben az időszakban egysoros, 3 méter magas, expandált lemez kerítés fogta körül, a tetején kifelé, illetve befelé hajló 70 cm magas szögedróttal – külső őrhely és technikai védelem nélkül. A területen szolgálati kutyát nem alkalmaztak. Az alegység 180 fő fogház és börtön végrehajtási fokozatú, enyhébb végrehajtási szabályok hatálya alatt álló elítélt elhelyezésére volt alkalmas. Az itt elhelyezett fogvatartottak létszáma a 90–100 főt nem haladta meg átlagosan. 1996 októberében a baracscai börtönkörlet II. számú épületének a fűtési rendszere meghibásodott. Az intézet fogda- és elkülönítő zárkái ebben az épületben kerültek kialakításra, ezért szükségessé vált a magánelzárást töltők, a fegyelmi és biztonsági elkülönítettek ideiglenes áthelyezése a martonvásári alegységbe. Itt az alagsorban erre a célra 8 zárka állt rendelkezésre. Az áthelyezést követően az őrségi rendszer módosítására nem került sor.

A megszöktetett elítélt 5 év 6 hónapos börtönbüntetését töltötte csalás, orgazdaság, okirat-hamisítás és kábítószerrel visszaélés miatt, amiből feltételesen 1998 augusztusában, teljes büntetését kitöltve 1999 decemberében szabadulhatott volna. A korabeli okmányok szerint magatartásával a körleten probléma nem volt, tisztelettudóan viselkedett a felügyelettel, 7 alkalommal került sor jutalmazására. 1996 májusában 5 nap rövidtartamú eltávozás jutalomban részesült, melyről nem tért vissza. Több mint fél év elteltével, decemberben fogták el, majd visszaszállították az intézetbe. Ekkor elkülönítésére került sor, majd 1997. január

¹¹ Cigány Zoltán: A differenciálás szerepe, területei a külső vállalati foglalkoztatást végző félig nyitott Martonvásári Bv. Intézetben. Szakdolgozat. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 1994. 20. o.

7-én megkezdte magánelzárás-fenyítésének letöltését a martonvásári alegységben. Ez idő alatt feltehetően megfigyelte az elhelyezési körülményeket.

A fenyítés letöltése után visszakerült Baracskára, ahol február végén több forrásból jelezték, hogy K. elítélt kábítószerrel tart magánál. Motozása során a zsebében rágógumi papírjába csomagolva a felügyelet gyanús port talált, melyről az elítélt úgy nyilatkozott, hogy az speed nevű kábítószer. Az elítéltet fegyelmi elkülönítésbe helyezték, melynek végrehajtására február 23-án ismét átszállították a martonvásári alegységbe. Az esettel párhuzamosan látogatás után egy másik fogvatartottnál bankjegyeket találtak, az ő elkülönítése azonban nem történt meg. Az elítéltek jelzései alapján arra lehetett következtetni, hogy a két fogvatartott több variációt dolgozott ki a szökésükre. Ezek közül az egyik a martonvásári alegységbe történő egyidejű elhelyezésükhöz kötődött. Feltételezhető volt az is, hogy eleve megszervezett volt a gyanús por előtalálása. K. elítélt megfelelő információt szerezhetett személyes tapasztalatai révén a martonvásári körülményekről, és valószínűleg kiszámította a felügyelet várható intézkedéseit is a fegyelemsértése esetére. Az elkülönítése alatt február 24-én telefonhasználatra kapott engedélyt, így feltételezhetően értesíthette társait a helyzetéről.

A konkrét eseményt 1997. február 25-én, nagy valószínűséggel 00.35 órakor kezdték meg. A behatolók ekkor az alegység áramtalanított, sodrott drótkötéllal áthurkolt és lakattal lezárt, őrzés nélküli II. számú elektromos működtetésű kapuját erőszakosan felnyitották oly módon, hogy a drótkötelet erővágóval átvágva a középről két irányba nyíló gördülő szerkezetes kapuszárnyat kb. 50–60 cm-re szétfeszítették. A körlet főbejáratát megközelítették, miközben a felügyelők a bejárat melletti kezelőhelyiségben a szolgálati helyükön tartózkodtak. A behatolók a bejárat ajtó üveglablakán keresztül bekopogtattak, majd a bejárat felvezető külső lépcső két oldalán elrejtőzve várakoztak.

Mindkét felügyelő hallotta a kopogást, egyikük kiment az előtérbe, ahol az üvegezett ajtón kitekintve az ajtó előtt nem látott senkit. Korábban a szolgálatban lévő főelőadó (ez a beosztás a napjainkban hatályban lévő állománytáblában a körlet-főfelügyelőnek felel meg), aki előjárójuk volt, telefonon jelezte, hogy az épületbe fog érkezni. A felügyelő miután közelebb ment az ajtóhoz, az üveghez hajolva kinézett balra, mert úgy gondolta, arra ment ellenőrzési céllal a főelőadó. Ekkor meglátott egy álarcos, lapuló személyt, aki a kezében lévő fegyvert ráirányította. Ebben a pillanatban ismerte fel a helyzetet, a fegyveres támadás tényét. Ettől leblokkolt, halálfélelmében ösztönszerűen kinyitotta az ajtót, és kilépett rajta. Balra nézve még egy, jobbra szintén egy álarcos személyt látott, akiknek a kezében fegyver volt. Mindhárom támadó ekkor már a teraszra lépett, és egyikük a törzsőrmester arcába fújt gázspray-vel. Ő igyekezett a fejét elfordítva, a szemét összeszorítva visszalépné az ajtón, és a befelé nyíló ajtószárnyat becsukni a támadók előtt. A túlerőben lévők azt benyomták, miközben a felügyelő megpróbált segítségért kiabálva bemenekülni a felügyelői irodába. Annak bejárata előtt a támadók utolérték, ahol dulakodás kezdődött közöttük. Ketten letéperték, fejbe vágták a pisztoly markolatával, ütötték, majd rugdosták a hátát, és megbilincseltek a tőle elvett bilincsel. A harmadik támadó eközben az – egy felemelt székekkel

a társa segítségére siető – őrmesterre szegezte pisztolyát, és felszólította őt, hogy tegye le a székét, különben vége az életének. Ezután már ellenállást nem tanúsítva őt is megbilincseltek a saját bilincselésével. Ezt követően a támadók a fogdakulcsot és a 7. számú fogda helyének megmutatását követelték. Miután a felügyelők teljesítették a követelést, a támadók levezették őket a fogdarészre, egyikük a fogdablokk ajtaját és a 7. fogdát kinyitotta a megszerzett kulcsokkal. Az ajtó kinyitásakor K. elítélt formaruhába öltözve állt a zárkában, a támadók felszólítására kilépett onnan, majd a megbilincselte felügyelőket oda bekényszerítve az ajtót rájuk zárták. K. elítélt és a támadók az épületet, illetve az alegység területét akadálytalanul elhagyták, és a felügyelőktől elvett kulcsokat (a 7. fogda kulcsának kivételével) elvitték.

Röviddel ezután a bezárt felügyelők nagy fordulatszámmal felbőgő motorú, távozó gépkocsi zaját hallották. Közben megpróbálták egymás kezéről az övükön lévő kulcsokkal a bilincseket eltávolítani, azonban ez nem sikerült. Az őrszobán szolgálatot teljesítők is felfigyeltek a zajokra. A főelőadó telefonon próbálta meg felvenni a kapcsolatot a körleten szolgálatot teljesítővel. Miután ez nem sikerült, a helyszínre küldött egy felügyelőt, aki a körletajtót nyitva találta, az előtérben egy leszakadt szíjú gumibotot, a szolgálati helyiségben pedig felborult székeket talált. A felügyelők keresésére indult, akik hangos szólítgatásaira visszajeleztek a 7. számú fogdából. Mivel a támadók a fogda ajtóba szorult kulcsát hátrahagyva menekültek el, a felügyelő társait kiengedte, a bilincseiket levette, majd jelentette az eseményeket a főelőadónak. Ezután részleges riadó került elrendelésre, az objektum védelmét megerősítették, a szükséges jelentéseket megtették, azonban a szökevényt nem sikerült elfogniuk.

K. V. elítéltet 2000. december elején az Egyesült Államokban, Miami-ban fogta el az FBI, majd a következő év júliusának végén hozták vissza Magyarországra. Az eseményekre persze teljesen más szemszögből emlékezett. E szerint ő már aludt, amikor kinyitották a zárkát. Az ajtóban egy ór állt, mögötte pedig egy álarcos. Az ismeretlen mintha egy pisztolyt fogott volna a kezében, azzal intett neki, hogy menjen velük. Az öröket belökték a cellába, őt pedig elvitték. Ám mielőtt kimentek volna a fogdából, csuklyát húztak a fejére, így azt sem tudta, hogy milyen típusú autóba ültették, és azt sem, hogyan jutottak ki a börtön területéről. Talán 5–6 órányit autóztak, de közben senki sem szólt hozzá. Kiderült, elrablói Ausztriába vitték, ahol ismerős emberek várták: az üzlettársak képviselői, akik a korábbi üzleteléseik alkalmával K.-nak adott pénzt akarták visszakapni. Megegyezték, hogy amennyiben ő elmondja, hogy hogyan jutnak a pénzhez, és persze tartja a száját, cserébe kijuttatják az Egyesült Államokba. Az üzlet létrejött: Svédországon keresztül eljutott a tengerentúlra.

Visszatérve 1997 februárjának eseményeihez: a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság az események bekövetkezése után elrendelte az elítélt országos körözését, ellene a még le nem töltött szabadságvesztés-büntetés végrehajtása érdekében nemzetközi elfogatóparancsot adtak ki. A nyomozást 1997. május 14-én, mivel a gyanúsított ismeretlen helyen tartózkodott, felfüggesztették. Miután a fogolyszökés büntetnének büntethetősége 2000. május 17. napján elévült, ezért a nyomozást

felfüggesztő határozatot hatályon kívül helyezték, és a büntethetőség elvülése miatt a nyomozást megszüntették, így az elítéltet már nem lehetett felelősségre vonni ezen ügyvel kapcsolatban.

Az esemény kapcsán az intézet akkori vezetése számos intézkedést vezetett be a biztonság fokozására, az alapvető tárgyi feltételek vonatkozásában azonban nem történt változás, őrtornyok építésére, illetve duplasávós kerítés kialakítására nem került sor, így az objektum a továbbiakban is csak az alacsony biztonsági csoportba sorolt fogvatartottak elhelyezésére volt alkalmas.

Enyhébb végrehajtási szabályok

Az objektum adottságainak megfelelően, így alapvetően az enyhébb végrehajtási szabályok (röviden: EVSZ) hatálya alá tartozó elítéltek elhelyezése történt ezután Martonvásáron. Érdeemes néhány szót ejteni ezen jogintézmény kialakulásáról és történetéről is.

Az enyhébb végrehajtási szabályok jogintézményét – az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Európai Büntetés-végrehajtási Szabályokról szóló, R (87) 3. számú ajánlásával összhangban – az 1979. évi 11. tvr. (Bv. tvr.) átfogó felülvizsgálatát eredményező 1993. évi XXXII. törvény vezette be a hazai büntetés-végrehajtási jogba. A magyar jogrendben az EVSZ elődjének bizonyos értelemben az előzőekben már részletezett szigorított javító-nevelő munka tekinthető, amely ún. félszabad intézményként az elítéltet nem fosztotta meg teljesen a személyi szabadságától, de azt jelentősen korlátozta. A szigorított javító-nevelő munka megszüntetését követően a jogalkotó a „félszabad rezsim” egyes elemeinek továbbélését az EVSZ bevezetése révén kívánta biztosítani.

A jogintézmény enyhítést és engedményt jelent a végrehajtás módjában a hatékonyság és a humanizmus jegyében. A progresszív büntetés-végrehajtás egyik fontos elemét képező EVSZ rendeltetése alapvetően a börtönártalmak csökkentése és a társadalomba való beilleszkedés elősegítése a kapcsolattartás könnyebbé tételével, valamint a büntetés- végrehajtási intézeten kívüli – felügyelet nélküli – munkavégzés lehetőségének megteremtésével. Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása emellett a büntetés célját is szolgálja, mert az elnyerhető jelentős kedvezmény lehetősége ösztönzőleg hat a büntetés elviselésére kényszerített személyre, s elősegíti az elítélt személyiségének pozitív irányú megváltozását. A szabálykövető magatartásra ösztönzés egyúttal a büntetés-végrehajtás rendjének fenntartását is megkönnyíti.

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása 1993. április hó 15. napján nyílt meg a honi elítéltek számára. Az 1993. évi XXXII. törvény igen széles mérlegelési jogkört biztosított a bv. bírónak, a jogalkotó a tartós enyhítés feltételeként csupán azt követelte meg, hogy az elítélt fogház fokozatban legalább három, börtön fokozatban pedig legalább hat hónapot töltsön le. Az EVSZ alkalmazását az elítélt vagy a védője indítványozhatta, illetőleg arra a bv. intézet is tehetett előterjesztést.

Az EVSZ megjelenésétől kezdve ugyanazokat a lényegi elemeket foglalja magában: eltávozási kedvezményt, a személyes szükségletekre fordítható összeg intézeten kívüli elköltésének és a látogató intézeten kívüli fogadásának a lehetőségét, valamint azt az engedményt, hogy ha az elítélt a bv. intézeten kívül végez munkát, a felügyeletét mellőzni lehet. Ezen kívül az intézmény az átlagosnál kényelmesebb, komfortosabb elhelyezést, lazább napirendet, illetőleg az intézet meghatározott területén szabadabb mozgási lehetőséget is biztosít.

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása a bevezetés évétől kezdve dinamikusan terjedt, növekedett, 1993-ban már 200 főt érintett, 1999 februárjáig pedig az EVSZ hatálya alatt álló elítéltek száma elérte a 843 főt, ami az akkori jogerős elítéltek létszámának mintegy 8%-át jelentette. A büntetés-végrehajtással foglalkozó szakembereknek az új jogintézménnyel kapcsolatos tapasztalatai alapvetően kedvezőek voltak.

Az EVSZ kezdeti alkalmazásának legnagyobb problémája a hiányos jogi szabályozásban gyökerezett, amely a jogalkalmazási gyakorlatban bizonytalanságot eredményezett. Az is komoly gondot jelentett, hogy a Bv. tvr. a végrehajtási szabályok enyhítését olyan elítélteknél is lehetővé tette, akik esetében ez – főként a büntetés és a büntetés-végrehajtás céljára tekintettel – egyáltalán nem volt indokolt.

A jogi szabályozás és az annak alapján kialakult gyakorlat hibáira a 90-es évek második felében a büntetés-végrehajtással foglalkozó szakemberek közül többen igyekeztek a figyelmet felhívni, az ésszerű módosítás megvalósításához azonban sajnálatos módon két olyan, komoly sajtóvisszhangot kapott, közfelháborodást keltő esemény megtörténetére volt szükség, amelyek ráirányították a figyelmet az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának területén kialakult helyzet tarthatatlanságára. Az egyik esetben egy külső munkahelyen dolgozó, a szervezett alvilághoz tartozó elítéltet öltek meg a munkahelyén, a másik esetben egy eltávozáson lévő fogvatartott követett el emberölést.

A két kirívó eset egyértelműen rámutatott arra a tényre, hogy gyakran értelmetlen személyek kerültek enyhébb végrehajtási szabályok hatálya alá. A büntetés-végrehajtási szervezet felügyeletét ellátó Igazságügyi Minisztérium a helytelen jogalkalmazás azonnali megszüntetése érdekében az EVSZ-szel kapcsolatos gyakorlat szigorítására adott utasítást, különös tekintettel a javaslattevő, az előterjesztő, illetőleg az engedélyező intézeti vezetők és beosztottak felelősségére.

Ezen intézkedések az EVSZ túlzott mértékű visszaszorulásának irányába hatottak. 1998-ban még 2 050, az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával kapcsolatos előterjesztés érkezett a bv. bírákhoz, ez a szám 1999-ben 1 647-re, 2000-ben pedig már 142-re csökkent.

2003-ban lépéseket tettek a progresszív büntetés-végrehajtás intézményeinek az erősítésére, s ezen belül az elsorvadni látszó EVSZ felélesztésére is. Megszületett a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/1/2003. (IK. Bv. Mell. 1.) OP intézkedése, amely az enyhébb végrehajtási szabályok alá tartozó elítéltek ügyeinek intézésére vonatkozó egységes eljárásról rendelkezett. E szabályozással azt kívánták elérni, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek olyan gyakorlatot ala-

kíthassanak ki, amely alapján a jogintézmény alkalmazása során minimális esélye legyen bármilyen nem kívánatos esemény kialakulásának, illetve a bv. bírói döntést előkészítő munka minél alaposabb legyen. Az intézkedés több területen is az enyhítés irányába mutatott. Így például deklarálta, hogy törekedni kell az elítéltek intézeten kívüli foglalkoztatására, valamint megengedte, hogy a tanulmányokat folytató, EVSZ hatálya alá tartozó elítélt az intézeten kívül egyedül is részt vehessen az oktatásban és a szükséges vizsgáit letehesse.¹²

Az EVSZ hatálya alá tartozó elítéltek létszáma alapvetően határozta meg a martonvásári objektum sorsát. 1998-ban 264 előterjesztés készült az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása ügyében. Ebből a bv. bíró 124 esetben engedélyezte az EVSZ-t. Abban az évben heti eltávovások keretében 2 383 esetben hagyták el az intézetet az elítéltek. A fentiekben már említett rendkívüli események miatt 2000-ben már csak 15 előterjesztés készült, ebből 14 esetben engedélyezte a bv. bíró az EVSZ alkalmazását. Az elítéltek 396 esetben hagyták el az intézetet. Mivel az enyhébb végrehajtási szabályok hatálya alá tartozó elítéltek létszáma drasztikusan visszaesett, azért az intézet akkori vezetése előterjesztést tett az országos parancsnoknak az objektum működésének szüneteltetésére. Ez alapján 2000. augusztus 15-étől a martonvásári objektumban a fogvatartottak elhelyezése ideiglenesen szünetelt.

III. Az objektum felújítása

A büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről szóló 1040/2011. (III. 9.) kormányhatározatban rögzítésre került, hogy a kormány egyetért új büntetés-végrehajtási férőhelyek – nem PPP¹³ konstrukcióban történő – létesítésével. A kormány ezért felkérte az érintett minisztereket, hogy a férőhelybővítés megvalósításának időbeli ütemezését és a költségek kimutatását végezzék el. Ezek megtervezésénél figyelembe kellett venni

- a) az elítéltek munkáltatását,
- b) azokat a nemzetközi tapasztalatokat, melyek az építményeknek a jelenleginél egyszerűbb építészeti vagy egyéb infrastrukturális megvalósítását is lehetővé teszik,
- c) azokat a nemzetközi tapasztalatokat, melyek alapján a biztonsági szempontból kevésbé veszélyes fogvatartottakat (pl. szabálysértési elzárást büntetést töltők) az állam alkalmazásában állók, de nem hivatásos állományúak őrzik.

A határozatban előírtak alapján az érintett minisztériumok által kidolgozásra került a büntetés-végrehajtás férőhely-bővítési programja.

A férőhely-bővítési program részeként – többek között – a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet martonvásári objektumának felújításáról született döntés. A megfelelő elhelyezés érdekében szükséges volt a körletépület és a beléptető épü-

¹² Szűcs András: Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásáról. *Ügyészek Lapja*, 2009/6. sz. 21. o.

¹³ PPP: Public-private partnership, a közfeladatoknak a közzféra és a magántőke együttműködésében történő ellátását jelenti.

let teljes körű felújítása, két barakképület elbontása, valamint a tárgyi feltételek biztosítása.

Intézetünk első lépésben részt vett a martonvásári objektum felújításának előkészítő munkájában. 2013. július 17-én történt meg a „Férőhelybővítés” tárgyú beruházási koncepció előkészítése vonatkozásában a beruházás első intézeti egyeztetése. Az egyeztetés során az első elképzeléseket emlékeztető formájában rögzítettük, mind az intézet, mind az országos parancsnokság részéről. Megállapításra került, hogy – tekintettel az épületben több helyen tapasztalható erős beázásokra – a lapos tető mielőbbi szigetelése szükséges az állagmegóvás, illetve annak érdekében, hogy a fűdémszerkezet a férőhelybővítés megkezdése előtt kiszáradjon.

2013. szeptember 9-én a BVOP Műszaki és Ellátási Főosztályának megküldtük az objektum beindításához, működéséhez szükséges igényeket a konyha-, a zárka- és az egyéni felszereléseket illetően, valamint a gépjárművek vonatkozásában.

Az intézetünk részére megküldött, 2013. szeptember 5-én készített 1. számú koncepciók tervek szerint a lakóhelyiségekben nem lett volna vizesblokk, tekintettel arra, hogy az első elképzelések szerint az objektumban elsősorban elzárásokok kerültek volna elhelyezésre. 2013. szeptember 19-én az intézet jelezte az országos parancsnokságnak, hogy a lakóhelyiségek folyóvízzel történő ellátása, valamint a fürdőhelyiségek szintenként történő kialakítása szükséges, annak érdekében, hogy később ne csak elzárások befogadására legyen alkalmas az épület.

2013. október 8-án a körletépület tetőfelújításához a BVOP által kiválasztott és szerződött kivitelező részére helyszíni bejárást biztosítottunk, a „Tetőfelújítás” tárgyú beruházás munkaterületének átadása 2013. október 21-én történt meg. A tetőfelújítás 2013. november 14-én készült el és lett átvéve a megrendelő által.

Tekintettel arra, hogy a tetőfelújítást megelőző időszakban a sérült vízszigetelés miatt a fűdémszerkezet jelentősen károsodott, átnedvesedett, műszaki szempontból szükségessé vált a zárófödém alatti szinten (2. emelet) a mennyezeti vakolat leverése. Intézetünk a munkát fogvatartotti munkáltatással, 700 óra fogvatartotti munkaidő-felhasználással hajtotta végre.

Az országos parancsnokság lefolytatta a 126 fős férőhelybővítés tervezési munkáinak közbeszerzési eljárását, amely alapján a nyertes ajánlattevővel, a Koller és Társa Tervező Kft.-vel szerződéskötésre került sor a tervezési munkák végrehajtására.

A tervezők által készített alaprajzokat 2014. március 5-én kapta meg intézetünk előzetes áttekintésre. Ezekben a tervekben már szerepelt a lakóhelyiségekben vizesblokk, azonban intézetünk biztonsági, büntetés-végrehajtási és gazdasági osztálya mind a körletépület, mind a beléptető épület terveivel kapcsolatosan több észrevételt is tett.

Ezt követően még több – építészeti, épületgépészeti, biztonságtechnikai, informatikai – egyeztetés történt a tervek végleges elkészítéséig. 2014. április 25-én került sor kooperációs értekezlet keretében az objektum munkaközi kiviteli terveinek egyeztetésére.

Intézetünk a BVOP Műszaki és Ellátási Főosztályától feladatult kapta, hogy a felújítást megelőzően a bontási tervek alapján a körletépület és a beléptető épület

szükséges bontási munkálatait végezze el. A bontási munkálatokat két ütemben kezdtük meg. Július hónapban kibontásra kerültek a gépészműszaki berendezések, majd az országos parancsnokságtól kapott utasításnak megfelelően augusztus hónapban kezdtük meg az épületek ütemezett bontását. Először a körletépület belső átalakításához szükséges bontási munkálatokat végeztük el, majd ezt követően a beléptető épület, az egészségügyi és a befogadó *részleg*, illetve az *étkezde épületeinek* szerkezeti szintig történő lebontására, a kerítések elbontására került sor.

A bontási munkákat naponta 18–20 fő fogvatartott végezte. Összesen több mint 10 000 fogvatartotti munkaóra került felhasználásra.

A tervek végső egyeztetését, jóváhagyását, engedélyeztetését követően az országos parancsnokság újabb közbeszerzési eljárást folytatott le, ezúttal a kivitelezési munkák végrehajtására. A közbeszerzési eljárás nyertese a ZÁÉV Építőipari Zrt. lett, 2014. szeptember 19-én került sor a szerződés aláírására, ezt követően megtörtént a munkaterület átadása. A kivitelezés időszakában minden héten egy alkalommal kooperációs értekezletet tartottak, amelyen intézetünk is részt vett.

A kivitelezés végeredményeként a körletépületben 18 db lakóhelyiség (zárka) került kialakításra 126 fő elhelyezésére, szintenként van nevelői iroda, valamint az I. emeleten lett elhelyezve az egészségügyi helyiség. Az alagsorban vannak az ellátás helyiségei: a melegítő konyha, az étkező, a kiétköző bolt, raktárak és a közösségi helyiség. A kapuügyelet épületében nyert elhelyezést többek között az ügyeleti helyiség, a fegyverszoba, a szerverszoba, ott található az öltöző helyiségek, a motozók, valamint a látogató helyiségek.

Nagy gondot fordítottunk a *biztonságtechnikai rendszer* kialakítására, a beruházás tervezése során igyekeztünk kihasználni a korszerű biztonságtechnikai rendszerek előnyeit. A rendszer tervezésekor négy szempontrendszer alapján fogalmazódtak meg a biztonságtechnikával kapcsolatos elvárások:

1. A fogvatartottak őrzésével megbízott személyi állomány munkájának segítése;
2. A szökési és behatolási kísérlet jelzése;
3. Az állomány személyi biztonságának növelése, tevékenységének ellenőrzése és dokumentálása;
4. Meghatározott körben élet- és vagyonvédelem biztosítása.

A rendszert úgy képzeltük el, hogy az a már üzemelő két objektum rendszeréhez szorosan csatlakozzon, integrálódjon. A rendszer működésével kapcsolatos elvárásainkhoz a kivitelező teljesítette az összes feltételt.

Az objektum külső körkörös védelme mozgásérzékelésen, áthatolásjelzésen és távoli videokamerás megfigyelésen alapul. A komplex kültéri védelem integrált aktív mikrohullámú áthatolásjelzők, -érzékelők és zárláncú videomegfigyelő rendszer (CCTV) alkalmazásával valósul meg. Elvárásunk volt, hogy a mozgásérzékelésnek és a videomegfigyelésnek a védett sávban teljes körűnek és holttermentesnek kell lennie. Egy-egy érzékelési szakasz hossza úgy lett meghatározva, hogy a jelzőszektor megfigyelését biztosító kamera egyértelmű „alakfelismerést” tegyen lehetővé. A kültéri védelem megfigyelő monitorai a technikai rendszerkezelő helyiségben (TRK), a digitális rögzítők a biztonságtechnikai szerver szobában kerültek elhelyezésre.

Az objektumba, továbbá a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló körletre történő be- és kilépés, valamint az áthaladás a személyi állomány, illetve a külsős látogatók szabályozott és ellenőrzött mozgása kétirányú, kártyaolvasásos ajtóvezérlő beléptető rendszeren keresztül valósult meg. Az adott kártyaolvasókhöz rendelt ajtók nyitása jogosultság alapján személyhez (kártyához) kapcsolt, és időpont szerint regisztrált. Az objektumba, a körletrésre történő bejutás, valamint a kártyával nem rendelkezők ellenőrzött mozgásának biztosítása érdekében a külső bejárati ajtóknál, kívülre kültéri OV rendszer (oda-visszabeszélő rendszer) került felszerelésre. A nyitáskérés jogosságának megállapítását követően a nyitás a TRK helyiségből és a körletépület felügyelői pultjáról távvezérléssel történik. Az objektumban a személy- és csomagvizsgálat bonyolításához kézi és telepített fémkeresők, valamint röntgenberendezés állnak rendelkezésre.

A fogvatartottak elhelyezésére szolgáló körleten beltéri videokamerás megfigyelés történik. Megfigyelő monitor lett elhelyezve a felügyelő szolgálati helyén, valamint a TRK- ügyeleten. A felügyelői szolgálati helyen elhelyezett monitoron csak a körleten belül elhelyezett kamerák képei jelennek meg. Az őri blokkban ezzel szemben minden kamerakép látható. A kameraképek rögzítése a biztonságtechnikai szerver szobában elhelyezett digitális videorögzítőkön történik. A körletrészen tartózkodó személyi állomány védelme vezeték nélküli személyi riasztó (SZIR) rendszerrel, a riasztást leadó személy és a riasztás leadási körzetének azonosításával történik.

Az objektum általunk meghatározott részein mobiltelefon-működésérzékelés és működési helymeghatározás valósul meg. Az érzékelés és a helymeghatározás már az eszköz bekapcsolásakor megtörténik. A jelzéseket a felügyelet a grafikai rendszeren nyomon követheti.

A körleten a biztonsági előírások szerint a fogvatartotti lakóhelyiségekbe történő betekintés (éjszakai ellenőrzés) a biztonsági rendszerben történő regisztrációval valósul meg.

A fogvatartotti lakóhelyiségekből a zárkakijelző gomb megnyomásával lehet kijelezni. A jelzés megjelenik egyrészt a zárkaajtó felett, az erre a célra telepített lámpán, másrészt a felügyelő szolgálati helyén elhelyezett tablón.

Az építészeti, illetve a biztonságtechnikai rendszer kialakításán túl igen jelentős feladat volt a *személyi állomány biztosítása* is, mivel az új objektum üzembe helyezése nem képzelhető el úgy, hogy kizárólag új kollégák teljesítenek ott szolgálatot.

A martonvásári férőhely-bővítéssel kapcsolatban a személyi szakterületre háruló feladatok két részre voltak bonthatóak:

1. az állománytáblázat módosítására vonatkozó javaslat előkészítése;
2. az állománytáblázat szerinti létszám biztosítása az ott meghatározott képesítési követelményeknek megfelelően.

Az objektum megnyitásával kapcsolatban módosításra került az intézet állománytáblázata – 36 új beosztás biztosításával. A martonvásári objektumban biztonsági és fogvatartási osztályt hoztuk létre, a további 26 fő státusza pedig az intézet eredeti állománytáblájába lett beépítve.

Az állománytábla kialakítását megelőzően, már 2014 elején megkezdődött a valószínűsíthető nagyobb felügyelői utánpótlási igény miatt a toborzás, amelynek keretében új lehetőségeket is felkutattunk. Figyelemmel arra, hogy a martonvásári objektum Pest és Fejér megye határán fekszik, ezért a toborzással eddig nem érintett településeket is bevontunk: ennek keretében álláshirdetéseinket eljuttattuk ezen önkormányzatokhoz, s azok honlapjukon elérhetővé tették a lakosság számára, illetve egyéb, helyben szokásos módon tették nyilvánossá. Emellett helyi lapokat kerestünk meg hirdetéseinkkel. A toborzás ilyen irányú kiterjesztésére azért volt szükség, mert a személyügyi szakterület által kezelt önéletrajzok már nem biztosítottak elég háttérrel az utánpótláshoz.

A toborzás következtében a martonvásári és a baracskai objektumok felügyelői utánpótlása érdekében több mint 130 ember személyes tájékoztatására és meghallgatására került sor, és 67 felügyelőjelölt esetében felvételi eljárást indítottunk meg.

Összegzés

A felújított objektum műszaki átadás-átvétele 2015. február 26-án történt meg. Kiemelt jelentőségű, hogy az objektum felszerelése a belső ellátás keretében – a fogvatartottakat foglalkoztató gazdasági társaságok bevonásával, a fogvatartottak által előállított termékekkel – valósult meg.

Komoly eredmény, hogy a 330 millió Ft értékű beruházás részben az intézet saját kivitelezésében készült el, jelentős, több mint 10 000 fogvatartotti munkaóra felhasználásával. A fogvatartottak munkáltatása különösen fontos a büntetés-végrehajtás számára. A foglalkoztatás hozzájárul az állami kiadások csökkentéséhez, a felújításokra, beruházásokra szánt források hatékonyabb felhasználásához.

Nem elhanyagolható szempont, hogy a munka a fogvatartottak számára is hasznos: gyakorolhatják szakmájukat, munkatapasztalatokat szereznek, és keresményükkel támogathatják családjukat, megvásárolhatják belőle a napi élethez szükséges tisztasági szereket; a pénzt telefonálásra, a családi kapcsolataik életben tartására fordíthatják.

A martonvásári objektum 18 lakóhelyiségben 126 fogvatartott elhelyezését tudja biztosítani. Alacsony biztonsági kockázatba sorolt, külső munkahelyen dolgozó elítélteket helyezünk el itt. Célunk az objektumban elhelyezettek 100%-os foglalkoztatása.

További terveink között szerepel a fogvatartottak elhelyezésére szolgáló körletépület külső hőszigetelésének, illetve a homlokzat felújítási munkálatainak elvégzése is, amely jelentős mértékben javítaná az objektum külső képét.

2015. március 23-án Tasnádi László, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára, valamint Csóti András bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka adta át a felújított objektumot. Az ünnepélyes átadáson Tasnádi László hangsúlyozta, hogy a kormány 2010-től egészen más módon áll hozzá a büntetés-végrehajtás rendszeréhez, mint elődei, ennek köszönhető az év elején hatályba lépett büntetés-végrehajtási törvény megalkotása is. A fogvatartottakat – lehetőség szerint – kötelezte fogvatartásuk költségeinek részbeni megtermelésére, a férőhelyproblémát pedig új objektumok építésével és a régiek újranyitásával igyekszik kezelni. Az államtitkár szerint utóbbira jó példa a martonvásári intézmény, ahol ráadásul az elítéltek száz százaléka fog dolgozni külső helyszíneken. Tasnádi László kiemelte, hogy a kormány a hazai börtönök jelenlegi 140 százalékos kihasználtságát 2019-ig 100 százalékosra szeretné csökkenteni.

A martonvásári objektum alapvetően magán viseli a büntetés-végrehajtás intézményrendszerének több évtizedes fejlődését és az ebből adódó törvényi és szervezeti változásokat. Az objektum története azt is példázza, hogy a különböző büntetés-végrehajtási elképzelések, felfogások és feladatok folyamatosan fejlődnek, és persze napjainkra óriásit változtak és korszerűsödtek a körülmények is.

Felhasznált irodalom

- Cigány Zoltán: A differenciálás szerepe, területei a külső vállalati foglalkoztatást végző félig nyitott Martonvásári Bv. Intézetben. Szakdolgozat. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 1994.
- Kiss Gábor: Javaslat a nyitott intézet létrehozására. Szakdolgozat. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 1992.
- Lencsés Ferenc: Martonvásár története. Székesfehérvár, 1965. (István Király Múzeum közleményei)
- Mészáros Lajos – Kuchta Attila – Szeidl Tamás: A Baracska Országos Büntetés-végrehajtási Intézet és az Annamajori Kft. története. Baracska, 2003.
- Módos Tamás: Tanulmány a büntetés-végrehajtás középtávú tudományos terve VI/2. témájához: a szigorított javító-nevelő munka végrehajtásának szervezeti rendszere. Kézirat. Budapest, IM BVOP, 1988.
- Rissai Nándor: A szigorított javító-nevelő munka jogintézményének elhalása. Börtönügyi Szemle 1991/4. sz. 9–19. o.
- Szűcs András: Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásáról. Ügyészek Lapja, 2009/6. sz. 17–32. o.

A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői tevékenység

I. Bevezetés

A 2014-ben bekövetkezett szervezeti átalakítások jelentős mértékben kiszélesítették a büntetés-végrehajtási szervezet arculatát. A büntetés-végrehajtással összefüggő pártfogó felügyelői tevékenységek bv. szervezetbe történő integrálása kiemelt jelentőségű az elítéltek szabadulásra történő felkészítésének hatékonysága szempontjából. A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő (a továbbiakban: bv. pártfogó felügyelő) kulcsfontosságú szerepet tölt be az elítéltek eredményes reintegrációjában, hiszen akár a bv. intézetben belüli, akár a szabadulást követő időszakban végzett feladataikra tekintünk, összekötő kapcsot alkot az intézeti zárt világ és a „szabad élet” között. A bv. pártfogó felügyelő többfunkciós tevékenységei közül kiemelten kell kezelni a támogató-segítő és a kontroll típusú elemeket.

Az utóbbiakra utal maga a munkaköri megnevezés is: a pártfogó a segítségnyújtást, míg a felügyelő a szankcionálást, az indokolt beavatkozások foganatosítását foglalják magukba. Egyes feladatok végrehajtásában (pl. utógondozás) kizárólagosan a támogató, más tevékenységi körök (pl. pártfogó felügyelet végrehajtása) esetében pedig a segítő és a kontroll funkció egyaránt érvényesül. A bv. pártfogó felügyelő kiemelt feladata az arányosság megtartása és annak folyamatos mérlegelése, hogy – az egyéniesítés elvére is tekintettel – mikor és milyen típusú támogatások vagy ellenőrzések, szigorítások és beavatkozások megtétele indokolt.

A bv. pártfogó felügyelői tevékenység bűnmegelőzési célokat szolgál, ezáltal alternatív eszköz a visszaesési kockázatok csökkentésében. Eredményességét tekintve hosszabb távon járul hozzá a bv. intézetek telítettségének csökkentéséhez.

A Bv. tv. azáltal, hogy a büntetés-végrehajtást új alapokra helyezte, a bv. pártfogó felügyelők feladatait is jelentős mértékben bővítette a korábbi évhez képest. A bv. pártfogó felügyelői tevékenységek rendkívül szerteágazóak, ugyanakkor összetett, szervesen egymásra épülő egységet alkotnak.

II. A bv. pártfogó felügyelők által ellátott tevékenységi körök 2015. január 1-jétől

- a) feltételes szabadságra bocsátással összefüggésben elrendelt pártfogó felügyelői vélemény készítése;
- b) környezettanulmányok készítése:
 - ba) a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt kötelező kegyelmi eljárása elbírálásához;

- bb) a szabadságvesztés félbeszakítására irányuló kérelem indokoltságának ellenőrzése céljából;
- bc) a reintegrációs őrizetbe helyezést megelőzően (2014. április 1-jétől);
- bd) a fiatalok befogadó részlegbe helyezését megelőzően;
- c) gondozás keretében végzett reintegrációs tevékenység;
- d) utógondozás keretében végzett reintegrációs tevékenység;
- e) feltételes szabadság tartamára törvény alapján fennálló vagy elrendelt pártfogó felügyelet végrehajtása.

A fentiekben foglalt feladatok irányítására és koordinálására 2014. december 15-én a BVOP Fogvatartási Ügyek Főosztályán belül megkezdte működését a Pártfogó Felügyelői Osztály.

A tevékenységi köröket (a továbbiakban: ügycsoportok) alaposabban megvizsgálva, így időben és térben elemezve a következő összefüggések állapíthatók meg.

A bv. pártfogó felügyelő a szabadításra felkészítés során reintegrációs gondozást végez, amelynek időtartamát a Bv. tv. a szabadságvesztés tartamához viszonyítva arányosan határozza meg. A reintegrációs gondozási tevékenység az elítélt szabadulásának napjáig tart. Még az elítélt fogvatartása alatt a b) pontban foglalt esetekben az igazságügyért felelős minisztérium [ba) pont] vagy a bv. intézet megkeresésére a bv. pártfogó felügyelő környezettanulmányokat készít, ezzel elősegítve egyes döntések megalapozását vagy a reintegrációs folyamat főbb irányainak a meghatározását. Amennyiben a büntetés-végrehajtási bíró (a továbbiakban: bv. bíró) a feltételes szabadságra bocsátást megelőzően pártfogó felügyelői vélemény beszerzését rendeli el, a bv. pártfogó felügyelő köteles meghallgatni az elítéltet, amely időponttól kezdődően kapcsolatban áll vele. Tekintettel arra, hogy a szakértői vélemény elkészítése során a lakókörnyezetet is vizsgálnia kell, a bv. pártfogó felügyelő fontos szerepet tölt be a hozzátartozók felkészítésében az elítélt visszafogadására.

Ha a pártfogó felügyelet elrendelése a bíróság által meghozott ítélet alapján kötelező, a bv. intézeti előterjesztéshez kapcsolódóan pártfogó felügyelői vélemény beszerzése kezdeményezhető, külön magatartási szabályok előírása érdekében. Az elítélttel való kapcsolatfelvétellel az előbbiekben foglaltak az irányadóak. Amennyiben a bv. bíró a feltételes szabadságra bocsátást engedélyezésekor elrendeli az elítélt pártfogó felügyeletét, a reintegrációs gondozás a szabadulás napjával ugyan véget ér, azonban maga a reintegrációs folyamat tovább tart, a pártfogó felügyelet időtartamáig. Nem minden esetben kerül sor a pártfogó felügyelet elrendelésére, és nem minden elítélt jogosult a feltételes szabadságra sem. Utóbbi, szabadult elítéltek az utógondozás keretében vehetik igénybe a bv. pártfogó felügyelői segítséget, amelyre még a fogvatartásuk alatt ösztönözni kell őket. Ha a reintegrációs program a szabadságvesztést követően utógondozás keretében folytatódik, a szabadult életvitele nyomon követhető (utánkövetés), és a szükséges mértékű beavatkozásokkal elősegíthető, hogy ne váljék ismételt bűnelkövetővé, hanem a bv. pártfogó felügyelő támogatásával a társadalom hasznos tagjává váljon.

Fentieket figyelembe véve, a bv. pártfogó felügyelő feladatai részben áthatják a fogvatartás – jellemzően utolsó – időszakát, és elsősorban a szabadulásra történő felkészítésre, majd az azt követő ügycsoportok (pártfogó felügyelet végrehajtása, utógondozás) végrehajtására fókuszálnak.

III. Az egyes ügycsoportok

III.1. Feltételes szabadságra bocsátással összefüggésben elrendelt pártfogó felügyelői vélemény készítése

A feltételes szabadsághoz kapcsolódó pártfogó felügyelői vélemény azzal járul hozzá a bv. bírói döntés megalapozásához, hogy vizsgálja az elítélt személyét, a szabadulásakor fennálló életkörülményeit és a bűncselekmény elkövetéséhez vezető oksági folyamatot.

A pártfogó felügyelői vélemény betekintést enged az összegyűjtött információk alapján az elkövetett bűncselekmény, a fogvatartott ahhoz való viszonyulása és a szabadságvesztés végrehajtása során a személyiségében bekövetkezett változások között fennálló összefüggésekbe, amelyek alapján a bv. pártfogó felügyelő javaslatot tehet az elítélttel szemben egyedi magatartási szabály vagy kötelezettség elrendelésére.

A pártfogó felügyelői vélemény készítésekor az elítélt már reintegrációs gondozási programban vesz részt, ezáltal a bv. pártfogó felügyelő kellő információval rendelkezik az elítélt körülményeiről, és tervezetten hajtja végre a reintegrációs programban az elítélt részére meghatározott feladatokat.

III.2. Környezettanulmányok készítése

A büntetés-végrehajtással összefüggésben készített környezettanulmány olyan professzionális dokumentum, amely a szükséges iratok tanulmányozásával, a csatolt mellékletek és a beszerzett információk és adatok bemutatása által, az alkalmazott indokolt módszerek felhasználásával az elítéltre vonatkozó szakmai ténymegállapításokra alapoz.

A környezettanulmányban javasolt intézkedésekkel és az ügy szempontjából különösen fontos, célzott, speciális kérdésekre adott válaszokkal a bv. szervek, a törvényszékek, valamint az igazságügyért felelős minisztérium döntéseivel objektív, független módon szolgáltat egyéb forrásból be nem szerezhető információt, amellyel hozzájárul a megalapozott döntés meghozatalához.

Alkalmazása az adott élethelyzet és a fennálló körülmények – az elkészítés időpontja szerinti – megismerését segíti elő.

III.3. A gondozás keretében végzett reintegrációs tevékenység

A bv. szervezet kiemelt célja a szabadságvesztést töltő elítélt szabadulásra történő eredményes felkészítése, a társadalomba való visszailleszkedésének

elősegítése, a szabadulás utáni jogkövető életmód kialakításához szükséges feltételek biztosítása és ezáltal a visszaesési kockázat mértékének csökkentése. A reintegrációs gondozás fogalmának – és az abból eredő feladatok végrehajtásának – bevezetése a Bv. tv. kiemelt nívuma.

- a) Azt az elítéltet, aki büntetését fegyház- vagy börtönfokozatban tölti és a szabadságvesztésből legalább öt évet kitöltött, a társadalomba való beilleszkedés elősegítése érdekében, a várható szabadulása előtt legfeljebb két évvel átmeneti részlegre lehet helyezni. Az átmeneti részlegben az elítélt a pártfogó felügyelővel kapcsolatot tarthat.

A bv. pártfogó felügyelő főbb feladatai:

- a befogadó környezet felkészítése a szabaduló elítélt visszafogadására;
- indokolt esetben a családi kapcsolatok helyreállítása;
- a személyes okmányok beszerzése;
- a munkaerő-piaci reintegráció elősegítése;
- a lakhatás elősegítése.

- b) Új elem az alacsony biztonsági kockázatú részleg megjelenítése a Bv. tv.-ben. Az ebben elhelyezett, gondatlan bűncselekmény miatt egy évi vagy annál rövidebb tartamú szabadságvesztést töltő elítélt esetében a szabadulása várható időpontját megelőző két hónappal a bv. pártfogó felügyelő gondozást végez az elítélt társadalmi kapcsolatainak megerősítése érdekében. Ennek keretében:
- közreműködik a reintegrációs programok megvalósításában, értékelésében és fejlesztésében;
 - együttműködik az önkormányzatokkal, munkáltatókkal, civil, egyházi, karitatív szervezetekkel és önkéntes közreműködőkkel.

- c) A szabadulásra felkészítés keretében végzett gondozás fogalmának megjelenítése egyértelművé tette az intézeten belüli bv. pártfogó felügyelői és reintegrációs tiszt által végrehajtandó feladatokat.

Az elítéltek szabadulásra felkészítése keretében már a szabadságvesztés végrehajtása alatt segítséget kapnak a szabadulást követő, társadalomba való visszailleszkedéshez és az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtéséhez. A gondozás reintegrációs program keretében valósul meg. A gondozás keretében a reintegrációs tiszt és a bv. pártfogó felügyelő egymással szorosan együttműködve jár el.

Közös feladatok:

- egyénre szabott reintegrációs program elkészítése.

Reintegrációs tiszt feladatai:

- a személyazonosító okmányok meglétének felmérése;

- az elítélt letelepedési helyének megállapítása érdekében a fogvatartott nyilatkoztatása;
- a munkavállalási képességek feltérképezése;
- a családi kapcsolatok rendezettségének megismerése.

Bv. pártfogó felügyelő feladatai:

- egyéni vagy csoportos tájékoztatást tart a reintegráció sikerességének elősegítése érdekében;
- értékeli a reintegrációs programban elért eredményeket, a reintegrációs programot szükség szerint kiegészíti, fejleszti;
- társadalmi, munkaerő-piaci beilleszkedést célzó csoportos foglalkozásokat tart;
- felméri, hogy az elítélt rendelkezik-e befogadó környezettel, felveszi velük a kapcsolatot, és együttműködésük esetén felkészíti a hozzátartozókat az elítélt visszafogadására;
- szükség esetén segíti a családi kapcsolatok helyreállítását;
- gyógyintézetben, szociális intézményben való elhelyezés igénye esetén felveszi a kapcsolatot az ellátást nyújtó intézményekkel;
- együttműködik a helyi önkormányzatokkal, munkáltatókkal, segítő civil szervezetekkel, vallási közösségekkel, önkéntes közreműködőkkel, az egyedi ügyekben koordinálja tevékenységüket.

d) A bv. pártfogó felügyelő a hosszabb tartamú szabadságvesztést töltők esetében is hangsúlyos szerepet kapott. A szabadulásra felkészítés komplex, egyéniesített reintegrációs programterv alapján valósul meg. Az elítélt köteles a programban részt venni és az abba bevont személyekkel és szervezetekkel együttműködni.

Közös feladatok:

- egyéni reintegrációs program kidolgozása.

Bv. szerv feladatai:

- oktatás;
- képzés;
- szakképzés megszervezése;
- közreműködés különböző, fejlesztendő készségekre vonatkozó tréningek és programok megszervezésében.

Bv. pártfogó felügyelő feladatai:

- a negatív börtönhatások (prizonizációs ártalmak) kiküszöbölésének elősegítése;
- a befogadó környezet felkészítése az elítélt családba történő visszafogadására;
- a gondozás keretében nyújtott támogatási formák biztosítása;

- a munkaerő-piaci ismeretek átadásában való közreműködés;
- a programba vont személyek és szervezetek tevékenységének koordinálása.

e) A Bv. tv. egyik kiemelt jelentőségű nívuma a társadalmi kötődés program bevezetése. A visszaeső elítéltek kivételével a vétség miatt szabadságvesztést töltő elítéltek kérhetik a programban való részvételüket. A program megvalósítása alapvetően a bv. pártfogó felügyelő feladata, az alábbiak szerint:

- a befogadó környezet biztosítása és erősítése;
- a korábbi munkahelyre történő visszahelyezés elősegítése, vagy új munkahely felderítése, vagy közfoglalkoztatás megteremtése;
- további társadalmi kapcsolatok kiépítése és fejlesztése;
- a lakhatás megteremtésének elősegítése.

III.4. Az utógondozás keretében végzett reintegrációs tevékenység

Az utógondozás célja az, hogy a szabadságvesztésből szabadulniak segítséget nyújtson a társadalomba történő beilleszkedéshez, amelynek időtartama legfeljebb egy év. A szabadult elítélt önkéntessége alapján, kérelmére vehető igénybe. Az utógondozás végrehajtása kizárólag a bv. pártfogó felügyelő feladata.

A reintegrációs gondozás és az elítélt szabadulását követő utógondozás ellátása – eredményességét tekintve – hatékonyabb, ha egységes, komplex folyamat keretében valósul meg. Már a reintegrációs gondozás során kiemelt feladat az elítélt motivációjának kialakítása, fejlesztése és erősítése annak érdekében, hogy a szabaduló elítélt tekintetében – különösen, ha szabadulásakor a biztonsági kockázati értéke és a záró kockázatértékelése alapján a visszaesési kockázata magas – a reintegrációs folyamat ne szakadjon meg.

A szabadult elítélt életvitelének nyomon követése, az indokolt támogató jellegű beavatkozások megtétele hozzájárulnak a visszaesési kockázatok csökkentéséhez.

A bv. pártfogó felügyelő feladatai:

- a munkavállalás,
- a letelepedés, szállásbiztosítás,
- a tanulmányok folytatásának,
- az okmányok beszerzésének,
- a gyógykezelésnek és gyógyító eljárásnak az elősegítése.

E tekintetben kiemelt szerepe van a letelepedés helye szerinti önkormányzatoknak és munkaügyi központoknak, mert – amennyiben egyéb módon nem megoldható – kötelességük a lakhatás biztosítása és a munkahelyteremtés közfoglalkoztatás keretében.

A bv. pártfogó felügyelő az elítélt egyéni élethelyzetét figyelembe véve koordinálja a feladat végrehajtásába bevont egyéb szervek és szervezetek tevékenységét.

III.5. A feltételes szabadság tartamára törvény alapján fennálló vagy elrendelt pártfogó felügyelet végrehajtása

A pártfogó felügyelet tartamára, de legalább egy évre az elítélt pártfogó felügyelet alá helyezhető. A feltételes szabadság tartama életfogytig tartó szabadságvesztés esetén legfeljebb tizenöt év.

A pártfogó felügyelet célja, hogy az elkövető ellenőrzésével és irányításával elősegítse annak megakadályozását, hogy ismételten bűncselekményt kövessen el, és segítséget nyújtson a társadalomba való beilleszkedéséhez, az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtéséhez. A pártfogó felügyelet végrehajtása során egyszerre érvényesül a támogató és a kontroll (ellenőrző) funkció.

A pártfogó felügyelet végrehajtásának céljai között a Bv. tv. megfogalmazza a társadalomba történő beilleszkedéshez szükséges szociális készségek kialakításához való segítségnyújtást. Ez egyrészt a pártfogó felügyelet hatálya alatt álló saját helyzetének analizálásával, másrészt a készségek fejlesztését szolgáló intézményi lehetőségek igénybevételével történhet. A szociális készségek kialakítása elengedhetetlen a társadalomba való beilleszkedéshez.

A bv. pártfogó felügyelő egyéni pártfogó felügyelői terv alapján látja el a pártfogó felügyelet végrehajtásával járó teendőket, és összehangolja a pártfogó felügyelet végrehajtásában közreműködő szervek, szervezetek, személyek tevékenységét.

A pártfogó felügyelet végrehajtása során a bv. pártfogó felügyelő egyik kiemelt feladata a szakmai és társadalmi kapcsolatok megerősítése, a külső, együttműködő szervek és szervezetek tevékenységének koordinálása a hatékonyság érdekében. A pártfogó felügyelet végrehajtásában a rendőrség is segítséget nyújt, amely elsősorban a bíróság által előírt külön magatartási szabályok megtartásának ellenőrzésére terjed ki.

Ha a feltételes szabadság tartama alatt az elítélt újabb bűncselekményt nem követ el és a pártfogó felügyelet magatartási szabályait megtartja, akkor a szabadságvesztés-büntetés hátralévő részét *nem kell letöltenie*. A pártfogó felügyelet hatálya alatt álló együttműködésének hiányában a feltételes szabadság végrehajtását a bv. bíró a bv. pártfogó felügyelő előterjesztésére elrendelheti.

IV. A bv. pártfogó felügyelők feladatai a reintegrációs őrizet végrehajtásában

A reintegrációs őrizet bevezetése a Bv. tv. egyik kiemelt nívója. Összhangban az említett jogszabály alapelveivel, alkalmazásával érvényesülnek a fokozatosság, a normalizáció és a káros hatások minimalizálásának elvei. Azok a jogerősen elítéltek, akik reintegrációs őrizetbe kerülnek, korlátozottan visszanyerik személyi szabadságukat, távozhatnak a büntetés-végrehajtási intézetből, de csak a büntetés-végrehajtási bíró által kijelölt házba vagy lakásba (a továbbiakban: ingatlan), amelyet csak meghatározott esetekben hagyhatnak el. E progresszív elemeket magába foglaló, a társadalomra kevésbé veszélyes, nem életvitelszerű bűnelkövetők

társadalmi reintegrációját elősegítő jogintézmény végrehajtásában a bv. pártfogó felügyelők is hangsúlyos szerepet kaptak. Feladataikat tekintve tevékenységük alapvetően két fő szakaszra tagolódik:

- a távfelügyeleti eszköz alkalmazhatóságának vizsgálata és a bv. bírói döntés megalapozásának előkészítése;
- a reintegrációs őrizetbe helyezett elítélt rendszeres ellenőrzése és indokolt esetben támogatása.

IV.1. A távfelügyeleti eszköz alkalmazhatóságának vizsgálata és a bv. bírói döntés megalapozásának előkészítése

E tárgykorban a bv. pártfogó felügyelő az elítélt által megjelölt ingatlan alkalmasságát és a távfelügyeleti eszköz alkalmazhatóságát vizsgálja.

Már a felmérés elkészítését megelőzően is elengedhetetlen az elítélt együttműködése, hiszen az általa megjelölt, a vizsgálat lefolytatását lehetővé tevő kontaktszemély (amennyiben az ingatlan nem az elítélt tulajdona, elsősorban a tulajdonos, egyebekben a hozzátartozó vagy egyéb kapcsolattartó) elérhetőségét a bv. pártfogó felügyelő rendelkezésére kell bocsátania, a bv. intézet útján.

A felmérés elkészítése kettős célt szolgál: egyrészt a távfelügyeleti eszköz alkalmazhatósága szempontjából a technikai jellegű, másrészt az ingatlan alkalmassága tekintetében az elítélt életvitelszerű ott tartózkodása feltételei meglétének vizsgálatára terjed ki. Akkor alkalmas az ingatlan az elítélt reintegrációs őrizetbe helyezésére, ha:

- a távfelügyeleti eszköz működését meghatározó elektromos hálózat és az adatforgalmazáshoz szükséges hálózati lefedettség és jelerősség biztosított;
- a reintegrációs őrizetbe helyezendő elítélt létfenntartását a közüzemek hiánya vagy egyéb ok nem veszélyezteti;
- az ingatlan állaga, berendezése alkalmas a fogvatartott elhelyezésére;
- az életvitelszerűen ott tartózkodó személyek és a kontakt személyek ellően felkészültek az elítélt befogadására, és kriminológiai szempontból nem veszélyeztetik a reintegrációs őrizet végrehajtását.

A fentiekben felsorolt szempontok vizsgálatáról készített jegyzőkönyv eredménye az eljárás további lefolytatását alapjaiban határozza meg: az ingatlan alkalmatlansága esetén a jogszabály lehetővé teszi, hogy az elítélt másik ingatlant jelöljön meg, ez esetben a bv. pártfogó felügyelő ugyanúgy a fentiek szerint jár el, ugyanakkor az ismételt alkalmatlanság esetében további vizsgálati módszerek lefolytatására már nincs lehetőség, amely az eljárás megszüntetését eredményezi. Az ingatlan alkalmassága esetében a felmérésről készült jegyzőkönyv a bv. bírói döntés meghozatalának egyik meghatározó dokumentuma.

Ha az elítélt által megjelölt ingatlan alkalmas a reintegrációs őrizetbe helyezésére, és a távfelügyeleti eszköz alkalmazhatósága is biztosított, a pártfogó felügyelő az eljárásban érintett fogvatartott meghallgatását kezdeményezi. A meghallgatás elsődleges célja az, hogy a bv. pártfogó felügyelő megállapítsa az

elítelt motiváltságának és együttműködésének mértékét a reintegrációs őrizet jogintézménye által nyújtotta kedvezmények igénybevételére, felmérje az elítelt eredményes reintegrációját alátámasztó körülményeket, valamint meggyőződjön arról, hogy amennyiben a kérelmet az elítelt vagy védője terjesztette elő, az abban foglaltak megfelelnek-e a valóságnak.

A meghallgatást követően kerül sor a környezettanulmány felvételére, amelyben a feltárt további körülmények elsősorban szakmai szempontból segítik elő a bv. bírói döntés meghozatalát. A környezettanulmányban a bv. pártfogó felügyelő kiemelten vizsgálja, hogy a befogadó környezet megfelelően szolgálja-e az elítelt társadalmi visszailleszkedését és a büntetés célja a reintegrációs őrizet elrendelése esetén megvalósulhat-e. Utóbbiakkal összhangban a bűnismétlés kockázatának megállapítására el kell végezni az elítelt kockázatelemzését és kockázattértékelését, amelynek függvényében tesz javaslatot a pártfogó.

A reintegrációs őrizetbe helyezés engedélyezéséről vagy annak elutasításáról a bv. bíró valamennyi körülmény figyelembevételével hozza meg döntését.

IV.2. A reintegrációs őrizetbe helyezett elítelt rendszeres ellenőrzése és indokolt esetben támogatása

A reintegrációs őrizetbe helyezett elítelt ellenőrzése elsősorban a bv. pártfogó felügyelő feladata. Az ellenőrzés kiterjed az elektronikus távfelügyeleti eszköz jogszerű használatára és állagára, valamint a bv. bíró által előírt magatartási szabályok megtartására.

E tevékenység végrehajtása során ugyanakkor a támogató funkciót is érvényesíteni kell, ha a bv. pártfogó felügyelő azt tapasztalja, hogy az elítelt visszaillieszkedése veszélybe kerül az életében bekövetkezett negatív változások okán. Ilyenek lehetnek pl. a családi kapcsolatok megromlása vagy az elítelt munkahelyének elvesztése. Ezekben az esetekben a pártfogó felügyelet végrehajtása során alkalmazott módszerekkel kell elősegíteni a fennálló élethelyzet kezelését és lehetőség szerinti megoldását.

Fentiekből adódóan egyes ellenőrzési feladatok szűrőpróbaszerűen, előre nem bejelentett módon kerülnek végrehajtásra, míg a reintegrációs folyamat elősegítésére indokolt esetben fokozottabb hangsúlyt kell fektetni.

Az ellenőrzések tapasztalatairól a bv. pártfogó felügyelő értékelő jelentést készít, amelyben foglaltakról az elítéltet minden esetben tájékoztatja. Az értékelések jelentős mértékben hozzájárulnak az elítelt motivációjának fejlesztéséhez és fenntartásához, valamint életvitale irányainak meghatározásához. A fogságot tartottat – tekintettel arra, hogy büntetés-végrehajtási jogviszonya a reintegrációs őrizetbe helyezését követően is fennáll – megilletik azok a támogatási formák, amelyeket a bv. pártfogó felügyelő a reintegrációs gondozás keretében a szabadságvesztésüket töltő elítéltek részére biztosít.

A reintegrációs őrizetbe helyezett esetében az elítelt együttműködése vélelmezhető, ugyanakkor számolni kell azokkal az eshetőségekkel is, amikor a részére meghatározott magatartási szabályokkal szembeszegül, vagy szándékosan kivon-

ja magát a reintegrációs őrizet végrehajtása alól. A bv. pártfogó felügyelő feladata e tekintetben kettős: egyrészt mérlegelnie és kezelnie kell az ún. nem szabotázs jellegű eseményeket, másrészt azonnali intézkedéseket kell kezdeményeznie, ha az elítélt magatartása azt indokoltá teszi. Előbbi esetben a legfontosabb feladata az elítélttel való kapcsolat mielőbbi felvétele és a bekövetkezett esemény okának kiderítése, utóbbi esetben pedig a rendőrség közreműködését kell kérnie, vagy soron kívüli intézkedést kezdeményeznie a reintegrációs őrizet megszüntetésére.

IV.3. A feltételes szabadságra bocsátási eljárás

A feltételes szabadságra bocsátás tárgyában készült összefoglaló jelentésben a bv. pártfogó felügyelő a fogvatartott együttműködési készségét, motivációját, a visszaesési kockázat mértékét és a reintegrációs folyamat eredményét mutatja be.

Kiemelten kell kezelni annak mérlegelését, hogy szükséges-e a pártfogó felügyelet elrendelésének kezdeményezése, ha az ellenőrzések tapasztalatai alapján úgy ítéli meg, hogy a fogvatartott életvitelének további figyelemmel kísérése, így irányítása és ellenőrzése szükséges. A pártfogó felügyelet eredményes végrehajtása céljából – a fogvatartott társadalmi reintegrációja elősegítésére – a bv. pártfogó felügyelő külön magatartási szabályok előírását kezdeményezheti.

V. A társadalmi kapcsolatok szerepe a bv. pártfogó felügyelői munkában

Az eredményes reintegráció alappilléreit jelenti a bv. intézetekben az oktatás, a szakképzés és a foglalkoztatás minél szélesebb körben történő megszervezése. A foglalkoztatáson belül a különböző, a visszailleszkedést elősegítő programok mellett a munkáltatás kiemelt hangsúlyt kapott, összhangban a Bv. tv.-ben meghatározott feladatokkal. Utóbbiak végrehajtása ugyan nem a bv. pártfogó felügyelők feladata, de tevékenységük akkor lehet eredményes, ha az elítélt szabadulását megelőzően már megfelelő alapokkal rendelkeznek e területeken.

A szabadságvesztés megkezdésekor megszakadt tanulmányok folytatása, az elítélt bv. intézeten belüli piacképes szakmához juttatása, valamint a munkatapasztalatok megszerzése hatékonyan járulnak hozzá az elítéltek társadalmi reintegrációjához, amelyeket a bv. pártfogó felügyelők által végzett feladatok eredményesen kiegészítenek. Az általuk nyújtott egyéni és csoportos foglalkozások, az egyéni esetkezelések, a személyes közbenjárások és ügyintéзések, valamint az általuk szervezett készségfejlesztő és munkaerő-piaci ismereteket nyújtó programok, valamint az elítélt egyéni szükségleteihez igazodó tréningek komplex módon segítik elő a visszaesési kockázatok csökkentését.

A fentiekben említett meghatározó alapfeladatok teljesítésén túlmenően, a reintegráció akkor lehet eredményes, ha a szabadulás előtt álló elítélt megfelelő kapcsolati tőkével rendelkezik, amelynek elősegítése a bv. pártfogó felügyelők kiemelt feladata. A már említett három alappillér mellett tehát negyedik pillérként definiálható a családi kapcsolatok szükség szerinti helyreállítása, fenntartása és fejlesztése, ennek hiányában az elítélt egyéb társadalmi kapcsolatainak megerős-

sítése. A szabadulás előtt álló elítéltről akkor jelenthető ki, hogy valóban készen áll a társadalomba való visszailleszkedésre, ha tanult, képzett, munkatapasztalatokkal rendelkezik és mögötte stabil befogadó környezet áll. E komplex feladat végrehajtásában azonban az oktatás, a szakképzés és a munkáltatás megszervezéséért felelős szakterületek, a reintegrációs tisztek és a bv. pártfogó felügyelők összehangolt, egymásra épülő szakmai tevékenysége elengedhetetlen.

A fentiekben bemutatott optimális felkészítés ellenére ugyanakkor – különösen a hosszabb időtartamú szabadságvesztést töltők esetében – az elítéltek jelentős hányada már bv. intézetbe kerülését megelőzően is hajléktalan volt vagy időközben vált azzá, nem minden esetben rendelkezik családi háttérrel vagy más befogadó környezettel.

Bármelyik esetet is vizsgáljuk, azt le kell szögezni, hogy a reintegráció keretében a Bv. tv. nem kizárólag a bv. intézetben szervezett tevékenységekre fókuszál, hiszen a bv. szervek más szervekkel, szervezetekkel együttműködve eredményesebben szolgálják a büntetés-végrehajtás céljának megvalósítását. A Bv. tv. a reintegrációs gondozás, az utógondozás és a pártfogó felügyelet végrehajtása során egyaránt meghatározza, hogy a bv. pártfogó felügyelő az elítélt társadalmi kapcsolatainak megerősítése és eredményes reintegrációja érdekében a helyi önkormányzatokkal, a munkáltatókkal, az elítélt társadalomba való visszailleszkedését elősegítő, karitatív tevékenységet végző és egyéb civil szervezetekkel, az egyházi jogi személyekkel és vallási közösségekkel, illetve az egyéb önkéntes közreműködőkkel együttműködik.

A fentiekben felsorolt szervezetekkel való együttműködések kiépítése vagy megerősítése és fejlesztése azért is kiemelt feladat, mert számos olyan programot, képzést, szolgáltatást nyújtanak, amelyek eredményesen kiegészítik az elítélt részére meghatározott reintegrációs programot. Fontos kiemelni, hogy a bv. pártfogó felügyelők az elítélt egyéni élethelyzetének mérlegelésekor határozzák meg, hogy mikor és melyik szervezet bevonása indokolt, több szervezet esetében pedig tevékenységüket koordinálják.

A Bv. tv. kiemelt nívuma, hogy a hosszabb tartamú (legalább folyamatosan tíz év) szabadságvesztést töltő elítéltek szabadulását követően – ha az egyéb módon nem biztosítható – a lakhatásukat és a munkáltatásukat közfoglalkoztatás keretében az állam biztosítja. A bv. intézeteknek ebből adódóan elemi érdeke, hogy a közfoglalkoztatásért felelős helyi szervezetekkel és a települési önkormányzatokkal együttműködjenek.

VI. Összegzés

A 2014-ben lezajlott szervezeti átalakításokkal összefüggő feladatokat – valamilyeni körülményt és nehézséget is figyelembe véve – a bv. szervezet végrehajtotta, amelyben a bv. intézetek jelentős szerepet vállaltak.

A működési feltételek megteremtésével és a bv. pártfogó felügyelői személyi állomány fokozatos fejlesztésével az érdemi munkavégzés folyamatos, a szakmai feladatok végrehajtása az ügyiratok feldolgozásával stabilizálódott.

A korábbi év kiemelt feladata a pártfogó felügyelet végrehajtásának megkezdésére, majd az ügyfélfogadási rendek kialakításával a bv. pártfogó felügyelőhöz érkező ügyfelek ellátására fókuszált.

A Bv. tv. hatályba lépését követően bevezetésre került új jogintézmények végrehajtása jelentős kihívások elé állítják a bv. intézetek fogvatartási szakterületeit és a bv. pártfogó felügyelőket egyaránt.

A már említett új jogintézmények alkalmazása jelentős mértékben hozzájárul a bűnisméltés és a visszaesési kockázatok csökkentéséhez, azonban ki kell hangsúlyozni az utóbbiak időbeli tartama és hatálya okán, hogy a ténylegesen mérhető eredmények csak évek múlva fogják igazolni a megtett erőfeszítések hatékonyságát.

Az első börtöncursillo története

A Sátoraljaújhegyi Fegyház és Börtön adott otthont az első magyarországi börtöncursillónak 2014. november 26-a és 28-a között, amelyen a három nap során tizenöt fogvatartott és hét előadó vett részt. A cursillo spanyol eredetű szó, amely magyarul a kereszténységről szóló rövid tanfolyamot jelent. Segítségével a vallásosak, de a hittől, egyháztól távol lévők, a maguk módján Istenhívők is mérlegelhetik, meggondolhatják és átélhetik, mi a keresztény megközelítés és válasz a ma kérdéseire. Az alábbiakban a rendezvény fő szervezője, Hajdú Miklós börtönlelkész személyes hangú írását tesszük közzé. [A szerk.]

A Sátoraljaújhegyi Fegyház és Börtönben megtartott börtöncursillo előzményei, előkészületei messzire nyúlnak vissza.

A 2009. április 21-én Gödöllő-Máriabesnyőn megrendezett katolikus börtönlelkészek továbbképzésének egyik előadója Vatai Gyula bv. ezredes, a Váci Fegyház és Börtön akkori parancsnoka volt, akit arra kértem, hogy az intézetükben működő APAC-körletről tartson számunkra előadást, mivel elég sok helyről hallottunk, de viszonylag kevés információval rendelkezünk e működő csoportról. Továbbképzésünkön Ezredes úr fontosnak tartotta kiemelni, hogy az első APAC-körletet egy braziliai börtönben, a San José-i Humaita intézetben hozták létre, amelynek alapja a Katolikus Egyházon belüli tanfolyam, a cursillo.

Egyik barátom és kollégám biztatására részt vettem 2011. május 12-e és 15-e között a budatétényi cursillón. Mivel elég kevés információ volt erről „tanfolyamról”, kételkedve indultam útnak. Az internetről csupán annyit tudtam meg, hogy ez egy, a kereszténységről szóló tanítás, egy összefoglaló jellegű kurzus. Öt év teológiai tanulmányokkal a hátam mögött azt gondoltam, hogy nekem már semmi újat nem tudnak mondani. Kellemesen csalódtam, mert nem csak a teológiai tanulmányaimat frissíthettem fel, de börtönlelkézi munkámhoz is sok új ötletet kaptam.

Ezt követően, még ugyanazon év októberére a szintén Budatétényben megrendezett munkatársképzőre is meghívást kaptam. Ott már az egyes előadások összefüggéseit is feltárták előttünk a szervezők. A képzés vezetőjével ekkor kezdtünk el beszélgetni egy, a börtönben is elképzelhető képzésről.

Két, a bv.-s szakmában ugyancsak járatos barátommal a későbbiek folyamán sokat beszélgettünk, leveleztünk a büntetés-végrehajtás berkein belül is megvalósítható lehetőségekről.

Időközben folyamatosan tartottam a kapcsolatot a Budatétényi Cursillo Titkárságával, mivel a „civil” előadásokat kellett átültetnünk, alkalmaznunk egy olyan környezetben, amelyről csak egy cursillót végzett bv.-snek lehet elképzelése. Míg a „kinti” cursillónak már van egy többnyire e célra kialakított épülete vagy épületrésze, a tanfolyam lebonyolításához szükséges helyiségekkel – eszközökkel berendezve –, illetve van egy többször kipróbált forgatókönyve, addig hazánkban a cursillo börtönbeli alkalmazására még nem került sor, s – tudomásom szerint – egyetlen európai büntetés-végrehajtási intézetben sem történt ehhez hasonló kísérlet.

Persze „papíron” elképzelni sok mindent lehet, de ahány intézet, annyi féle körülményt kell figyelembe venni, és persze annyiféle megoldási lehetőség is kínálkozik. Itt szeretném megjegyezni, hogy börtöncursillo rendezését csak olyan intézetben javaslom, ahol a börtön lelkésze már maga is részt vett egy ilyen tanfolyamon.

Miután a Titkársággal, valamint a büntetés-végrehajtási és a biztonsági osztállyal egyeztetve sikerült egy keretprogramot, illetve a cursillo szellemének és az intézet rendjének is megfelelő tervezetet összeállítani, intézetparancsnokunknak ekkor jeleztem konkrét elképzelésemet, aki e környezetben és feltételek mellett megvalósíthatónak tartotta a kezdeményezést.

2013 októberének végén többen véleményezésre kaptuk meg a készülő Bv. kódexet. Ennek egyik pontja a fogvatartottak reintegrációja kapcsán az egyházi és a civil szervezetek bevonását is lehetőségképpen említi. A cursillo elgondolása, felépítése és rendszere véleményem szerint ezen törekvések elősegítésére kiválóan alkalmas.

2014. január 15-én az újalpatai plébánián egy kerekasztal-megbeszélésre jöttünk össze, ahol minden résztvevő véleményét meghallgatva egy általános vázat próbáltunk meg felépíteni. Ezt követően a koordinációval megbízott vezető már a leendő előadók személyét vette sorra. Mivel nem mindennapi kezdeményezésről volt szó, akadt, aki már az első körben elutasította felkérésünket, melyet természetesen elfogadtunk.

Április elejére kezdett összeállni az a csoport, aki vállalkozott e nem mindennapi megmérettetésre, sőt a tagok közül öten saját munkaidejük és költségük terhére – előzetesen egyeztetve – április 15-én látogatást tettek intézetünkben, ahol a foglalkozásaink adott lehetőségeit megtekintve már pontosítani tudtuk a tanfolyam helyszíneit.

Ismerve bv. intézeteink körülményeit és lehetőségeit, úgy gondolom, újhelyi házunk ún. „H” épülete a rendezvény megtartására kivételes lehetőséget kínált, illetve kínál. Az I. emeleten található a kápolna, vannak előadótermek a csoportos foglalkozásokhoz, továbbá közös étkezőnek átalakítható terem, kijelölt dohányzó, valamint több mosdóhelyiség is rendelkezésre áll. A cursillo eszközeinek, kellékeinek tárolására lelkészi irodámat ajánlottam fel.

Mindeközben az előadásoknak a különleges helyzetünkre történő adaptálása teljes erővel folyt. Bár a lelkes és vállalkozó szellemű előadók már a feladatok elosztásakor egy pillanatra megrettentek – mivel még egyikük sem járt börtönben –, azonban nem adták fel. (Úgy gondolom, az először bv. intézetbe belépő külsősök reakcióját nem kell különösebben taglalnom.)

Közben engem is meglepetés ért. A magyar Cursillo Mozgalom lelki vezetője, dr. Székely János püspök úr elfogadta meghívásunkat, sőt már július végén három, számára kedvező időpontot javasolt tervünk megvalósításához. Intézetünk vezetésével egyeztetve és az előadók programjait is figyelembe véve a november 26–28. közötti időpontban egyeztünk meg.

Számomra a feladat ekkor kezdett nehezebbé válni, hiszen nekem kellett a cursillón részt vevő fogvatartottak körét kiválasztanom. Elsősorban az egyházi foglalkozásainkra rendszeresen járó fogvatartottak közül próbáltam olyan alkalmas személyeket keresni, akik az én meglátásom szerint képesek e lelkigyakorlat elvégzésére. Feljegyzéseimet

átnézve mintegy 20–25 fő jöhetett számításba, akikkel külön-külön is elbeszélgettem, majd ezt követően csoportos foglalkozások keretében velük a programtól eltérően külön is foglalkoztam.

Szeptember 17-én az előadókkal egy újabb helyszínbejárást és megbeszélést tartottunk intézetünkben, mikor már a szinte percnyi pontosságra lebontott forgatókönyvünk végleges helyszíneit rögzítettük. Felmerült ugyanakkor, hogy ajánlatos lenne a fogvatartottak hozzátartozóit is megszólítani, illetve valamiképpen őket is bevonni – ha rövid időre is – ebbe az élményekkel teli programba.

Mivel emlékezetem szerint már tartottak Sátoraljaújhelyen cursillót, ezért az ezt követő időben minél több cursillót végzett „civilt” próbáltam felkutatni, illetve a segítségüket kérni. A hozzátartozókkal való foglalkozás lehetőségének kulcsát a külsősök adták. Ők a téli időszakban a városunkban működő piarista rendház és templom egyik helyiségében szokták minden hónap elején összejövetelüket tartani. A piarista atya megengedte, hogy a fogvatartottak hozzátartozói részére itt legyen a gyülekező, és persze egy színes program összeállításában is kértük a segítségét.

Október 20-án egy újabb megbeszélésre került sor, immár a piarista rendházban, ahol a helyszíneket megtekintve beszéltük át elképzeléseinket. Annyira sok kiváló ötlet hangzott el, hogy azt mondtam, aludjunk rá egyet-kettőt.

Közben intézetünkben is pörögtek az események. Heti találkozóink utolsó alkalmain egy fiatal felügyelő kollégánk teljesített szolgálatot. Valószínű, hogy az ő érdeklődését is felkelhette a rendezvény, mivel kérte, hogy a cursillo ideje alatt is ő teljesítsen szolgálatot. Talán mondanom sem kell, hogy a kérése meghallgatásra talált. Lelkes fogvatartotti csoportunk létszáma viszont sajnos apadni kezdett. Volt akit, más intézetbe szállítottak, de akadt olyan személy is, aki nem óhajtotta „végigülni” a három napot.

A létszám végső alakulását az előadók egyöntetű döntése határozta meg. Ismerve a cursillo élménytelen gazdagságát, úgy határoztunk, hogy csak olyan fogvatartott vegyen részt e három napon, akihez az ünnepi, záró szentmisére legalább egy felnőtt hozzátartozója biztosan el tud jönni. Ismerve Északkelet-Magyarország november végi, sokszor kiszámíthatatlan időjárását, bizony nem kis áldozatot hoztak az ország különböző helyeiből érkező hozzátartozók szeretteikért.

November első fele elsősorban a papírmunkák intézésével telt el. Hivatalosan is tájékoztattam a büntetés-végrehajtás országos parancsnokát kezdeményezésünkről, és az utolsó napra sajtónyilvánosságot is kértem, mivel főképp a katolikus sajtó nagy érdeklődést mutatott cursillónk iránt. A részt vevő fogvatartottak részére új napirendet állítottunk össze, melyet intézetünk vezetése nagyon rugalmasan kezelt. A közös étkeztes megoldása kapcsán döbbszemtem rá arra, hogy állományunk minden tagja a tőle telhető legjobbat hozta ki magából a remélt siker elérése érdekében.

A szolgálattevők részére a piarista kollégiumban a házfőnök biztosított szállást.

November 26-án délután kápolnánkban Székely püspök úr megnyitotta az első börtöncursillót 15 fogvatartott és 7 szolgálattevő részvételével.

Úgy gondolom, hogy már az első este, de főképp a második teljes nap mindannyiunkban kimondhatatlan élmények sokaságát váltotta ki. Én, aki

ismerem fogvatartottjainkat, elmondhatom, hogy „egyik napról a másikra” látható, érezhető volt rajtuk a változás. Felszabadultabbak, figyelmesebbek voltak, arcuk örömet sugárzott. Mindehhez persze püspök úr sajátosan bensőséges stílusa is hozzájárult.

A pénteki, záró nap viszont mindenkit látható izgalommal töltött el. A hozzátartozók – harminchatan – a piarista templomban gyülekeztek, ahol a cursillót végzett civil segítők szeretetteljes fogadtatásban részesítették a megjelenteket. A piarista atya pedig egy evangéliumi példabeszédből kiindulva egy nagyon szép tanítással kötötte le a hallgatóság figyelmét.

A közös, ünnepi szentmise fél 11-kor kezdődött intézetünk kápolnájában, melyet természetesen Székely püspök úr celebrált. Mindannyian meghatottan vettünk részt az istentiszteleten.

A lelkesedés és a buzgóság – úgy látszik – nem maradt falakon belül, mivel a cursillót követően már több bv. intézet is jelentkezett hasonló lelkigyakorlat megtartására.

Hamarosan, pontosan 2015. január 22-én Budapesten megalakult a Börtön Cursillo Titkársága Székely püspök úr javaslatára, mely immár kizárólag a bv. intézetekben létrejövő cursillóval kapcsolatos feladatokat hivatott koordinálni. Egy február 18-án kelt jegyzőkönyvből kiderül, hogy a továbbiakban ki milyen előadást dolgoz fel az ez évre már öt intézetbe tervezett foglalkozások számára.

Mindeközben adatvédelmi felelősünk egy, a kapcsolattartói nyilatkozathoz hasonló nyomtatványt szerkesztett, mely a hozzátartozók elérhetőségeit tartalmazza kizárólag a börtöncursillo céljaira. Miután e nyilatkozatokat visszakapom, szándékomban áll a hozzátartozókat meglátogatni, majd őket a hozzájuk legközelebb eső cursillós csoporthoz irányítani. Mi, cursillósok talán így tudjuk a reintegráció törekvéseit leghatékonyabban megvalósítani.

Március elején Titkárságunk hívta fel a figyelmemet arra, hogy a Vatikánban április 30-án európai szintű cursillós konferencia lesz, melyre szívesen eljuttatnak valamilyen börtöncursillóval kapcsolatos ajándékot. Élve a lehetőséggel két fogvatartottunk nagyon szép művet alkotott, melyet legnagyobb örömünkre Őszentsége Ferenc pápa elfogadott.

Úgy hiszem, ennél nagyobb elismerés nem is érhetne a magyar börtöncursillót, illetve intézetünket, a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönt.

Molnár Attila Károly

Mentális gyakorlatok a börtönben

A büntetés-végrehajtási intézetekben sok minden nem létezik, ami a szabad életben ott van az ember körül – egy dologból azonban rengeteg van, ez pedig az idő. Ugyan a zárkák lakóinak a nap huszonnégy óráját az intézet házirendje szerint kell eltöltenie, mégis, ha az egyénnek megvan az igénye ennek az időnek a hasznos eltöltésére, lehetőséget találhat a börtön nyomasztó világának elviselését könnyítő, a társadalmi visszailleszkedést elősegítő tevékenységre. Önfelkészítő gyakorlatok tanulásával és rendszeres végzésével az elítélt elérheti azt, hogy szabadulása után többé ne kerüljön vissza a büntetés-végrehajtás rendszerébe. E cél megvalósításához egyrészt a fogvatartottak rendszeres andragógiai támogatására van szükség, másrészt magának a fogvatartottnak is a reintegrációs folyamat aktív közreműködőjévé kell válnia. Ezzel könnyebbé teheti saját helyzetét, egyúttal némileg tehermentesítheti a reintegrációs tisztai állomány munkáját.

A meditáció mint az önfelkészítés lehetséges eszköze

A fogvatartottak reintegrációjára irányuló törekvések – egyre korszerűbb és egyre összetettebb jellegűknél fogva – mind újabb technikák alkalmazását kívánják, így időszerűnek tűnik olyan módszereket is kipróbálni, amelyek eddig még nem kerültek be a reintegráció gyakorlatába. A felnőtt fogvatartottak társadalmi visszailleszkedésének elősegítésére irányuló tanulási folyamatok szervezése andragógiai feladat, de a tudástranszfer megvalósításában az ismeretanyag jellegétől függően a pedagógusokon túl szükség lehet a társtudományok művelőinek részvételére is, például pszichológus szakemberek közreműködésére.

Jelen írásban az önfelkészítésre kerül a hangsúly, melyhez egy, a hazai büntetés-végrehajtásban még el nem terjedt módszert említünk. Az alábbiakban tárgyalta módszerrel olyan eszközt adhatunk a fogvatartottak kezébe, amellyel eljuthatnak a társadalmi moralitás irányába, illetve megerősíthetik a már helyes irányban való gondolkodást.

A meditáció néhány jellemzője

A mentális gyakorlatok – itt konkrétan a meditáció – önfelkészítő volta azt a lehetőséget kínálja, hogy a segítséget igénylő ember végső soron önmaga támasza tud lenni; némi gyakorlás után nem szorul mások közvetlen támogatására, sőt, talán éppen ő lehet az, aki segítséget tud nyújtani embertársainak.

A meditációs gyakorlatok során a gyakorlatot végző személy testileg ellazult állapotba kerül – jellemzően azáltal, hogy a légzésére összpontosítja figyel-

mét. Miközben saját magára fókuszál, fizikai és szellemi relaxáció valósul meg.¹ Ezt a nyugodt állapotot, amely a hétköznapi tudatszintnél mélyebb, ellazultabb helyzetet jelent, az egyén kihasználhatja arra, hogy egy őt foglalkoztató problémára gondol, és megoldást keres rá. Ezzel ugyan újra átéli a problémát, de ugyanakkor a külső világot kizárva, nyitottá válhat a megoldás önszuggesztív módon történő megtalálására.²

A gyakorlat elsajátításához a gyakorlónak – különösen a tanulási folyamat kezdeti szakaszában – instruktorra van szüksége, aki magyarázattal segíti a meditáló személyt, amely által az megtanulja, hogyan jusson el egyik tudatszintről a másikra.

Tudatszintek

A meditatív gyakorlatok az emberi elme tudatszint-változásain alapszanak. Tudatunk különböző szintjei különböző sajátosságokkal bírnak. Míg a tudatos szint mindennapos élményeinkkel kapcsolatos, addig a nem tudatos szinten olyan emlékeket, impulzusokat és vágyakat őrzünk, melyek a tudat számára hozzáférhetetlenek; olyan folyamatok zajlanak e tudatszinten, amelyek nem előhívhatók a memóriából (például a test bizonyos szabályozási folyamatai).³

Éberségnek nevezzük azt az állapotot, amikor egy személy teljes tudatában van környezetének, cselekvése a helyzetnek megfelelő, rendezett. Ebben az állapotban az ember uralni tudja önnön tudatállapotának tartalmát.

Módosult tudatállapotban akkor vagyunk, amikor viselkedésünk az előbb említett éberségtől jellegzetesen eltér.⁴ (A meditációs gyakorlatok során az említett két tudatállapotot *béta*, illetve *alfa* névvel illetjük.)

A tudat fent vázolt szintjeinek megfelelően a meditációs gyakorlatok képesek előremutató változásokat előidézni az egyén magatartásában, szokásaiban, életvitelében.

Egy meditációs irányzat

Meditációs gyakorlatokat számtalan kultúrából származó gyakorlatrendszerben találunk. Hazánkban az egyik legelterjedtebb a Silva-féle módszer, az *agykontroll*, mely metódus gyökerei 1944-re nyúlnak vissza.⁵ Ez egy stresszkezelő és elmefejlesztő technika, amely a stressz csökkentésén felül többek között a fejfájás

- Schlosser Károly (2012): Mindfulness, meditáció és klinikai hatékonyság – áttekintés. In: Mikonya György (szerk.): *Vallásos mozgalmak nézetei a családi életről és az oktatásról*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 144. URL: http://old.tok.elte.hu/kutatokozpont/upload/publikacio/mikonya_korr4_NYOMDA.pdf (letöltve: 2014.11.09 12:16)
- Silva, José és Miele, Philip (1990): *Agykontroll Silva módszerével*. Magánkiadás, h. n. 8.
- Atkinson, R. C. és munkatársai (2005): *Pszichológia*. Osiris, Budapest. 220.
- Bányai Éva és Varga Katalin (é. n.): A tudat kérdésköre a pszichológiában. In: Oláh Attila (szerk.): *Pszichológiai alapismeretek*. Bölcsész Konzorcium, Budapest. 416. URL: mek.oszk.hu/05400/05478/05478.pdf (letöltve: 2014.06.09. 07:56)
- Silva, José és Miele, Philip (1990): *Agykontroll Silva módszerével*. Magánkiadás, h. n. 3.

kezelésében, az alvással kapcsolatos problémák megoldásában, a szokások kontrollálásában, valamint a memória fejlesztésében, így a tanulás hatékonyságának növelésében is segítséget nyújthat. Az agykontroll által is képviselt irányzat kutatása Magyarországon ugyan nem szerepel az akadémiai tudományok vizsgálódási törekvései között, azonban az angol és német kutatók figyelmet fordítottak a módszer egészségügyi vonatkozásaira, valamint a tanulmányi eredményekre gyakorolt hatására. A neveléstudomány szempontjából értékes hazai fejlemény egy 2012-ben publikált kutatás, mely empirikus módon közelít a hazánkban agykontroll néven megismert irányzathoz. A kutatás az említett módszer előnye mellett rámutat annak korlátaira is. Ennek értelmében a meditáció lehetséges rizikójaként megemlítendő, hogy gyakorlat közben felszínre kerülhetnek a gyakorlatot végzők korábbi életszakaszaiból származó élmények, sérelmek. A meditációval járó kockázatok – a börtönbeli alkalmazás szempontjából – arra hívják fel a figyelmet, hogy a fogvatartottak meditálásra tanítása nem kizárólag pedagógusi, hanem pszichológusi feladat is.⁶ További megelőző intézkedésekre hívja fel a figyelmet *Jürg Wunderli* svájci pszichoterapeuta: „A meditációban önmagunkkal (önvalónkkal) és tudatalattinkkal kerülünk kapcsolatba. Ha olyan személy meditál, akiben lappang az elmebetegség, akut pszichózis törhet ki nála.”⁷ A magyar börtönpopuláció mintegy 20%-a pszichopata; különösen a visszaeső⁸ és a hosszútartamú szabadságvesztésre ítélt⁹ bűnelkövetők esetében szükséges a körültekintés – közöttük nagy arányban fordulnak elő pszichés problémák.

A meditáció folyamata kívülről igen egyszerűnek tűnik: a problémáját megoldani kívánó ember leül egy csendes sarokban, behunyja a szemét, eltölt így néhány percet, majd szemeit kinyitva, kimondja a probléma megoldását.

Ami az egyénnel történik – az a tudatszint-változáson felül – a képzelőerő felszabadulása. A meditációs szintre jutás által elérhető, hogy az agy saját képi nyelvét felhasználva az egyén a céljainak megfelelő eredményeket érjen el. A meditációs gyakorlatok végzése rendszerességet igényel, eredményként pedig elsősorban a stressz-szint csökkenése, s ezzel a megnyugvás érzése, a közérzet javulása várható. További előnye a gyakorlatnak, hogy az állapot, amelybe az egyén a meditáció alkalmával kerül, készséggé válhat, s ez beépülhet mindennapjaiba.¹⁰ A célok elérése érdekében alapvető a pozitív gondolkodás, ami abban áll, hogy a

6 Szarka Emese (2012): Az agykontroll mozgalom tanfolyamainak üzenete – nevelési és oktatási koncepciók. In: Mikonya György (szerk.): *Vallásos mozgalmak nézetei a családi életéről és az oktatásról*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 127. URL: http://old.tok.elte.hu/kutatokozpont/upload/publikacio/mikonya_korr4_NYOMDA.pdf (letöltve: 2014.11.09 12:16)

7 Waldrich, Hans-Peter (1991): *Ezoterika. Bevezetés a rejtett tudományokba*, Édesvíz. Budapest. 48. URL: <https://hu.scribd.com/doc/80236491/HANS-PETER-WALDRICH-Titkos-Tanok-Ezoterika> (letöltve: 2015.03.18. 10:57)

8 Vigh József (1997): Létfeltételek. A visszaeső bűnelkövetők főbb adatai. *Börtönügyi Szemle*, 16. 2. sz. 11.

9 Laboncz Erika (2007): Az agresszió kezelése a totálisan zárt börtönökben. *Börtönügyi Szemle*, 2007. 1. sz. 50.

10 Schlosser Károly (2012): Mindfulness, meditáció és klinikai hatékonyság – áttekintés. In: Mikonya György (szerk.): *Vallásos mozgalmak nézetei a családi életéről és az oktatásról*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 147. URL: http://old.tok.elte.hu/kutatokozpont/upload/publikacio/mikonya_korr4_NYOMDA.pdf (letöltve: 2014.11.09 12:16)

gyakorlatot végző személy optimista módon közelít minden problémához, s feltételezi, hogy létezik egy kielégítő megoldás, melyet hamarosan meg is talál.¹¹

Megfogalmazható tehát a kérdés: ha ez a módszer a börtönön kívüli világban jól működik, miért ne működne a börtönökben? A fentiek értelmében reálisnak tűnik a feltételezés, miszerint megfelelően felépített meditációs gyakorlatokkal elősegíthető, hogy az elítéltek útmutatást nyerjenek a morális, jogkövető életvitel irányába. Mivel ez a könnyen hozzáférhető és egyszerű technika életkortól függetlenül alkalmazható, ugyanakkor szinte bárki, bármikor belekezdhet gyakorlásába, kézenfekvőnek látszik a büntetés-végrehajtásban történő alkalmazásának fontolóra vétele. A fogvatartottak által végzett mentális gyakorlatok egyrészt enyhíthetik a börtönléttel járó megpróbáltatásokat, másrészt a határozott időtartamú szabadságvesztésre ítélték e gyakorlatok segítségével is felkészülhetnek a kinti világban tanúsítandó ember- és törvénytisztelő életvitelre.

A meditáció illesztése a reintegrációs gyakorlathoz

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága munkájának egyik legfontosabb alaptézise, hogy a szervezet segítse az elítéltek reszocializációját.¹² Magát a reszocializációt a börtön különféle hatásai és a lehetőségek különböző módon és hatékonysággal segítik: jelen van az intézményi környezet hatása, a munkavégzés, a sport, a kultúra, a vallás, a pszichoterápia, az oktatás, valamint a szakképzés.¹³ Mindezek mellett helye van a reszocializációs gyakorlatban egy újabb módszernek, amely speciális dimenzióban közelít az alapcél, vagyis a társadalmi értékek befogadásának és követésének elősegítése irányába. Ennek az elgondolásnak a helyességét kísérleti munkával kívántam igazolni.

Mentális gyakorlatok a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben

2013 szeptemberétől kezdődően három hónapon keresztül rendszeresen csoportfoglalkozásokat tartottam a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben önkéntesen jelentkező fogvatartottak részére. A résztvevők kiválasztása az intézet szakembereinek a döntése alapján történt. Háromlépéses munkatervet követtem, melynek célja a fokozatosság betartása, az érdeklődés és bizalom kialakítása s annak fenntartása volt. További cél a közvetlenség elérése, az emberi kapcsolatok mint alapvető eszköz életben tartása volt a folyamatos, közös tevékenység megalapozására. A csoporttal történő foglalkozásokon – többek között a relaxációval, a meditációval kapcsolatos kockázatok minimálisra csökkentése érdekében – a börtönpszichológus is jelen volt, aki figyelemmel kísérte munkámat.

11 Silva, José és Miele, Philip (1990): *Agykontroll Silva módszerével*. Magánkiadás, h. n. 12.

12 Szabó Zoltán (2013): A büntetés-végrehajtás központi ellátási tevékenysége. *Börtönügyi Szemle*, 2013. 3. sz. 39.

13 Szegál Borisz (2007): A szocializáció és a reszocializáció a börtönben. *Börtönügyi Szemle*, 2007. 3. sz. 29–36.

Első lépés: a személyes ismeretség és bizalom kialakítása

Az első három találkozás alkalmával a megfigyelésre helyeztem a hangsúlyt. Különösen érdekelt a fogvatartottak viszonyulása az általam kínált programhoz, személyemhez, valamint egymáshoz.

A személyes kontaktus elmélyítésére a filmvetítés módszerét választottam, melynek ötletét *Berényi Ildikó* márianosztrai filmterápiás foglalkozásaiból merítettem.¹⁴ Az első kilenc foglalkozás alkalmával az alábbi gondolatébresztő tartalmú filmeket vetítettem: 1. Eladó a családom (rendező: *Derrick Borte*); 2. Ördögi út a boldogsághoz (rendező: *Alec Baldwin*); 3. Egy nap alatt (rendező: *Evan Richards*); 4. Éltrevalók (rendező: *Eric Toledano, Olivier Nakache*); 5. A boldogság nyomában (rendező: *Gabriele Muccino*); 6. Hétköznapi mennyország (rendező: *Kay Pollak*); 7. A bakancslista (rendező: *Rob Reiner*); 8. Lesz ez még így se! (rendező: *James L. Brooks*); 9. Papofa (rendező: *Harris Goldberg*). A filmes programok iránt egyöntetű érdeklődést tanúsítottak a jelentkezők.

A vetítések utáni beszélgetések alkalmával, tapasztalataim szerint, a résztvevők érdeklődéssel fordultak a témához, szívesen kérdeztek, és őszintén, kedvvel nyilvánultak meg. A program folyamán nem csak velem kommunikáltak, hanem egymással is, s ezt a helyzetnek megfelelően, kulturált módon tették.

A beszélgetések során rendszeresen elértük azt a pontot, amikor a filmbe li történet kapcsán a fogvatartottak saját sorsukon keresztül érezték magukat érintettnek. Ilyenkor elmondták egyéni történeteiket, és nem egyszer kapcsolták azokat a börtönbe vezető útjukhoz. Többször szóba került a megváltozás lehetősége. Ebben a kérdésben a jobbá válást mint elvet mindannyian elfogadták, de többen megjegyezték, hogy a börtönben igen nehéz a majdani szabadulás utáni létre gondolni, mert az homályos, messzi és bizonytalan. Amikor egy-egy film történetének kapcsán az egymás segítése került szóba, a fogvatartottak látható jelét adták annak, hogy erre nekik is nagy szükségük van. Ezzel kapcsolatban azt is kifejezték, hogy a börtönbeli körülmények e szükségleteik kielégítését korlátozzák, ezért jóformán elvi lehetőség marad az egymásnak történő segítségnyújtás. A fogvatartottak által használt kifejezések közül igen fontosnak tartom a következőket: *család, emberi kapcsolatok, közösség, egymás segítése, tolerancia, pozitív energia, pozitív gondolkodás, egészség, anyagi függetlenség, kitartás a nehéz helyzetekben, harmónia a környezettel, nyugalom, feszültségmentesség, békesség, szeretet, változás*. A fenti kifejezések használata terén megfigyelhető volt, hogy az egyének különböző módon és mélységben alkalmazták azokat. Abból, ahogyan kimondták, egyértelműnek látszott, hogy e pozitív töltésű szavak mindenkit magasabb önkifejezési igény felé mozdítanak.

A felmérés időszakában arra is kíváncsi voltam, kik azok, akik szívesen megismernének olyan, könnyen végezhető gyakorlatokat, amelyek által jobban érezhetik magukat deprivált helyzetükben, egyszersmind saját maguk segítőjévé válhatnak, megvalósítva ezzel a magasabb minőségű élet felé tekintést. Annak ér-

¹⁴ Berényi Ildikó (2013): Időskorúak tanulási lehetősége tréning módszerrel a Márianosztrai Fegyház és Börtönben. *Andragógia és Művelődéstudomány*, 2013. 2. sz. 47.

dekében, hogy képet kapjak a csoporthoz tartozó fogvatartottak hajlandóságáról, hozzáállásáról, s ezen keresztül összeállíthassam a majdani gyakorlatok tervét, kérdőívet készítettem részükre. Olyan kérdéseket tettem fel, amelyek az egyének a társadalmi normákkal összeegyeztethető életvitellel kapcsolatos véleményére mutatnak rá. A válaszadóknak több mint a fele azt jelezte, hogy a siker feltételei eleve adottak bennük, s hogy alkotó erejüket felajánlják a közösség szolgálatára. 75%-nál többen jelölték meg a változás elfogadását, a saját gondolatok fontosságát, a boldogságot mint célt és az önségítésben rejlő lehetőségeket. Minden megkérdezett egyetértett az egészség, a szabadság, az egymás segítése, a kapcsolatok ápolása és a pozitív gondolkodásmód fontosságával.¹⁵

A filmvetítés és a hozzá kapcsolódó beszélgetés jó módszernek bizonyult úgy a csoporttal való kapcsolat személyesebbé tételére, mint a további módszerek alkalmazhatóságának felmérésére. Megbizonyosodtam arról is, hogy a filmklub alkalmas andragógiai forma a csoport eredményesebb kooperációjának megvalósításához.

Második lépés: a meditáció elméleti alapjainak bemutatása

A negyedik foglalkozáson egy rövid prezentációra vállalkoztam. A diavetítést igyekeztem úgy összeállítani, hogy alkalmas legyen e heterogén csoport minden tagját informálni. Szerencsés fordulat volt, hogy találtam olyan személyt a résztvevők között, aki már közelebbről ismerte a mentális gyakorlatok alapjait, s ez megkönnyítette a téma bevezetését. Látható volt, hogy ez a foglalkozás érdeklődést váltott ki az elítéltekből, gyorsan megértette mindenki a prezentáció mondanivalóját.

Harmadik lépés: kiscsoportos meditációs gyakorlatok

A meditáció elméletének befogadása után a csoport némileg átszerveződött; a további foglalkozásokon a létszám néhány fővel csökkent. Már csak azok voltak jelen, akik kifejezetten a mentális elmélyülésen keresztüli változás lehetőségeire voltak kíváncsiak.

Az alapgyakorlatok során a résztvevők ülő testhelyzetben, becsukott szemmel kissé ellazultak. Az ellazulást segítő relaxációs zenei hangfelvételt játszottam le, valamint élő kísérőszöveggel igyekeztem a résztvevők figyelmét önmagukra irányítani. Az alapgyakorlatok alatt a meditációt végző tizenkét elítélten olyan viselkedésgyegyeket figyeltem meg, amelyeket a börtönön kívüli környezetben folytatott gyakorlatomból már ismerek: az ellazulást kísérő csend, nyugalom, mozdulatlan végtagok, az esetenkénti rövid időre történő elalvást jelző fejmozdulatok (az elalvás nem célja a gyakorlatnak, ugyanakkor ezek a rövid „biccentések”

¹⁵ A kérdések összeállításának alapja: Balogh Béla (2010): *A tudatalatti tízparancsolata*. Bioenergetic, Budapest.

nem zavarják meg azt). A meditációk alatti érzések, érzékelések tekintetében a dolog kellemességéről, az éberség és az alvás állapotának egyszerre érezhető jelenlétéről számoltak be a csoport tagjai. A meditáció közben eltelt idő érzékelését tekintve többen kissé becsapva érezték magukat: voltak, akik a valóságosnál rövidebbnek, s voltak, akik hosszabbnak becsülték az eltelt időt. A meditációs gyakorlatokat lehetőségünk volt foglalkozásról-foglalkozásra megismételni – az elítéltek szívesen mentek ismét alfába.

Az irányított meditációk során egyaránt alkalmaztam élő beszédet, illetve előre felvett hanganyagot. Az alapgyakorlatok után különösen jó hatással volt a jelenlévőkre egy általam bemutatott memóriafejlesztő gyakorlat, mely játékos jellegénél fogva a tanulás további élvezetét nyújtotta a fogvatartottak részére. Különböző kifejezések megjegyzését tűztük ki célul, melyeket a gyakorlat végén, meghatározott sorrendben kellett felidézni és visszamondani. Ennek a gyakorlatnak az eredménye kézzel fogható volt, hiszen a végén a csoporttagok húszt megjegyzendő kifejezést tudtak felmondani – mindezt lendülettel és hibátlanul. A rövid, bevezető jellegű alapgyakorlatok után a fogvatartottak hosszabb meditációkat végeztek. E gyakorlatok végén láthatóak voltak az elmélyülés ismert jelei: „ébredés utáni” tekintet, nyújtózkodás, elégedett, pihent arckifejezés. Mindez arra utalt, hogy a résztvevők teljes mértékben beleélték magukat a gyakorlatba. A hosszabb gyakorlatok után a csönd is hosszabb volt; láthatóan mindenki még a gondolataival, érzéseivel volt körülveve, némi időre volt szükség a hétköznapi tudatszintre való visszatéréshez.

Eredmények

A Balassagyarmati Fegyház és Börtönben szerzett gyakorlati tapasztalatomnak köszönhetően már a fogvatartottakkal történő első találkozáskor kölcsönös szimpátiával, bizalommal kezdtük a közös munkát, ami lényegesen gördülékenyebbé tette az interakciókat. A csoport hamar elfogadta személyemet, az elítéltek követték instrukcióimat. Kialakult egy közvetlen stílus a kommunikációban, ami tovább könnyítette a párbeszédet. A pozitív csoportlétkör lehetővé tette azoknak a lehetőségeknek a felmérését, amelyek meghatározták a továbbiakban végzendő munka korlátait. Meggyőződtem arról is, hogy a résztvevők kivétel nélkül nyitottak olyan beszélgetésekre, amelyek által bővíthetik ismereteiket – az önfejlesztést segítő gyakorlatok témája felkeltette érdeklődésüket.

Úgy értékelem, hogy a fogvatartottak általam megismert csoportja folyamatos érdeklődéssel követte foglalkozásaimat, tagjai rendszeresen kérdeztek, és hajlandóak voltak a vitára. Ez a kölcsönös tiszteleten alapuló, merev szabályoktól mentes viszony elősegítette a meditáció tanulását, a magyarázó ismeretanyag értő befogadásra számot tartó közvetítését.

A börtönbeli foglalkozásokon szerzett tapasztalataim szerint, valamint a fogvatartottak írásbeli megkérdezésének eredményei alapján kimondható, hogy az elítéltek együttműködésükkel képesek elősegíteni a fejlődésük előmozdítására

szervezett programok sikerességét – úgy látom, hogy az önfejlesztést alapjában véve egy jó lehetőségnek tartják.

Az általam kínált programokban történő részvétel értéket képviselt az elítéltek számára, ami abban nyilvánult meg, hogy a közös munkában rendszeresen részt vevők kivétel nélkül várták a kijelölt napokat, és a foglalkozásokra mindig szívesen jöttek. A foglalkozásaimon részt vevő fogvatartottak a közös meditációk alkalmával hibátlanul végezték a gyakorlatokat, s az egyes gyakorlatok után a helyzetnek megfelelő tartalommal számoltak be élményeikről.

2014 márciusában utánkövetés céljával ismét felkerestem a fenti csoportot. Ezúttal arról értesültem, hogy a gyakorlatok mindennapos szokássá válása nem valósult meg. Az elítéltek elmondása szerint a meditáció rendszeres, önálló végzését nem támogatja a börtön környezete. Legfőképpen a mentális gyakorlatokat könnyítő, irányító személy jelenléte hiányzik – a fogvatartottak megelégednének azzal is, ha egyénileg olyan hanglejátszó eszközt használhatnának, amelyen instruktor által vezetett meditációk hangfelvételeit hallgathatnák. Ugyanakkor a foglalkozások közötti időszakokban is fennmaradt a meditáció iránti érdeklődés, amely többek között abban nyilvánult meg, hogy egyes zárkatársak rendszeresen beszélgetéseket folytattak a foglalkozásokon elhangzottakról, s voltak, akik e tartalmat megpróbálták olyanoknak is továbbadni, akik nem vettek részt az általam vezetett közös munkában.

Tapasztalataim szerint a fogvatartottak igénylik a börtönön kívülről érkezők jelenlétét, a reszocializációjukat segítő programok szervezését. Igazolódott, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben szabadságvesztés-büntetésüket töltő fogvatartottakkal való rendszeres, speciális andragógiai foglalkozások hatékony elemei lehetnek a helyzetük javítására, életfelfogásuk minőségi fejlesztésére kitűzött célok elérésének.

Összegzés

A magyar büntetés-végrehajtás rendszerében a reszocializációs tevékenység módszertana az önfejlesztés technikáival is bővíthető. Az elítéltek börtönben töltött idejének önfejlesztésre történő kihasználása mentális gyakorlatokon keresztül megközelíthető. Könnyen elsajátítható meditációs technikákkal maguk az elítéltek is lépéseket tehetnek személyiségük fejlesztése terén. Külső szakemberek segítségére van szükség a mentális gyakorlatok tanításának szervezésében és magában az ismeretátadásban.

A Balassagyarmati Fegyház és Börtönben végzett kísérleti munkám három hónapja alatt folyamatos, pozitív irányú változást tapasztaltam a fogvatartottak önfejlesztés iránti érdeklődésében. A börtönben látottak, hallottak révén számomra világossá vált, hogy a reszocializáció a büntetés-végrehajtási intézetekben több andragógiai munkát igényel.

A gyakorlatokat kipróbáló elítéltek visszajelzései azt igazolják, hogy a meditációs módszer a büntetés-végrehajtás intézeti körülményei között éppolyan jól használható, mint intézeten kívüli környezetben – bár a börtönön belüli ha-

tékonyabb alkalmazáshoz az egyéni gyakorlatok végzését támogató eszközök (hangtechnikai felszerelés, pl. mp3-lejátszó) használatára lenne szükség.

Világos tehát, hogy több energiát kell áldozni a felnőtt fogvatartottak személyiségfejlesztésére, kulturális tájékozottságuk, műveltségük, társadalmi beilleszkedésük tudatosságának minőségi javítására.

Meggyőződtem arról, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben a szabadságvesztés-büntetésüket töltő fogvatartottak mentális energiáinak pozitív, fejlesztő irányú felszabadítása megvalósítható. Önfejlesztő eszközt kell a kezükbe adni, hogy attól kezdve ne csak kívülről várják a segítséget a társadalomba visszavezető út megtalálásához.

Irodalomjegyzék

- Atkinson, R. C. és munkatársai (2005): *Pszichológia*. Osiris, Budapest.
- Balogh Béla (2010): *A tudatalatti tízparancsolata*. Bioenergetic, Budapest.
- Bányai Éva és Varga Katalin (é. n.): A tudat kérdésköre a pszichológiában. In: Oláh Attila (szerk.): *Pszichológiai alapismeretek*. Bölcsész Konzorcium, Budapest. 395–465. URL: mek.oszk.hu/05400/05478/05478.pdf (letöltve: 2014.06.09. 07:56)
- Berényi Ildikó (2013): Időskorúak tanulási lehetősége tréning módszerrel a Márianosztrai Fegyház és Börtönben. *Andragógia és Művelődéstudomány*, 2013. 2. sz. 31–47.
- Laboncz Erika (2007): Az agresszió kezelése a totálisan zárt börtönökben. *Börtönügyi Szemle*, 2007. 1. sz. 45–57.
- Schlosser Károly (2012): Mindfulness, meditáció és klinikai hatékonyság – áttekintés. In: Mikonya György (szerk.): *Vallásos mozgalmak nézetei a családi életről és az oktatásról*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 143–156. URL: http://old.tok.elte.hu/kutatokozpont/upload/publikacio/mikonya_korr4_NYOMDA.pdf (letöltve: 2014.11.09 12:16)
- Silva, José és Miele, Philip (1990): *Agykontroll Silva módszerével*. Magánkiadás, h. n.
- Szabó Zoltán (2013): A büntetés-végrehajtás központi ellátási tevékenysége. *Börtönügyi Szemle*, 2013. 3. sz. 39–47.
- Szarka Emese (2012): Az agykontroll mozgalom tanfolyamainak üzenete – nevelési és oktatási koncepciók. In: Mikonya György (szerk.): *Vallásos mozgalmak nézetei a családi életről és az oktatásról*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 115–130. URL: http://old.tok.elte.hu/kutatokozpont/upload/publikacio/mikonya_korr4_NYOMDA.pdf (letöltve: 2014.11.09 12:16)
- Szegál Borisz (2007): A szocializáció és a reszocializáció a börtönben. *Börtönügyi szemle*, 2007. 3. sz. 25–38.
- Vígh József (1997): Létfeltételek. A visszaeső bűnelkövetők főbb adatai. *Börtönügyi Szemle*, 1997. 2. sz. 1–12.
- Waldrich, Hans-Peter (1991): *Ezoterika. Bevezetés a rejtett tudományokba*. Édesvíz, Budapest. URL: <https://hu.scribd.com/doc/80236491/HANS-PETER-WALDRICH-Titkos-Tanok-Ezoterika> (letöltve: 2015.03.18. 10:57)

Hírek a börtönvilágból

A megújult prágai börtön

A prágai Pankrác büntetés-végrehajtási intézet a közelmúltban jelentős felújításon esett át. A víz- és elektromos hálózatot, valamint a padlózatot teljesen felújították, a zuhanyozók is megújultak. A zárkák új bútorzatot kaptak, három közösségi helyiséget alakítottak ki az eddigi egy helyett, újdonságnak számít a varróműhely létrehozása. Egy, a mozgássérültek elhelyezésére szolgáló zárkát is kialakítottak. A felújítás után a fogvatartottak az eddiginél több időt tölthetnek a zárkájukon kívül, az intézet hatékonyabban tudja a családtagok látogatását és telefonhívásait lehetővé tenni.

Forrás: Prague gets „friendlier” prison. Prague Post, 2015.05.05.

Radikalizálódást megelőző program Franciaországban

Franciaországban a fogvatartottak radikalizálódását megelőző program kialakítását kezdték el szervezni a büntetőintézetekben. A Le Figaro című lap cikkében közölte, hogy a francia védelmi minisztérium a dzsihádisták ideológia terjedésének megakadályozására új programot indít útjára. A tervek megvalósításához eddig a Fleury-Mérogis, a Lille-Annoeullin, az Osny és a Fresnes-i börtönökben különítettek el 20–25 férőhelyet, ennél azonban jóval több és nagyobb befogadóképességű körlet kialakítására lenne szükség.

A program előkészítését megelőző felmérések azt mutatták, hogy már most 26 olyan intézet van, ahol sürgősen szükség lenne a deradikalizációs stratégia bevezetésére. Az elkövetkező két év alatt a program keretében foglalkoztatott börtönpszichológusok számát 100-ra kellene emelni, továbbá szükség lenne még konzulensekre is. A Newsweek című újság cikke szerint a 66 millió lakosú Franciaország 10%-a muszlim, a börtönpopulációban ez az arány 50%-os.

Jean-Luc Marret, a párizsi Stratégiákat Kidolgozó Alapítvány kutatója jelezte, hogy a szélsőséges nézetek terjesztői számára a börtön a legkedvezőbb környezet. A radikalizálódás ráadásul már évtizedekkel ezelőtt elkezdődött és kezelés nélkül maradt. Marret szerint már az is nagy előrelépés, hogy a radikális nézeteket terjesztő fogvatartottakat elzárják a többi elítélttől. Ezzel a hálózat börtönön belüli terjeszkedését esetleg meg lehet állítani, ugyanakkor szükség lenne más jellegű megoldásokra is. Az állami börtönökbe börtönlelkészként még több imámot kellene küldeni, hogy iránymutatást adjanak.

Forrás: Damien Sharkov: France to begin new prison anti-radicalisation programm. Newsweek, 2015.02.19.

Kanadai elítéltek magánzárkában

2013-ban a kanadai szövetségi büntetés-végrehajtási intézetekben négyből egy elítélt magánelzárás alatt töltött rövidebb-hosszabb időt a szabadságvesztés-büntetése alatt. A büntetés-végrehajtási szakemberek jelezték, hogy ez a tendencia kifejezetten árt a rehabilitációnak. Howard Sapers, a szövetségi fogvatartottak ügyeivel foglalkozó ombudsman is egyetért abban, hogy a magánelzárás az utolsó eszköz kellene, hogy legyen, ha egy elítélttel bármiféle probléma merül fel. A 47 kanadai szövetségi intézetben azonban túl sok az elítélt ahhoz, hogy sikerüljön egyszerre kezelni a fogvatartottak gondjait.

Az újságok, köztük a *The Globe and Mail* is foglalkozott már többször azzal a kérdéssel, hogy ki felelős abban az esetben, ha a magánelzárás öngyilkosságba torkollik. A szövetségi börtönöket már sokszor ostromozták azért, mert nem szabnak gátat a magánzárkában való hosszabb elhelyezésnek. A börtönhatóság is tisztában van azzal, hogy az öngyilkossági statisztika a szövetségi intézetekben hétszer magasabb, mint a civil lakosság körében.

A 2014. március 31-éig terjedő pénzügyi évben 21 ezer fogvatartott „fordult meg” a szövetségi börtönök rendszerében. Ebbe a körbe tartoznak azok, akik jelenleg is szabadságvesztés-büntetésüket töltik, továbbá az adott évben börtönbe kerülők és a feltételelesen szabadlábra helyezettek is. Közülük 5 100 fő töltött magánzárkában rövidebb-hosszabb időt.

A szakemberek egy része, közejük tartozik Howard Saperst is, már régóta sürgeti, hogy vezessék be a magánelzárás tilalmát azok esetében, akik mentális egészségügyi gondokkal küzdenek vagy éppen öngyilkossági hajlamuk van. A Kanadai Börtönszolgálat az öt ért támadások kapcsán mindig kihangsúlyozza, hogy a céljuk egyáltalán nem az, hogy a fogvatartottakat elszigeteljék vagy dehumanizálják, a túlszűfolt környezetben nehéz az egyének összes felmerülő problémáját megoldani. A Börtönszolgálat 2007-es ajánlása szerint egy elítélt egy éven belül 60 napnál többet nem tölthet magánzárkában, és egy alkalommal ez 15 napnál nem lehet hosszabb. 2014-es év során azonban a szövetségi börtönökben a fogvatartottak egyharmada 60 napnál hosszabb időt töltött magánzárkában.

Forrás: Karen Howlett: One in four prisoners faces solitary confinement, ombudsman says. The Globe and Mail, 2014.12.08.

Kompenzáció a személyzet számára Írországban

Majdnem 4,5 millió euró (kb.1,3 milliárd forint) kompenzációt fizettek ki az utóbbi négy évben az írországi börtön személyzetet számára a munkavégzésük során bekövetkezett sérülés miatt. Ez a számadat 2011 óta 273 kérelem benyújtását és elbírálását takarja.

Az *Irish Independent* című újság tanulmányozta a kérelmeket, amelyekből kiderült, hogy a sérülések rendkívül változatos formában fordultak elő, az elítéltektől elszenvedett ütéstől, harapástól kezdve, a fogvatartottak által fabrikált szűrő, vágó eszközökkel elkövetett támadáson át, a különféle ok miatt bekövetkező esésekig.

Több olyan esetben is sor került a kompenzációra, amikor a börtönszemélyzet tagja bűncselekmény elkövetését akadályozta meg, vagy éppen valaki életét igyekezett megvédeni. Ezen kívül néhányan gyújtogatásból eredő tüzesetben szereztek sérülést, de akadtak olyanok is, akik poszttrauma miatt kaptak kompenzációt.

A statisztikai adatok érdekes képet mutatnak az ügyek évek szerinti eloszlásáról. 2011-ben 999 ezer euró (kb. 302 millió forint), 2012-ben 1 millió 687 ezer euró (kb. 509 millió forint), 2013-ban 816 ezer (kb. 246 millió forint), 2014-ben pedig 978 ezer euró (kb. 295 millió forint) került átutalásra. Az az ír börtönszemélyzet szövetségének elnöke, Jim Mitchell jelezte, hogy a számok nem fedik le a valóságot, mivel a támadások egy része nem terelődik hivatalos útra. 2013-ban 160 támadásról készült jegyzőkönyv, és ezek a kifizetések között is megjelennek, de a valóságban a veszély állandóan jelen van a börtönökön belül.

Forrás: Emma Jane Hade and Sam Griffin: €4.5 m paid out to injured prison officers in 4 years. Irish Independent, 2015.02.23.

Túlterheltek a szerbiai börtönök

A Danas című belgrádi lap az Európa Tanács jelentésére hivatkozva jelentette ki, hogy csökkent ugyan a fogvatartottak száma az utóbbi időben a szerbiai büntetés-végrehajtási intézetekben, ennek ellenére a nyugat-balkáni ország börtönei még mindig túlterheltek.

Az Európa Tanács 47 ország 50 büntetés-végrehajtási intézetét vizsgálta meg, majd közzétette a 2012-es és a 2013-as esztendőre vonatkozó adatokat. A fenti időszakban a felmérés szerint Szerbiában 100 ezer lakosra 140 elítélt jutott, ami nem áll távol a régiós átlagtól. 2012 és 2013 között 9%-kal csökkent a fogvatartottak száma, de a börtönök még így is túlszűfoltak, 100 férőhelyre 110 elítélt jut. (A vizsgált országokban átlagosan 96 elítélt jut 100 férőhelyre.) A csökkenés a szerbiai jogszabályi változásoknak köszönhető, mivel megváltozott a büntető törvénykönyv feltételes szabadlábra helyezéssel szembeni részéről, és elfogadták az amnesztiáról szóló törvényt is.

Érdemes megemlíteni azt is, hogy a szerbiai fogvatartottak halálozási aránya kiemelkedően magas. A statisztikai jelentés szerint 10 ezer fogvatartottra 81 haláleset jut. Ezzel Szerbia a második az Európa Tanács által vizsgált országok közül. Megjegyzést érdemel, hogy az európai átlag 28. A női elítéltek aránya 4,1%, ami megfelel az európai átlagnak. A legtöbb elítélt (24%) lopás miatt töltötte szabadságvesztés-büntetését 2013-ban, bár arányuk alig előzte meg a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények elkövetőit (22%). A elítéltek legnagyobb csoportja 1-3 éves szabadságvesztés-büntetését töltötte (23%), míg a 10 évnél hosszabb büntetést töltők aránya 11% volt.

A felmérés szerint 2013-ban Szerbia mellett Olaszországban, Magyarországon, Cipruson, Belgiumban, Macedóniában, Portugáliában, Franciaországban, Romániában és Albániában voltak túlterheltek a börtönök.

Forrás: Serbian prisons on focus. EIN News, 2015.03.19.

Néhány japán börtön idősök otthonára hasonlít

A japán börtönpopuláción belül rendkívül magas az idős elítéltek aránya, jelenleg öt elítéltekből egy 60 év feletti. Az idős fogvatartottak eltartása nagy terhet ró a kormányzatra. A visszaesés csökkentése érdekében a kormány megpróbálja 2020-ra 30%-kal csökkenteni azok számát, akik az említett csoporton belül hajléktalanok. Az idős fogvatartottak számára már kedvezőbb fogvatartottként börtönben ülni, mint szabadon lenni, ezért sok esetben a szabadulásukat követően vagyon elleni bűncselekményt követnek el, hogy visszakerüljenek a börtön falai közé.

A Fukushima női börtönben a fogvatartottak 28%-a 60 év feletti. Itt a legidősebb elítélt 91 éves. Koichi Hamai, a Ryukoku Egyetem kriminológiai professzora úgy véli, hogy a japán börtönök szegényesek, fűtés és légkondicionálás nélküliek, de sok idős számára még mindig jobb helyzetet teremtenek, mint a szabad társadalomban élni. (Japán egyébként a világon az egyik legtörvénytisztelőbb ország, 100 ezer főre 49 bebörtönzés jut, az USA-ban 698 ez a szám.) Az idős elítéltek család és gazdasági támogatottság hiányában állandó körforgásban vannak. A japán büntetőtvények az olyan kisebb értékű lopást, mint a bolti lopás, is 5 év szabadságvesztéssel büntetik. Yoshiaki Tajima – a Nanko-Airin-Kai Szociális Jóléti Szolgálat elnöke – úgy látja, hogy ennek az irányvonalnak ma már sok ellenzője van.

2008-ban Ryotaro Sugit bízták meg azzal, hogy tanulmányozza a 60 év feletti fogvatartottak börtönbeli helyzetét, tekintettel azokra a körülményekre, amik az idősök jólétéhez szükségesek voltak az utóbbi öt évtizedben. Sok idős fogvatartottnak külön segítségre van szüksége a fürdéshez, étkezéshez és gyalogláshoz, sokaknál komoly demencia figyelhető meg. 2014. év végére a 60 év feletti bűnelkövetők száma megnégyszereződött az elmúlt 20 év alatt, közel 50 ezerre nőtt. 2015-ben a költségvetésnek 230 milliárd japán yenbe (523 milliárd forint) kerül az idősök eltartása. Az idősök ellátása miatt az orvosi eszközökre és gyógyszerekre költött pénz is megduplázódott, 6 milliárd japán yenre (kb. 13,6 milliárd forintra) nőtt az elmúlt 9 év alatt.

2009-ben a kormány az ország összes (47) prefektúrájában rehabilitációs központokat hozott létre a szabadultak támogatására, mindegyiknek az éves költségvetése kb. 25 millió japán yen (kb. 57 millió forint). Takeshi Izumaru, a Nagaszaki Községi Támogató Központ szociális munkása arról számolt be, hogy az idős elítéltek között nagy számban találunk olyanokat, akiket gyerekkorukban szexuálisan bántalmaztak, szegénységben nőttek fel, esetleg árvák is voltak. Izumaru munkájának része, hogy otthont találjon a börtönből szabadultak számára és felkészítse őket a kinti élet okozta változásokra. Az utóbbi 5 év alatt a központ több mint ezer főnek nyújtott támogatást.

Minden évben 6 400 olyan fogvatartott szabadul Japánban, akinek nincsen otthona. A kormányzati statisztikák szerint ezek egyharmada két éven belül visszakerül a börtönbe. A kormány célja, hogy 2020-ra 30%-ra csökkentse a visszaesők számát. Ugyancsak 2020-ra szeretnék megháromszorozni, 1 500-ra növelni azon cégek számát, akik ex-elítéltekkel is hajlandóak dolgozni. A börtönből sza-

badultak számára helyet teremteni az idősek otthonaiban azért rendkívül nehéz feladatot Japánban, mert eleve 520 ezer fő van várólistán a kinti társadalomban.

Forrás: Kanoko Matsuyama: Some prisons in Japan becoming „like nursing homes” amid surge in elderly offenders. Japan Times, 2015.04.16.

A TBC elleni küzdelem Azerbajdzsánban

A tuberkulózis a legtöbb börtönben komoly egészségügyi problémának számít, a fertőzés kockázata akár tízszer nagyobb lehet, mint a kinti lakosság körében. Azerbajdzsánban a WHO európai szervezetének 2011–2015-ös ajánlásai mentén halad a tuberkulózis elleni fellépés. Az ország büntetőintézeteiben a TBC elleni küzdelem fontos kulcsa a fogvatartottak rutinszerű ellenőrzése, amelyre évente egyszer kerül sor. Pozitív teszt esetén az elítéltet a központi TBC-kezelő börtönkórházba szállítják át.

Jelentős eredménynek tekinthető, hogy az egészségügyi képzettséggel nem rendelkező börtönszemélyzet is képes felismerni a tüneteket. 2012-ben az említett börtönkórházban nemzetközi segítséggel képezték ki az egészségügyi dolgozókat és a börtönszemélyzet tagjait arra, hogy meg tudják valósítani a tuberkulózis-kezelő programot. A szabadult TBC-beteg fogvatartottak a kezelés befejezéséhez civil szervezetektől kapnak segítséget. Az AIDS, a tuberkulózis és a malária elleni küzdelemben részt vevő Global Fund is kiegészítő támogatást nyújt részükre.

2013-ban a börtönökben terjedő tuberkulózis elleni küzdelem elismeréseként az állam a Büntetőintézetek Nemzetközi Szövetségének (ICPA) díját vehette át. 2014-ben a WHO létrehozta a tuberkulózis megelőzésére és kontrollálására hivatott Együttműködési Központot, ahol 2015 májusában kerül sor az első nemzetközi továbbképzés megtartására.

Forrás: Azerbaijan brings quality tuberculosis care to prisons. BBC News, 2015.03.19.

Az antibiotikum-rezisztens TBC-vel fertőzött fogvatartottak kezelése

A Dél-Afrikai Köztársaságban több mint 40 ezer fogvatartottat vizsgálnak meg, hogy az antibiotikum-rezisztens TBC-vel fertőzött elítélteket minél előbb kezelni lehessen. 2011-ben a kormány hasonló jellegű nagyszabású egészségellenőrzést végzett a büntetőintézetekben, a fogvatartottak 8%-nál találtak antibiotikum-rezisztens tuberkulózis-fertőzést.

2011 óta húszezres növekedés figyelhető meg az antibiotikum-rezisztens TBC- fertőzött elítéltek számában. A növekedés legfőbb oka, hogy ma már gyorsabban és könnyebben fel lehet deríteni az eseteket, egy új vizsgálati módszer révén pár óra alatt hozzá lehet jutni az eredményhez – az egész országban elterjedt a GeneXpert nevű készülék TBC- gyorseszteszt alkalmazása az elmúlt néhány évben.

Az Országos Egészségügyi Laboratóriumi Szolgálat a 2014-es, Durbanban megtartott Dél-Afrika TBC Konferencián nyilvánosságra hozta, hogy már 7 GeneXpert gépet üzemeltek be a büntetés-végrehajtási intézetekben. Az első készüléket – az Egészségügyi Minisztérium irányításával 2013-ban, a TBC-

világnapon helyezték próbaüzembe a Pollsmoor maximális biztonsági fokozatú bv. intézetben. Ugyanakkor problémát jelent a TBC elleni küzdelem során, hogy nincs elegendő röntgengép a tüdő állapotának rendszeresen vizsgálatára.

Forrás: Ayanda Mkhwanazi: More than 40 000 prisoners screened for MDR-TB. The South African Health News Service, 2015.03.24.

Man-sziget elítéltejei és a mentális egészség megőrzése

Man-sziget parlamentje, a Tynwald¹ jelentése szerint a börtönlakosság fele mentális egészségügyi problémával küzd. A Jurby területén elszállásolt 86 elítéltejből 12 főnek személyiségzavara van, 2 főnél skizofréniát és bipoláris depressziót diagnosztizáltak és 29 fő esetében állapították meg a depressziót.

Juan Watterson belügyminisztertől a parlament egyik tagja, Zac Hall kért választ arra: a beteg fogvatartottak számára milyen források állnak rendelkezésre, hogy a mentális betegségeiktől szabaduljanak és a börtönben való elhelyezésük egyáltalán megfelel-e az egészségügyi állapotuknak. Juan Watterson írásban válaszolt a kérdésre és megerősítette, hogy pszichiáter hetente egyszer, pszichológus szintén hetente egyszer és mentálhigiénés szakember hetente kétszer áll a fogvatartottak rendelkezésére. A drog- és alkoholbetegeket kezelő részleg pszichiátere kéthetente szintén ellátogat az intézetbe, valamint a Motiv8 civil szervezet tanácsadója is hetente egyszer felkeresi a börtönt. Amennyiben a büntetés letöltése alatt felmerül, hogy az elítélteknél speciális kezelésre van szüksége, gondoskodnak speciális egészségügyi intézménybe való átszállításáról.

Forrás: Adrian Darbyshire: Half of prisoners in Isle of Man have mental health issues. IOM News, 2015.03.25.

Orvoshiány egy spanyolországi intézetben

A CSIF (Köztisztviselők Központi Független Szakszervezete) egyik jelentésében közzétette, hogy a Morón de la Frontera büntetés-végrehajtási intézetben jelenleg egy orvos feladata a börtön 1 500 fogvatartottjának egészségügyi ellátása. Ha az állományhoz tartozó orvos 24 órás ügyeletet tart fenn, akkor a következő nap szükség van egy olyan helyettes orvosra, aki nem tagja a börtön személynak.

A sevillai CSIF koordinátora, Claudio Esteban sajnálatát fejezte ki, hogy nincs meg az egészségügyi ellátás biztonsága. A szakember úgy véli, hogy ekkora fogvatartotti létszámhoz 12 orvosra lenne szükség. Kiemelte ugyanakkor, hogy az illetékesek gondoskodnak az elítélteknél megfelelő egészségügyi intézménybe való átszállításáról, ha a betegség nem látható el az intézeten belül.

Forrás: La cárcel de Morón se queda con un sólo médico para atender a 1 500 presos. Diario de Moron, 2015.04.21.

1 Az Angliától, Skóciától és Írországtól kb. egyenlő távolságra lévő Man-sziget közvetlenül a brit korona alá tartozik, de a londoni Parlamenttől független; saját helyi parlamentje, az ezeréves Tynwald a világ egyik legrégebbi, folyamatosan működő országgyűlése. [A szerk.]

Tejport használnak tej helyett a kanadai intézetekben

A kanadai szövetségi börtönök elítéltejei a kormány költségcsökkentési elképzelései szerint tejport kapnak és nem tejet. Veronique Rioux, a Kanadai Börtönszolgálat szóvivője jelezte, hogy a friss tej helyettesítésével a büntetőintézetek várhatóan 3,1 millió dollárt (kb. 844 milliárd forintot) takaríthatnak meg. Nyugat-Kanadában néhány intézetben már évek óta tejport használnak, most már Ontario, Quebec és az atlanti régiók is belátták, hogy érdemes változtatni.

A Quebec államban található, waterlooi székhelyű Laiterie Chagnon cég az utóbbi 10–15 évben rendszeresen szállította a tejet Drummondville és Cowansville intézeteibe. Csak ezek a szerződések évente 275 ezer dollár (kb. 74 millió forintot) bevételt jelentettek a vállalatnak. Ezentúl viszont egy winnipegi cég fogja szállítani a tejport az intézetekbe. Francois Dumontier, a Quebeci Tejtermelők Szövetségének szóvivője különösnek találja a döntést, főleg azért, mert a kormány mindig a helyi vállalkozásokat kívánja támogatni és a helyi fogyasztást növelni. A kisebb cégekre az új döntés – szerinte – nagyon kedvezőtlenül fog hatni.

Paul Gaunce, a New Brunswicki Tejtermékeket készítő Farmerek szóvivője úgy véli, hogy a tejpor nem tudja pótolni a friss tejet. A döntéssel a politikai körökben sem ért egyet mindenki. Catherine Latimer, a kanadai John Howard Társaság egyik igazgatója kételkedését fejezte ki a tejpor tápértékével kapcsolatban. Latimer úgy véli, hogy a költségcsökkentés szükségessége részben abból is fakad, hogy néhány évvel ezelőtt a börtönfarmok nagy többségét bezárták.

A Börtönszolgálat a támadások ellenére a döntését továbbra is fenn kívánja tartani, mivel dietetikus szakemberek átnézték a börtönökben felszolgált menüket és ezek megfelelnek a sztenderd tápérték-beviteli előírásoknak. Nicole Spence dietetikus szerint a tejpor egyenértékűvé válik a friss tejjel, amikor vízzel feloldva visszaállítják folyékony halmazállapotúvá.

Forrás: Douglas Quan: Replacing fresh milk with powdered at federal prisons expected to save \$3.1M a year. Postmedia News, 2015.01.29.

Növekedésnek indult a dolgozó fogvatartottak németországi szervezete

A németországi fogvatartottak 66 ezer főt számláló populációjában a többség rendszeresen végez munkát a büntetésének letöltése alatt. A 2014-ben létrehozott GG-BO (Fogvatartottak Országos Szakszervezete) a várakozásokat is felülmúlva rendkívül gyors ütemben fejlődik, kevesebb mint egy év leforgása alatt 400 főre nőtt a tagok létszáma.

Eredetileg egy berlini intézetből indult a kezdeményezés, majd rövid idő alatt átkerült más börtönökbe is, jelenleg 40 intézetből csatlakoztak a tagok. A legtöbb németországi börtönben kötelező a munkavégzés, ezen a rendelkezésen csak négy tartományban enyhítettek az utóbbi években. A Berlinben büntetésüket töltő fogvatartottak háromnegyede dolgozik az igazságügyi minisztérium statisztikai adatai szerint. A keresményük napi 8–15 euró (kb. 2400–4500 forint) között mozog, órabérük 1,15–2,15 euro (kb. 350–650 forint).

A szakszervezet tavaly benyújtott fontos követelése, hogy az elvégzett munka számítsa bele a nyugdíjba, véleményük szerint: a hosszú időtartamú szabadságvesztés-büntetés nyugdíj nélkül egyenes út az időskori szegénységhez. A szakszervezet szeretné elérni azt is, hogy a minimumórabér 8,50 euro (kb. 2580 forint) legyen, amihez egyébként 2015 elejétől a szabad munkavállalóknak már joguk van.

A fogvatartottak munkavégzéséről gondoskodó hivatalos szervek álláspontja több ponton eltér a szakszervezetétől. Claudia Engfeld miniszteriumi szóvivő kihangsúlyozta, hogy a börtönben a munkavégzés a reintegrációs folyamat része és a szakmai hiányosságokat is pótolja, valamint sok elítélt szakmai tudása nem éri el a kinti szakemberekét. Engfeld szerint a börtönmunka csak esélyt teremt arra, hogy a fogvatartottak a szabadulást követően egyáltalán azonos eséllyel induljanak a többi munkavállaló között.

Forrás: Rachel Knaebel: Prison workers in Germany are organising. Equal Times, 2015.03.02.

Elítéltek iskolások számára készítettek bicikliket

Az angliai Westgate büntetőintézet életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt fogvatartottjai öt kitűnő tanuló diák számára készítettek bicikliket. A büntetés-végrehajtási intézet lakói önkéntes alapon vállalták a feladatot. A börtön fémfeldolgozó műhelyében a repülőtérről elhozott fémhulladékot hasznosították.

Az Összefogás a Gyermekekért szervezet is részt vett a kezdeményezés megvalósításában. Gina Ingham, a szervezet munkatársa azt reméli, hogy a fogvatartottakra és a civil lakosságra is pozitív benyomást tesz a program. Az Összefogás a Gyermekekért egyébként a fiatalok bandataggá válásának megakadályozására is vezet programot Team Street Safe néven.

Forrás: Jonathan Bell: Inmates gift bikes to students. The Royal Gazette, 2015.03.26.

Kenyérsütő fogvatartottak

A szingapúri Changi börtön péksége naponta 10 ezer kenyeret süt. Jelenleg 120 fogvatartott dolgozik az üzemben. Az elítéltek naponta 3 500 kg lisztet mozgatnak meg, bár segítségükre vannak a gépek is a tészta készítéséhez.

Kenny Leong pékmester, a program mentora szerint nehéz a pékek munkája, főleg azért, mert minimum 10 órát kell dolgozniuk és végig állniuk kell, ha azonban a programban részt vevő fogvatartottak felismerik a mesterség szépségét, a munka már nem lesz teher és biztos jövőt hoz számukra.

Forrás: Changi Prison bakery churns out 10 000 loaves of bread a day. Straits Times, 2015.01.26.

Programozóképzés egy amerikai börtönben

Kalifornia államban, a San Franciscótól északra található San Quentin állami börtönben a komputerprogramozási tanfolyam egyre népszerűbb az elítéltek körében. Az oktatás sajátossága, hogy videokonferencia-rendszeren keresztül folyik az oktatás. A tanár jelenleg 18 főt oktat weboldal-programozásra.

A projektet Chris Redlitz és Beverly Parenti hozta létre a non-profit The Last Mile nevű szervezet keretében. A kezdeményezés nehezen indult útjára, a fogvatartottak oktatásával sokat küzdött a két alapító, akik mindketten a high-tech iparban dolgoznak. A legalapvetőbb nehézséget az jelentette, hogy az elítélteknek tilos internetet használniuk. A projekt létrehozói így kénytelenek voltak egy olyan programot kifejleszteni, ami internet nélkül is alkalmas a tanításra. A videokonferencia rendszere pedig lehetővé teszi, hogy a nagy távolság ellenére is rendszeres legyen az oktatás, tanulás. A másik problémát az jelentette, hogy a jelentkezők fele korábban még sohasem használt számítógépet.

A résztvevőktől figyelmet és komolyságot várnak, aki nem tanúsít az elvárásoknak megfelelő figyelmet, azt azonnal kizárik a tanfolyamról. Chris Redlitz úgy véli, hogy a tanfolyam a szabadult elítéltek számára segítséget nyújt majd. Az alapítók a The Last Mile programot szeretnék az USA nyugati államaiban máshol is alkalmazni.

Forrás: Prisoners are learning computer programming. VOA News, 2015.04.28.

Visszaesők a Dominikai Köztársaságban

A Dominikai Köztársaság büntetés-végrehajtási intézeteiben a fogvatartottak 30%-a visszaeső bűnelkövető. A rendelkezésre álló statisztikai adatok szerint a 15 951 fogvatartott 19 büntetőintézetben van elhelyezve. A börtönök túlszűfoltak és felújításra várnak. A szabad életre felkészítő programok során igyekeznek használható tudást adni; tipikus a kőműves-, az ács- és a vízszelőkészítés.

Időről időre próbálkoznak új rehabilitációs projektek bevezetésével is, amiktől komolyabb személyiségbeli változást várnak el. Ilyen például a transzcendentális meditáció, amely, jó esetben, erősíti a fogvatartottakban a társadalmi és az erkölcsi értékek tisztelését, megérteti velük az egymásért való felelősség fontosságát. Julius Timothy egészségügyi miniszter szerint nem elég az iskolapadba ültetni az elítélteket, a visszaesés megakadályozásához gyökeres változásra van szükség. Algernon Charter börtönigazgató szerint meg kell próbálni a stressz-szintet csökkenteni és a fogvatartottakat aktívan bevonni a változásokba. Nekik maguknak is érezniük kell annak szükségét, hogy fejlődjenek, megtanuljanak koncentrálni és a társadalom hasznos tagjává váljanak.

A fogvatartottak Jim Anderson instruktor vezetésével sajátították el a meditációs technikát – napi mindössze húszperces gyakorlatról van szó. Egyfajta belső nyugalmi szint elérése és fenntartása a cél. Ezt a belső nyugalmat az emberek időnként elveszítik, de ez sohasem végleges, gyakorlással rá lehet találni újra. A belső lelki béke megtalálása által megváltozik a gondolkodásmód és hosszú távon

az életmód is. Ez nem vallás, nem filozófia, csupán egy gyakorlat, ami által elérhető a jobb közérzet a mindennapokban.

A *Diario Libre* című újság szerint 3 104 fő, azaz a fogvatartottak 21%-a tölti már második alkalommal szabadságvesztés büntetését, 843 fő, (9%) három alkalommal, 280 fő (2%) négy alkalommal, 115 fő (0.6%) pedig öt alkalommal került büntetőintézetbe. 10 435 fő, a börtönpopuláció 70%-a első alkalommal tölti szabadságvesztés-büntetését.

Forrás: 30% of inmates in DR are repeat offenders. Dominican Today, 2014.09.01.

Új oktatási központ Észak-Írországban

David Ford igazságügyi miniszter bejelentette, hogy megnyitotta kapuit a belfasti Hydebank Wood fiatalokúak intézetének oktatási központja. A Börtönszolgálat korábban már javaslatot tett arra, hogy a tervezett reformok között szerepeljen az oktatási központ kialakítása a Hydebank Wood intézetben.

A központ különféle szakmunkásképzéssel, támogató és oktató programokkal várja a 18–21 év közötti fiatalokat. Egy 2013-as felmérés szerint a fiatalokú fogvatartottak több mint egyharmadának volt írás-olvasási problémája, több mint a felének pedig számolási nehézségei. Az oktatás és a szakmai képzés hosszú távon biztonságosabb jövőt nyújt az elítélteknek és az észak-írországi társadalom tagjainak számára is.

A Börtönszolgálat általános igazgatója, Sue McAllister rendkívül jelentős fegyverténynek tartja az oktatási központ működtetését. Jelezte, hogy a tervek szerint a kockázatot nem jelentő elítéltek számára külső munkahelyet is felajánlanak a büntetésük letöltésének vége felé.

Forrás: College offers young offenders hope. Belfast Telegraph, 2015.03.13.

Resztoratív igazságszolgáltatási kezdeményezés

Az angliai Westgate büntetőintézetben megvalósuló resztoratív igazságszolgáltatási kezdeményezés Davina Aidoo pszichológus szerint díjat érdemel, az intézet projektje fejleszti az elítéltek értékítéletét.

A Sycamore Tree (Platánfa) projekt keretében az elkövető és a bűncselekmény áldozata szemtől szemben találkozik. Az első eseményre 2014 szeptemberében került sor. Egyelőre hat fogvatartott lépett be a programba, amelynek keretében segítenek az áldozatoknak feldolgozni az eseményeket, és az elítéltekkel megpróbálják megértetni, hogy mekkora, illetve milyen jellegű kárt okoztak. Idén áprilisban öt fő csatlakozik a kezdeményezéshez.

Az első, már lezajlott, Empátia nevű program eredményes volt, mivel akadt olyan áldozat, aki kapcsolatban kívánt maradni a fogvatartottal. Aidoo úgy véli, hogy a fogvatartottak akár az Empátia nevű programhoz, akár a Sycamore Tree kezdeményezéshez csatlakoznak, fontos lépéseket tesznek a rehabilitáció útján.

Forrás: Simon Jones: Pioneering prison scheme reaps rewards. The Royal Gazette, 2015.02.15.

Chatfórum egy kínai börtönben

Guangdong tartományi büntetés-végrehajtási intézetében internetes fórumot hoztak létre a fogvatartottak rokonai számára. A börtönszemélyzettől közvetlenül lehet kérdezni és érdeklődni a bebörtönzött családtagok felől. A chat gyorsabb és személyesebb jellegű, valamint a telefonálásnál olcsóbb. A fórumot ezer felhasználó kereste fel, s több személy hagyott 170 üzenetet és különféle kommenteket az egyhetes próbaüzem alatt.

Forrás: Guangdong prison service opens WeChat account for relatives of inmates. Straits Times Asia, 2015.04.09.

Az indiai börtönmúzeumot az elítéltek üzemeltetik

Az indiai Sangareddyben lévő börtönmúzeumot – az ország első ilyen jellegű intézményét – az elítéltek üzemeltetik. Az 1796-ban épült objektum eredetileg lovassági barakk volt, majd börtönné alakították át. A 219 éves Sangareddy kerületi büntetőintézet műemlékké vált, és múzeummékként működik tovább. A három hektár területen álló múzeum hosszú felújítási munkálatok után nyílt meg a nagyközönség előtt. 2012-ben a korábban itt elhelyezett elítélteket átszállították az új, Kandiban található börtönbe.

Vinoy Kumar Singh, az indiai börtönszolgálat főigazgatója már megtekintette a múzeumot. A börtönszemélyzet néhány tagja, 10 elítélt és a múzeum kurátora működtetik az intézményt, amely már kérte a felvételét a múzeumok sorába, hogy minél több turistalátogatót tudjon fogadni. Minden fogvatartott a munkájáért 70 rúpiát (kb. 300 forintot) kap egy napra.

Forrás: Rahul V. Pisharody: Prisoners to manage country's first-ever jail museum in Sangareddy. Indian Express, 2015.03.16.

Eseménynaptár (2015. január 1-jétől március 31-éig)

JANUÁR 1.

Hatályba lépett a 2013. évi CCXL. törvény, amely a 35 éves „Bv. tvr.”-t, az 1979. évi 11. törvényerejű rendeletet kiváltva rendelkezik a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról. Az új szabályozás számos új elemet tartalmaz: meghatározza az alapelveket, a büntetés-végrehajtás munkájába beépít egy kockázatkezelési és -elemzési rendszert, amelyben egységes sztenderd alapján méri fel a fogvatartottak szükségleteit, a veszélyforrásokat, valamint a társadalomba való visszailleszkedési hajlandóságukat. A három végrehajtási fokozat – fogház, börtön, fegyház – rendszerén belül kialakít három rezsimit: a fogvatartott az „általános rezsimből” magatartása, munkája, valamint szakmai előírások alapján kerülhet enyhébb vagy szigorúbb feltételeket tartalmazó rezsimbe. A törvényben szereplő valamennyi célkitűzés és feladat a visszailleszkedést szolgálja, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték esetében pedig azt, hogy biztonságos és humánus körülményeket teremtsenek a számukra. Az új szabályozásban is kiemelt feladatként szerepel a fogvatartottak foglalkoztatása, munkáltatása.

JANUÁR 22.

A Heves Megyei Bv. Intézet vehette át a „Legzöldebb jó cselekedet” kategória első díját a 3 Jó Cselekedet versenyen, amelyre a Börtön a Városért

programmal pályázott. A most első alkalommal kiosztott díjak alapítója, a GAP Média azzal a céllal hozta létre a díjat, hogy az arra érdemes ügyek megkapják az őket megillető nyilvánosságot és elismerést. A versenyre több mint ötven pályázat érkezett, s neves szakmai zsűri választotta ki a győzteseket, nyolc kategóriában.

JANUÁR 23.

A Bv. kódex egyik újdonsága, hogy a szabadult fogvatartottak pártfogását a bv. intézetekben dolgozó pártfogó felügyelő látja el. A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő feladatai közé tartozik a börtönpártfogás, az utógondozás és a feltételeken szabadlábba helyezettek pártfogó felügyelete is. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bv. Intézetben átadták a pártfogói tevékenység feltételeit biztosító irodát, amely fogvatartotti munkával, intézeti költségvetésből készült el. A helyiség csak az utcafrontról közelíthető meg, ennek nem titkolt célja volt, hogy a szabadult fogvatartott a pártfogónál történő jelentkezés során mentesüljön „börtönemlékeitől”.

JANUÁR 28.

A büntetés-végrehajtási szervezet 2014. évi tevékenységét értékelő és az idei év fő feladatait meghatározó értekezletét rendezték meg a Fővárosi Bv. Intézet Venyige utcai objektumának színháztermében. Az értekezleten a Belügyminisztérium vezető munkatársai, a társszervek, valamint a büntetés-vég-

rehajtás vezetői vettek részt. Az állománygyűlésen megjelenteket dr. Tóth Tamás bv. dandártábornok, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának általános helyettese köszöntötte, majd Csóti András bv. vezérőrnagy, országos parancsnok értékelte a büntetés-végrehajtás tavalyi tevékenységét, beszámolt a szervezet eredményeiről, problémáiról, fejlesztéseiről, valamint ismertette az idei év feladatait és céljait. Mint elmondta: a büntetés-végrehajtási szervezet az elmúlt év során is eleget tett a hatályos jogszabályokban foglaltaknak megfelelően a jogszerű, szakszerű, folyamatos és biztonságos befogadási, elhelyezési, ellátási kötelezettségeinek. Kiemelte, hogy a tavalyi év az új Bv. kódexre való felkészülés jegyében telt. Fontos szervezeti változás volt a pártfogó felügyelői tevékenység büntetés-végrehajtási szervezetbe való betagozódása. Tasnádi László, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára elfogadta a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának értékelését, megköszönte a szervezet tavalyi munkáját, valamint hangsúlyozta, hogy a Belügyminisztérium a szakmai felügyeleten túl továbbra biztosítja a kellő feltételeket a 2015. évi feladatok végrehajtásához. Az államtitkár nagyra értékelte a büntetés-végrehajtás tavaly elért eredményeit, megfogalmazása szerint „törvényes, fegyelmezett, csendes, nehéz, botránymentes volt a büntetés-végrehajtás tavalyi munkája”. Előrevetítette: 2015 sem lesz könnyű a szervezet számára, de azt örövendetesnek nevezte, hogy a sok elvárás mellett a fegyveres szervekre vonatkozó életpályamodell bevezetésével jobb anyagi megbecsülést is kapnak az állománytagjai.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja és a Katasztrófavédelem Oktatási Központja (KOK) 2014 tavasza óta szervez gyakorlatokat a szakképzésben részt vevő tanulók részére. Legutóbb az alapvető tűzből mentési technikákat sajátíthatták el a résztvevők. A szimulált eseményen zárvatűzben megsérült személyek mentése volt a feladat. A mentés során a Spiromatic légzőkészülék használatának gyakoroltására is lehetősége volt a tanulóknak. A képzés célja az volt, hogy a tanulók megismerkedjenek az alapvető fogalmakkal, tudják mi az égés elmélete, folyamata, hogyan kell füstben közlekedni, menteni, mi az a szúrólángthatás, hogyan kell elkerülni a sérüléseket.

JANUÁR 29.

Az Európai Unió által támogatott Ecor (European Communities of Restoration) projekt keretben háromnapos

tréninget tartott a Magyar Börtön-társaság Gödöllőn angol, bolgár, lett, német és osztrák vendégek részére az APAC (Association for the Protection and Assistance of the Condemned – Szövetség az Elítéltek Védelmére és Támogatására) módszer alkalmazásáról január 26-a és 30-a között. A résztvevők a tréning negyedik napján a Váci Fegyház és Börtön APAC-részlegével ismerkedtek meg.

JANUÁR 30.

A Heves Megyei Bv. Intézetben tartotta meg kihelyezett ülését az egrai Kábító-szerügyi Egyeztető Fórum. Az intézet évek óta komoly szakmai kapcsolatot tart fenn a testülettel, és aktív szerepet vállal annak munkájában. A megbeszélésen részt vettek a Nemzeti Drog-megelőzési Intézet munkatársai is. A találkozó lehetőséget teremtett arra, hogy a szakemberek betekintést nyerjenek az intézet működésébe, illetve megismerjék a pszichoaktív szerek bejuttatásával kapcsolatos aktuális kihívásokat. Az ülésen bemutatták a Karitászi Rév Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat felmérésének eredményeit a fogvatartottak szerhasználati szokásairól.

FEBRUÁR 1.

A Váci Fegyház és Börtön munkatársai használatba vették az intézet új sport- és szabadidőközpontját, amelyet egy

régi raktáépületből alakítottak ki. A munkálatokat teljes egészében az intézet szakemberei irányították, emellett az építkezésen tizennyolc fogvatartott is dolgozott. A sportolást tizenöt új, illetve az elítéltek által felújított kondicionáló gép segíti, a Duna-Mix Kft. jóvoltából egy finn szauna is megépült a török fürdők hangulatát idéző tusolóval, illetve a későbbiekben tervezik egy zöldövezeti terasz kialakítását is.

FEBRUÁR 5.

A Honvédelmi Minisztérium Hadki-egésztő és Központi Nyilvántartó Parancsnokságának vezetője, valamint a hadisír-gondozásért felelős kollégája tett látogatást a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben, ahol értékelték az intézet elmúlt évi tevékenységét, megtekintették a hadisírok köveit készítő üzemet, továbbá egyeztettek az intézet parancsnokával a tervezett közös feladatokról. 2014-ben a HM megbízásából fogvatartottak készítették a párnaköveket, amelyekből száztizenöt a Debreceni Hősök temetőjébe, míg tíz a Ramocsaházán található hősi parcellába került.

FEBRUÁR 12.

A Budapesti Fegyház és börtönben szakmai napot tartottak a hosszúidős speciális részleg kialakításáról és majdani működéséről. Az intézetben a férőhelybővítés keretében az életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak elhelyezésére alkalmas körletrészt is kialakítanak, az erre való felkészülés jegyében hívták meg az e téren már tapasztalattal rendelkező szegedi és sátoraljaújhelyi kollégákat. Éles Éva bv. alezredes, pszichológus a speciális részlegeken elhelyezett

fogvatartottak pszichés helyzetét és a terápiás lehetőségeket ismertette, Volford Róbert bv. alezredes, bv. osztályvezető a HSR-körlet hétköznapijairól beszélt.

A Tiszalöki Országos Bv. Intézet első alkalommal rendezett összevont kutyás szakmai napot, amelyen a rendező intézet mellett a miskolci és a sátoraljaújhelyi intézet kutyás szolgálatai is részt vettek.

Az idén is megrendezték a BM Országos Meghívásos Sí és Snowboard versenyt az eplényi Nordica Sárénában. Az enyhén tavaszi időjárás ellenére az üzemeltetők elegendő havat varázsoltak a pályára, így sor kerülhetett a műlesikló és snowboard versenyre, amelyre több mint százhetven nevezés érkezett. A büntetés-végrehajtást Pálhalma, Sátoraljaújhely és Szombathely csapata képviselte a megmérettetésen.

FEBRUÁR 18.

Idén is eleget tett a Hajdú-Bihar Megyei Bv. Intézet a Debreceni Egyetem meghívásának, és részt vett a hallgatói terepgyakorlatot biztosító intézmények, szervezetek seregszemléjén. Az intézet munkáját bemutató prezentáció a terepgyakorlatra készülő szociológus, szociálpolitikus hallgatók érdeklődése mellett zajlott. A rendezvény a bv. szerv és több, a fogvatartottak utógondozásában közreműködő szervezet szakmai kapcsolatfelvételére is jó alkalmat adott.

FEBRUÁR 19.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja hétfős csapatával vett részt a BM Tanintézetek 2015. évi országos dzsúdóbajnokságán, amelyet a

Miskolci Rendészeti Szakközépiskola rendezett. Az erős mezőnyben csapatunk a VII. helyen végzett, egyéniben Hergenröder Roland – a 100 Kg-os súlycsoportban – a III. helyezést szerezte meg.

FEBRUÁR 21.

A Vasas SC sporttelepén rendezték meg a III. Szirána Kupát, a rendvédelmi szervek kispályás labdarúgó bajnokságát. A rendezvény fővédnöke dr. Pintér Sándor belügyminiszter volt. A megmérettetés 18 csapat részvételével zajlott. A tornát az Országos Rendőr-főkapitányság csapata nyerte, a büntetés-végrehajtási szervezet csapata az ötödik helyezést szerezte meg.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bv. Intézet munkatársai a nyíregyházi a Sóstógyógyfürdő Horgászegyesület tagjaival fogtak össze a Sóstó környékének rendbetételéért. A résztvevők megtisztították a horgászhelyeket, nádat vágtak, füvet nyírtak, szemetet szedtek, árkot tisztítottak, így a kedvelt kirándulóhely megújulva várja a látogatókat.

FEBRUÁR 26.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Továbbképzési és Rehabilitációs Központjában, Pilisszentkereszten írták alá a bv. gazdasági társaságainak ügyvezetői azt a szerződést, amely megalapozza a szervezet kft.-inek holdingszerű működését. A 12 gazdasági társaság vezetője által aláírt ún. uralmi szerződés meghatározza a Bv. Holding Vállalatcsoport alapvető működését, céljait, üzleti koncepcióját. A szerződéskötés eredményeként megvalósulhat egy, a bv. gazdasági társaságok feladatait optimálisan teljesítő,

a teljes fogvatartotti foglalkoztatás és az önellátás, illetve a részbeni önfenn tartás irányába ható, integrált vállalatcsoport kialakítása. A vállalatcsoport működése összehangolt számviteli, pénzügyi, informatikai, beszerzési és kontrolling rendszerrel, egységes jogi és marketing tevékenységgel, valamint vagyongazdálkodási, fejlesztési és beruházási döntésekkel még hatékonyabbá válik a korábbi működéséhez képest. A Bv. Holding stratégiai célja, hogy erősítse pozícióját a központi ellátás piacán, növelje regionális piaci jelenlétét, rugalmasságát és nyereségességét, törekedjen a minőségre és a hatékonyságra.

FEBRUÁR 27.

A győri Bercsényi-szakközépiskolában folyó börtönörképzés új keret-tervéről kötöttek megállapodást a Győr-Moson-Sopron Megyei Bv. Intézet, a szakközépiskola és az Összefogás a Börtönügyért Egyesület (ÖBE) vezetői. A Bercsényi Szakközépiskolában huszonöt éve folyik rendvédelmi képzés, amelyhez a győri bv. intézet 2008-ban csatlakozott. Már a győri börtön állományában is dolgozik volt bercsényis diák, s része a megállapodásnak, hogy az iskolában végzettek előny élveznek a felvételnél. A képzés – fél évvel – a tiszthelyettesi képzésbe is beszámít.

FEBRUÁR 28.

A Tiszalöki Országos Bv. Intézet immár nyolcadik alkalommal rendezett Tavaszváró kispályás labdarúgó tornát, amelyre a régió rendvédelmi szerveinek csapatait hívta meg. A Tokaji Ferenc Gimnázium sportcsarnokában lebonyolított tornát a Nyíregyházi Hivatásos Tűzoltó-parancsnokság csapata nyerte, második lett nyíregyházi, harmadik pedig a sátoraljaújhelyi bv. intézet csapata lett.

Farsangi fánkfesztivált szervezett a Szombathelyi Országos Bv. Intézet. A vidám délutánon az intézet munkatársai gyerekekkel együtt sütöttek, főztek, játszottak. Volt – többek között – szalonnasütés, otthon és helyben sült sütemények versenye és terefere vetélkedő.

MÁRCIUS 6.

APAC-körletet adtak át a Pálhalmi Országos Bv. Intézet mélykúti objektumában. A részleg a Váci Fegyház és Börtön APAC (Association for the Protection and Assistance of the Condemned – Szövetség az Elítéltek Védelmére és Támogatására) körletéhez hasonlóan, de – Európában egyedülálló módon – női fogvatartottak számára hozták létre. Az ünnepségen részt vett Roszik Gábor, a Magyar Testvéri Börtöntársaság elnöke, valamint L. Molnár István, a Református Börtönmisszió misszióvezetője is. Az átadott részleg a börtönben Istenhez megtért fogvatartottak számára, meghatározott büntetés-végrehajtási szabályok között – a differenciált elhelyezés, a normalizáció és az egyéniesítés elvének érvényesülése mellett – a közösség kialakítására is szolgál.

Az újabb APAC-körlet létrehozásának kezdeményezője a Magyar Testvéri Börtöntársaság volt, alapját az objektum Biblia-szakköre adta.

MÁRCIUS 10.

Együttműködési megállapodást kötött a GRSP Magyarország Egyesület és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a közlekedéssel kapcsolatos bűncselekményt elkövetettek sikeres reintegrációja érdekében. Az egyesület egynapos tréningek biztosításával segíti a büntetés-végrehajtási szervezet munkáját. A büntetés-végrehajtás és az egyesület együttműködésének célja, hogy hosszú távon mérsékeljék a közlekedéssel kapcsolatos bűncselekmények és a bűnisméltések számát, azok negatív következményeit, így módon javítva a társadalom és a közlekedés biztonságát.

MÁRCIUS 11.

A regionális asztalitenisz versenyek győztes csapatai országos döntőn vettek részt a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központjában. A versenyt a páhalmaiak csapata nyerte, másodikkak a szegediek lettek, a harmadik helyezést pedig a balassagyarmati kollégák érték el.

MÁRCIUS 12.

Nemzeti ünnepünk, március 15-e alkalmából a Belügyminisztériumban Kontrát Károly parlamenti államtitkár köztársasági elnöki kitüntetések és miniszteri elismeréseket adott át a rendvédelmi szervek dolgozóinak, ezt követően a büntetés-végrehajtási szervezet a Fővárosi Bv. Intézet Venyige utcai objektumának színháztermében rendezett központi ünnepséget. Az ünnepség résztvevőit Tóth Tamás bv. dandártábornok, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának általános helyettese köszöntötte, ezután Schmehl János bv. dandártábornok, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese mondott ünnepi beszédet, majd a Készenléti Rendőrség Zenekarának műsora következett. A továbbiakban a büntetés-végrehajtás számos dolgozója részült különféle elismerésben, amelyeket Csóti András bv. vezérőrnagy, a bün-

tetés-végrehajtás országos parancsnoka adott át. A központi ünnepséget lezáró állófogadáson Csóti András mondott pohárköszöntőt, amelyben megköszönte a kitüntetettek és – rajtuk keresztül – a büntetés-végrehajtás teljes személyi állománya munkáját.

Átadták a Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézet Mátyási utcai objektumában az ott dolgozó munkatársak felújított ebédlőjét az intézet március 15-i ünnepségével egybekötve. Ezt megelőzően a Wéber Ede utca objektum személyi állományának étkezdéjét modernizálták. Az átadásra a „Fiatalkorúak az az igazságszolgáltatás útvésztojében” című, 2014. október 16-án megrendezett konferencia alkalmából került sor.

MÁRCIUS 16.

Új fogvatartotti körletet adtak át a Budapesti Fegyház és Börtönben. A beruházás során kialakítottak egy úgynevezett Hosszúidős Speciális Részleget (HSR) is, amely ezentúl az ország másik két hasonló részlegét tehermentesíti. A Budapesti Fegyház és Börtön „A” objektumának három szárnyból álló jobb csillag körletrészét leromlott műszaki állapota miatt 2001-ben bezárták. Az országos körszállításnak helyet adó II. és III. szárnyat 2004-ben felújították, az I.

szárny ismételt hasznosítására a férőhely-bővítési program keretében 2013-ban készült javaslat, amelynek eredményeként itt alakították az említett HSR-körletet is. A tervezés és kivitelezés az európai uniós szabályoknak megfelelően és az Európai Börtön szabályok figyelembevételével valósult meg. A beruházás során a négyszintes épületben 1 240 m²-en 41 zárkát alakítottak ki. A földszinten kiszolgáló helyiségek (irodák, látogatófogadó helyiség, szociális, egészségügyi és közösségi helyiségek, raktárak stb.) is helyet kaptak, valamint itt alakították ki az egészségügyi, illetve a mozgáskorlátozott fogvatartottak elhelyezésére szolgáló zárkákat is. Az I. és a II. emelet 33 zárkája összesen 36 fogvatartott elhelyezésére szolgál, a III. emeleti HSR-körlet további 8 fő elhelyezésére biztosít lehetőséget. Az új férőhelyek kialakítása részben fogvatartotti munkáltatással valósult meg, az épületen belüli bontási munkákat 2014 nyarán 40 elítélt végezte. A fogvatartottak foglalkoztatását az intézet területén működő BUFA Kft. végzi, a HSR-körleten elhelyezett fegyház fokozatú, szigorú rezsimbe sorolt, magas biztonsági kockázatú fogvatartottak napirendjét terápiás munkáltatással egészítik ki.

MÁRCIUS 16–19.

A Sopronkőhidai Fegyház és Börtön ötfős delegációja szakmai tapasztalatcserén vett részt a németországi kaisheimi bv. intézetben. A kiküldetés célja a fogvatartottak elhelyezésének, foglakoztatásának és reintegrációjának, illetve az intézet biztonsági rendszerének megismerése volt, emellett a delegáció tagjai megismerkedtek a bajor tartomány büntetés-végrehajtási rendszerével is.

MÁRCIUS 19.

A Sopronkőhidai Fegyház és Börtönben a negyven éve elhunyt bíboros-hercegprímás halálának évfordulóján a büntetés-végrehajtás és az egyház magas rangú képviselői emlékeztek Mindszenty József-re. Az ünnepség szentmisével kezdődött, amelyen a liturgikus eseményeket Erdő Péter prímás, az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye érseke, Márfi Gyula, a Veszprémi Főegyházmegye érseke és Butsy Lajos börtönlelkész celebrálták, majd a program Mindszenty életéről és munkásságáról szóló előadásokkal, illetve koszorúzással folytatódott. Az intézet falán elhelyezett emléktáblánál a büntetés-végrehajtási szervezet képviselőjében Tóth Tamás bv. dandártábornok, az országos parancsnok általános helyettese koszorúzott.

MÁRCIUS 20.

Együttműködési megállapodást írt alá az Igazságügyi Hivatal és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, amelynek kiemelt célja a pártfogó felügyelői szakterület 2014-ben bekövetkezett szervezeti átalakítását követő, mindkét szervezet szakmai

tevékenységére kiható társadalmi reintegráció elősegítése. Az együttműködési megállapodás aláírására ünnepélyes keretek között került sor, amelyen az Igazságügyi Hivatal dr. Szeiberling Tamás főigazgató és Patai Péter osztályvezető, szakmai tanácsadó képviselte. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága részéről a megállapodást Schmehl János bv. dandártábornok, biztonsági és fogvatartási helyettes írta alá, a rendezvényen részt vett dr. Bogotyán Róbert bv. ezredes, a Fogvatartási Ügyek Főosztályának vezetője is. Az együttműködési megállapodás megkötésének várható eredménye a pártfogó felügyelői és a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői tevékenység szakterületein felmerülő, mindkét szervezetet érintő feladatok hatékonyabb megvalósítása. A két szervezet érintett munkatársai szakértői konzultációkkal, a kialakított „jó gyakorlatok” kölcsönös bemutatásával járulnak majd hozzá a pártfogó felügyelők, a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők és a reintegrációs tisztek ismeretanyagának gyarapodásához.

MÁRCIUS 21.

Szekszárdon az intézet ódon belső lépcsőit követően a bejárati lépcsősor is megújult. Az új lépcső időálló granitburkolattal készült, a felújításban

– a régi lépcsők bontásában és az új alapozásában – a fogvatartottak is részt vettek. A lépcső felújítása mellett megoldódott egy másik fontos probléma is: az intézet – Szekszárd önkormányzata jóvoltából – ingyenes parkolóhelyekhez jutott a börtönépület előtti területen.

MÁRCIUS 23.

Átadták a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet felújított martonvásári objektumát. Az átadó ünnepségen részt vett Tasnádi László, a Belügyminisztérium államtitkár és Csóti András bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka. A korábban strukturális átalakítás, valamint gazdaságossági szempontok miatt bezárt objektum újbóli használatba vételére a férőhely-bővítési program keretében készült javaslat. A 126 fogvatartott befogadására alkalmas objektumban 18 lakóhelyiséget alakítottak ki. A főépületben kapott helyet a reintegrációs tiszti iroda és az egészségügyi szoba, az alaksorban pedig az ellátás helyiségeit alakították ki. A kapuügyelet épületében épült meg a szerverszoba, az öltözők és a látogató helyiségek. A terveket a Koller és Társa Tervező Kft. készítette, a kivitelezést a ZÁÉV Építőipari Zrt. végezte, a beruházás bruttó költsége 330 millió forint volt.

Az új körletet a fogvatartottak által előállított termékekkel szerelték fel, a beruházás kezdeti fázisában a bontási munkálatokat naponta 18–20 fogvatartott végezte.

MÁRCIUS 27.

Egy újabb büntetés-végrehajtási felügyelő szakképzés zárult le a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központjában. Az egységes rendvédelmi szakképzési rendszeren belül immár második alkalommal indult képzésen 22 fő szerzett képesítést és állhat munkába az ország különböző bv. intézeteiben. Kimagasló tanulmányi eredményéért és példamutató magatartásáért országos parancsnoki dicséretben és tárgyjutalomban részesült Dienes Attila bv. törzsőrmester (Állampusztai Országos Bv. Intézet), az intézmény igazgatója pedig Virág György Imre bv. őrmestert (Fővárosi Bv. Intézet) részesítette tárgyjutalomban kiváló tanulmányi eredménye elismeréséül.

MÁRCIUS 28.

A GRSP Magyarország Egyesület és a BVOP által kötött együttműködési megállapodás keretében megtartották az első foglalkozást a Közép-dunántúli Bv. Intézet baracskai objektumában. Az előadások célja az volt,

hogy a közlekedési bűncselekményt elkövetők felismerjék cselekedetük súlyát, annak hatását önmagukra és környezetükre.

MÁRCIUS 31.

A Katasztrófavédelmi Oktatási Központ (KOK) és a büntetés-végrehajtás közös gyakorlatot tartott Hatvan-Nagygyombos közelében. A gyakorlat során egy kanyarban kisodródott, két, a szemközti sávban várakozó autóra borult rabszállító kocsik okozta problémát kellett megoldani. A szituáció szerint mindkét személygépkocsi utasai a járműbe szorultak, a rabszállító sofőrje és parancsnoka, illetve a felügyelő súlyos sérüléseket szenvedett, a húszt fogvatartott egymásra zsú-

folódott, többen megsérültek, ők is a járműbe szorultak. A KOK tanárai alapvető tűzoltási és műszaki mentési tudnivalókra oktatják a büntetés-végrehajtás állományát, illetve a tűzoltók is tapasztalatokat szereznek a bv. intézetből történő mentés végrehajtásának sajátosságairól.

Összeállította: D. F. I.

Huszonöt éves a Magyar Börtönügyi Társaság

A Magyar Börtönügyi Társaság „Huszonöt éve a magyar börtönügy szolgálatában” című ünnepi közgyűlését tartották meg 2015. május 28-án az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának dísztermében, az Aula Magnában, megemlékezve a civil szervezet megalakulásának negyedszázados jubileumáról.

A konferencia résztvevőit *prof. dr. Mezey Barna*, az ELTE rektora, a Magyar Börtönügyi Társaság elnöke köszöntötte, majd *Csóti András* bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka adott tájékoztatást a büntetés-végrehajtás aktuális helyzetéről. Ezután *dr. Janza Frigyes* ny. r. dandártábornok, a Magyar Rendészettudományi Társaság főtitkára köszöntötte a Magyar Börtönügyi Társaság jelenlévő tagjait. Ezt követően a társaság alelnöke, *Schmehl János* bv. dandártábornok, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese számolt be a szervezet 2014. évi tevékenységéről, illetve sor került a társaság alapszabályának módosítására is. A közgyűlés megválasztotta Nyíma Tamás bv. alezredest, a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön intézetparancsnokát a társaság Biztonsági Szekciója vezetőjének.

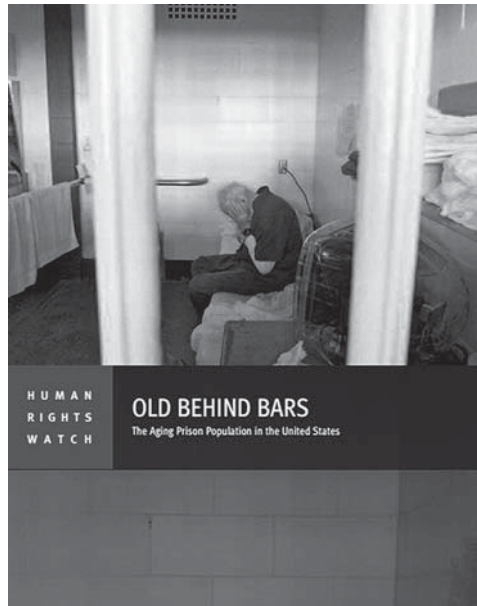

A szünet utáni program levezető elnöke *Schmehl János* volt. Először megemlékeztek a Magyar Börtönügyi Társaság elhunyt alapítóiról, majd elismerések átadása következett. *Csóti András* a belügyminiszter adományozta Büntetés-végrehajtási Szolgálatért Emlékplakett arany fokozatát adta át *prof. dr. Nagy Ferenc*nek, a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara egyetemi tanárának, a Magyar Börtönügyi Társaság tiszteletbeli elnökének, továbbá tárgyjutalomban részesítette a társaság alapító tagjait. Ezután *dr. Lőrincz József* ny. bv. dandártábornok, címzetes egyetemi tanár értékelte a társaság huszonöt éves tevékenységét. Ünnepi köszöntőt mondott *prof. dr. Gönczöl Katalin* egyetemi tanár, a Magyar Kriminológiai Társaság, illetve *dr. Parádi József*, a Szemere Bertalan Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnöke. Végezetül *prof. dr. Mezey Barna* személyes hangú visszaemlékezésében foglalta össze a Magyar Börtönügyi Társaság szerepének fontosságát.

A szerk.

Idősek a rácsok mögött – időskorú fogvatartottak és szakpolitikai kihívások

Az „*Idősek a rácsok mögött – időszedő fogvatartotti állomány az Egyesült Államokban*” című kiadvány 2012-ben jelent meg a Human Rights Watch gondozásában. A kötet szerzője, Jamie Fellner a halálbüntetés, a kábítószer-probléma, illetve a börtönökön belüli nemi erőszak témájában számos publicisztika, folyóiratcikk, kiadvány szerzője.

A most bemutatott kötet az idős fogvatartottakkal kapcsolatos szakmai, szakpolitikai problémákat járja körbe az Egyesült Államok példáján keresztül. Hazai szempontból a könyv jelentősége abban áll, hogy az abban bemutatott, az időskorú fogvatartottakra érvényes folyamatok és az általuk generált kihívások Magyarországra ugyanúgy érvényesek.

A kötet hat fejezetre tagolódik, amelyek egyben a probléma értelmezésének logikai kereteit is adják. A statisztikai számadatoktól kiindulva az adatok elemzése és a fogvatartotti csoport speciális igényeiből fakadó szervezeti kihívások magyarázata teszi ki a témafeldolgozás gerincét. Hazai szempontból ezek közül is azok a legérdekesebbek, amelyek arra keresik a választ, hogy milyen folyamatok állnak az emelkedő statisztikai számadatok mögött, milyen költségeket, új speciális igényeket vet fel az időskorú fogvatartottak jelenléte a büntetőintézetekben.

Az első problémafelvetés alapvetően arra a jelenségre hívja fel a figyelmet, hogy míg az Egyesült Államok börtönpopulációja 1995 és 2010 között több mint

42%-al nőtt (ami önmagában is óriási szám), addig az időskorúak száma 282%-al emelkedett, ami közel 120 000 főt tesz ki. Az Egyesült Államokban a fogvatartottak 8%-a tartozik az 55 évnél idősebb korosztályba, ami nemzetközi összehasonlításban nem jelent kiemelkedő értéket, hazánkban ez a szám 6% körül mozog. A felvetés relevanciája az extrém növekedés hátterében álló folyamatokban áll.

A kötet alapvetően négy fő magyarázó tényező mentén értelmezi a jelenséget. Az első kettő a *hosszabb időtartamú, illetve az életfogytiglani szabadságvesztés büntetések kiszabásának emelkedése*. Ez a két magyarázó tényező az egyik legkézenfekvőbb, és hazai szempontból is ezek bírnak a legnagyobb relevanciával. Az angolszász országokban teret nyerő neoliberális büntetőpolitika a magyarországi trendekre is hatással volt, így a tényleges életfogytiglan és a három csapás törvény miatt hosszú távon a hazai büntetés-végrehajtás is szembesülni fog a tömeges idősellátás problémájával. A harmadik tényező a *bebörtönzöttek bekerüléskori átlagéletkorának emelkedése*. Az USA állami börtöneinek adatait nézve jól látható a probléma lényege, azaz a hosszú ítéletek és az elkövetéskori életkor jellemzői. A hatvan éven felüli fogvatartottak 41%-a ugyanis már hatvan éves elmúlt, de 14%-uk negyven évesnél fiatalabb volt, mikor börtönbe került, azaz legalább két évtizede fogvatartott.¹ A negyedik felvetés alapvetően arra vonatkozik, hogy a fentiekből fakadó folyamatokra hogyan, illetve *hogyan nem reagál a törvénykezés* (például a feltételes szabadságra bocsájtás szempontrendszerében az idős kor mint mérlegelési tényező).²

A második fontos felvetés azokra a fentiekből fakadó kihívásokra vonatkozik, amivel a büntetés-végrehajtási szervezetnek szembe kell néznie. A probléma természetét az idős korrall járó egészségügyi állapot, a fizikai és a szellemi kondíció romlása adja. Az időskorú fogvatartottak számának nagyarányú növekedése egy sor olyan szociális, egészségügyi problémát vet fel, melyre a büntetés-végrehajtás klasszikus szervezetrendszere, infrastruktúrája, állománya egyáltalán nincs felkészülve.

A kötet kiemeli ezek közül is az *elhelyezési körülményekből, lehetőségekből* és a korrall járó egészségügyi kockázatokra felkészített *szakképzett állomány* hiányából fakadó kockázatokat, melyek akkor válnak igazán égetővé, ha a fogvatartotti állomány jelentős része – korából fakadóan – speciális fogvatartási feltételeket igényel. A könyv fontos felvetése ehhez kapcsolódóan az elkülönítés lehetősége, mely az anyagi terhek mellett számos jogi és klasszifikációs problémát is felvet. Az időskorú fogvatartottak áldozattá válási esélyei nagyobbak, társadalmi reintegrációjuk eltérő jelentéstartalommal bír, általános börtönkörülmények között esetükben sokkal nehezebb biztosítani a nemzetközi alapelvekből fakadó kötelezettségeket (individualizáció elve, a megalázó bánásmód tilalma stb.). Az egyes amerikai intézetekben alkalmazott gyakorlatokat figyelembe véve a kötet összességében – a fiatakorúakhoz hasonlóan – az időskorúak intézeti vagy körletszintű elkülönítését tartja a legjobb megoldásnak. Az egészségügyi állapotból és az elhelyezésből fakadó igények nyilván jelentős többletköltségeket is jelentenek. A szervezetre há-

1 A 80 éven felüli fogvatartottak 33%-a még nem múlt el harminc éves, amikor börtönbe került.

2 Az eltérő jogi keretek miatt hazai szempontból ez legkevésbé releváns magyarázó tényező.

ruló többletkiadásokat jól mutatja, hogy az egy főre jutó fogvatartási költségek az életkor változásával folyamatosan nőnek, így 55–59 éves kor között már kétszerezésére, 80 éves kor felett pedig tizenegyszeresére emelkedik az egy főre jutó összeg.

A kötet alapvetően gyakorlatias, pragmatikus megközelítésből tekint a problémára. Értékét növeli, hogy egy olyan elméleti kérdést is feszeget, ami a büntetés elvi célja és igazolhatósága felől közelíti az idős fogvatartottak bebörtönzésének, illetve fogvatartásának kérdését. A kötet nyíltan elfogultan tekint a témára, de maga a problémafelvetés releváns, azaz mennyiben és milyen esetben igazolható a büntetés céljainak ideológiai érvkészleteivel egy haldokló, demens vagy magatehetetlen ember fogvatartása. Mennyiben szolgálja az elrettentést, a speciál- és a generálprevenციót vagy a sikeres reintegrációt?

A könyv összességében széles spektrumban vizsgálja az időskorú fogvatartottakkal kapcsolatos szakmai kihívásokat. Az amerikai intézetek megoldásain keresztül jó gyakorlatok is bemutatásra kerülnek, azonban a kiadvány elsődleges célja, hogy logikusan felépített, tematikus értelmezési keretbe foglalja a problémakört.

Fellner, Jamie: Old Behind Bars – The Aging Prison Population in the United States. New York, 2012, Human Rights Watch. ISBN: 1-56432-859-7

Ajánló

Barabás A. Tünde: Áldozatok és igazságszolgáltatás. Budapest, 2014, OKRI. 175 oldal.

„E könyv elkészítését az inspirálta, hogy úgy tűnik, a XXI. században a jogalkotó és a jogalkalmazó, a bűnmegelőzés és a bűnüldözés szerveinek figyelme – az elkövetőkre irányuló lehetőség kimerülésével, jobb híján – a bűncselekmény közvetlen érintettje, az áldozat irányába mozdul el, elismerve a sértettek számos jogát, és ismét erősítve pozíciójukat” – írja a kötet előszavában a szerző.

A kiadvány, amely elsősorban az áldozattá válással, illetve az ahhoz kapcsolódó egyes kérdésekkel foglalkozik, kilenc fejezetből épül fel. Az első fejezet a viktimológia, vagyis az áldozattan alapvető fogalmait tisztázza. A második fejezet a hazai büntetőeljárások adatait elemzi a sértettek szemszögéből. A harmadik gondolati egység a latencia kérdését tárgyalja. A negyedik fejezet a bűnözéstől való félelem – biztonságérzet a lakosság körében témát járja körül. Az ötödik fejezet a tömegkommunikáció és a bűnözéstől való félelem alakulásának összefüggéseit elemzi. A hatodik fejezet az elterelés lehetőségeit vizsgálja a büntetőeljárásban. A következő két fejezet a resztoratív igazságszolgáltatás, illetve a mediáció kérdéseivel foglalkozik. Az utolsó, kilencedik anyagrész a helyreállító módszerek börtönbeli alkalmazását állítja középpontba, nemzetközi példákat hozva a mediáció büntetés-végrehajtásban történő megvalósítására. A kötet végén gazdag irodalomjegyzék található, a Függelék a bűncselekmények áldozatainak jogairól, támogatásáról és védelméről szóló európai uniós irányelv szövegét tartalmazza.

A kötetben, amely a téma kiváló összefoglalását nyújtja, az elméleti vizsgálódás mellett számos kriminológiai és viktimológiai kutatás eredményeiről olvashatunk. E kutatások jelentős része a szerző részvételével zajlott az Országos Kriminológiai Intézetben.

Czenczer Orsolya: Veszélyes fiatalok vagy fiatalok veszélyben? Budapest, 2014, NKE Szolgáltató Kft. 194 oldal.

A kötet, amely a Nemzeti Közszerződési Egyetem rektora által kiírt „Tudományos Nemzetközi Együttműködés Támogatása” című projekt keretében jött létre, a fiatalok bűnelkövetők problematikájával foglalkozik. „A fiatalok elkövetők több mint egy évszázada különleges kategóriáját alkotják a büntető igazságszolgáltatás rendszerének, és kiemelt alanyi körét képezik a reszocializációt/reintegrációt és a harmadlagos megelőzést célzó kriminálpolitikai törekvéseknek. A velük való bánásmód azért specifikus, mert személyiségük még kiforratlan, a viselkedésüket meghatározó struktúrák még nem rögzültek korrigálhatatlanul, és éppen e nevelhetőség okán a bűnözői életpályáról nagy eséllyel eltéríthetők”

– írja prof. dr. Ruzsonyi Péter tanszékvezető egyetemi tanár, dékán a könyv ajánlójában.

A kiadvány középpontjában egy nagyszabású kutatás áll, amely a gyermekbántalmazás és az erőszakos bűncselekmények közötti összefüggések vizsgálatára fókuszált a hazai fiatalok körében. A kutatás 2014 márciusa és novembere között zajlott, célcsoportja az összes (268) jogerősen elítélt, szabadságvesztés-büntetését töltő fiatalok volt – nemtől és végrehajtási fokozattól függetlenül. A munkafázisokat tekintve először kérdőívfelvétel történt, majd strukturált interjúk következtek, végezetül pedig a fogvatartotti alrendszer, az ítéletkiadmányok, a pártfogó felügyelői környezet tanulmányok és egyéb adatok értékelésére került sor.

Az szerző – tizenhárom fiatalok elkövető „profiljának” felrajzolását követően – a könyv „Merre tovább?” című fejezetében összegzi kutatásának eredményeit.

Korszakváltás a büntetés-végrehajtásban. Útmutató a Bv. törvény megismeréséhez. (Szerkesztette: Schmejl János, Pallo József). Budapest, 2015, Büntetés-végrehajtás Tudományos Tanácsa. 179 oldal. (Börtönügyi tanulmányok 2.)

A kötet az „Új utakon a büntetés-végrehajtás. Tananyag a 2013. évi CCXL. törvény oktatásához” című, 2014-ben megjelent kiadvány bővített kiadásának tekinthető, és már az új szabályozás ún. salátatörvény utáni helyzetét rögzíti. Az új kötet szerkezete lényegében a tavalyi kiadványét követi. (Az Új utakon a büntetés-végrehajtás... című kötetet a Börtönügyi Szemle 2015. évi 1. számának Ajánlójában ismertettük.) A legjelentősebb változás, hogy önálló fejezetben szerepel a pártfogó felügyelet végrehajtása, helyet kapott a könyvben a reintegrációs őrizet jogintézménye, továbbá a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizárt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt kötelező kegyelmi eljárása, illetve a kiegészítő információkat tartalmazó Függelék és a szakkifejezéseket magyarázó Glosszárrium is át lett dolgozva.

A könyv előszavában Csóti András bv. vezérőrnagy, országos parancsnok utal arra, hogy a Bv. törvény jelentős változást hoz a büntetés-végrehajtási szervezet munkájában, s hogy „az új elemekkel kibővülő feladatokat csak elkötelezett, a jogalkalmazást készségszinten ismerő és komplex szemléletmóddal rendelkező személyi állománnyal lehet csak végrehajtani”. Ugyanakkor a kiadvány nem titkolt célja, hogy az aktuális ismereteken túl szakmatörténeti dokumentummá váljon, bemutatva: a büntetés-végrehajtási szakemberek 2015-ben hogyan gondolkodtak a hivatásukról és a magyar büntetés-végrehajtási jogról.

A kiadvány az új Bv. törvény legfontosabb tartalmi elemeit foglalja össze útmutató formájában a büntetés-végrehajtás személyi állománya, illetve a büntetés-végrehajtási joggal foglalkozó szakemberek számára; ugyanakkor a kötet a felsőoktatásban is jól felhasználható.

Pusztai László emlékére. Szerk. Bárd Petra, Hack Péter, Holé Katalin. Budapest, 2014, OKRI – ELTE ÁJK. 343 oldal.

Pusztai László 1962 augusztusától haláláig, 1996. január 19-ig dolgozott az Országos Kriminológiai Intézetben (1970-től Országos Kriminológiai és Kriminológiai Intézet). 1991. november 1-jétől az intézet igazgatója volt. Ebben a szerepkörében elindította az intézetet a modernizáció irányába, illetve bekapcsolta a nemzetközi vérkeringésbe. A kötet a bűnügyi tudományok több ágát is művelő Pusztai László személye és tragikusan félbeszakadt tudományos pályája előtti tisztelgés jegyében született. A könyv elején Erdei Árpád, illetve Polt Péter méltatja Pusztai László munkásságát.

A gazdag tartalmú, huszonnégy szerzőt felvonultató kiadványból csak néhány tanulmány kiemelésére vállalkozhatunk. Vókó György „Az egyes jogoktól megfosztó büntetések az új Büntetés-végrehajtási Kódexben” című tanulmányában egy, a szakirodalomban kevés helyet kapó témához nyúlt. „A nem szabadságvesztéssel járó büntetőjogi szankciók alkalmazása világszerte fontos kérdéssé vált annak kapcsán, hogy mivel lehet helyettesíteni, pótolni a szabadságvesztést, enyhíteni a börtönök túlszűfoltóságát, hogyan lehet változatosabbá tenni a büntetőjogi szankciórendszert a kevésbé súlyos megítélésű bűnelkövetőkre nézve, valamint csökkenteni az államok büntetés-végrehajtási költségeit” – írja Vókó György. Bory Noémi dolgozata a fiatalkorúakra vonatkozó szabályozás történeti előzményeit tekinti át Spanyolország és Magyarország vonatkozásában. Korinek László – széleskörű nemzetközi kitekintést téve – a szegénység és a bűnözés elleni sikeres programokat tekinti át tanulmányában. Sárík Eszter dolgozata a fiatalkorúak bűnmegelőzéséről szól.

A XIX-XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei. (Szerk. Boda József, Parádi József.) Budapest, 2013, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 419 oldal.

A kiadvány a kiadó szervezetek által rendezett, 2012. október 27-én megtartott nagyszabású tudományos konferencia anyagát tartalmazza. A könyv elején Parádi József, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság elnökének köszöntőjét, illetve Boros Péter, volt belügyminiszter megnyitóját olvashatjuk.

A kötet beosztása követi a konferencia programját (plenáris ülés, I. szekció, II. szekció), tartalma három részre osztható. Az első rész a polgári magyar állam nemzetbiztonsági szervezeteivel foglalkozó plenáris ülés anyagát tartalmazza, a második rész a magyar pártállam nemzetbiztonsági szervezeteinek történetét tárja fel, a harmadik rész pedig a rendszerváltás utáni nemzetbiztonsági szervezeteket tárgyalja.

A második részben olvasható Bank Barbara „A Börtönügyi Osztály(ok) története 1945–1957.” című tanulmánya. A szerző áttekinti az Igazságügy Minisztérium, az Államvédelmi Hatóság, az egyesített Belügyminisztérium (1953-tól)

büntetés-végrehajtással foglalkozó szervezeti egységeit, vezetőit, továbbá kitér a Büntetés-végrehajtási Parancsnokság (1954 áprilisától) szervezeti egységeire, vezetőire is. A rendkívül adatgazdag, szervezeti struktúrák ábráit is tartalmazó anyag azért nagy jelentőségű, mert az 1945-től 1957-ig terjedő időszak – különösen annak első fele – a magyar büntetés-végrehajtás történetének legkevésbé feltárt periódusa.

A kötet harmadik részéből érdemes kiemelni Boda József „Magyar nemzetbiztonsági szolgálatok 2010 után” című, aktuális információkkal szolgáló tanulmányát.

(Válogatás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Szakkönyvtára legújabb szerzeményeiből)

**Új fogvatartotti körletet adtak át a Budapesti Fegyház és Börtönben
(2015. március 16.)**

**Átadták a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet felújított martonvásári objektumát
(2015. március 23.)**

**A huszonöt éves Magyar Börtönügyi Társaság ünnepi közgyűlését tartották meg
az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának dísztermében
(2015. május 28.)**